

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Disquisitionvm Magicarvm Libri Sex

Delrío, Martín Antonio

Mogvntiae, 1624

Capvt IV. De coniectatione politica, siue de fortibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62472](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62472)

niaca fuerint? Solent diuina mulieribus non minus, quam uiris contingere, nec ob stare vel uilitas, uel paupertas personarū. Solitus horror quidam diuinas etiā apparitiones comitari. Solita accedere ad dicendum coactio. Verum pellucet mihi in hac narratione plura, cur potius suspicer ab atro, quam ab candido spiritu ista profecta. Primū illa species diffusi candoris, informis semper; & continuum adferens horrorem, non cumlatum sequenti mentis lætitia & tranquillitate, indicium facit non obscurum auctoris sui candorem mentientis. Sexus suspectus, & conditio nihil commendans, quam nec sanctitas, nec prudentia, aut deuotio, uel alia signa huiusmodi comitabantur. At lucrum illi nullum hinc, uel quæstus, sed sæpe uerbera, conuitia ferè semper. Sic solet sagis accidere, & suis hanc dæmon mercedem pendit. Deinde quæ prædicebat, de publicis quidem rebus erant, sed eorum cognitio in publicum parum erat necessaria. quia tum prædicebantur, quando uix præcaueri poterant. nempe exiguo paucorum dierum antequam contingerent tempore: frustra etiam prædicebantur, à sola muliercula, cui fidem adhibere, nullius prudentis uiri fuisset. Non consueuit autè Deus, quæ præsciri, & præcaueri uult, sic nuda à persuasionum momentis omnibus indicare. Denique quæ prædicebat, huiusmodi erant, ut non dico dæmonis, sed etiam humanæ prudentiæ & cōiecturæ subiacerēt. Spellij supplicium, quia sciebat dæmon, eum iam reum esse, & propter crebras accusationes occultarum delationum serio & sedulo in eius actiones, uitamque inquiri. Ludouici Requesenii morbus, an thrax erat in corpore simul obeso & admodum bilioso: quis eum seruatum fore non præuideret? iudicant medici,

A ex indicijs externis, non queat Æsculapius ille fulminatus, cui patent corporis interna? Ordinum molimina contra Concilium status, iam diu coquebatur: Hesi audaciam & conatus non ignorabat, qui stimulabat: ex consiliarijs qui inuisi, qui magis, qui minus, tenebat Sathan omnia, uidebat coniuratos uigilare, alios uel non credere, uel contemnere. uel stupere: quid futurum, & quæ ex similibus (ut dicunt Dialectici) præmissis consequentia, non erat magnæ, neque supernaturalis sagacitatis odorari. Sed saluo hæc meliore iudicio.

CAPVT IV.

De coniectatione politica, siue de sortibus.

C **D**OLITICAM sortem uoco, quæ iure ac legibus probis aliquando recepta: ut est *sortis diuisoria*, *sortium contractus*, *canonica purgatio*, & fuere olim permissa, nunc uero damnata, variæ quædam *vulgares purgationes*, de quibus singulis agendum.

D QVÆSTIO I.

De diuisoria sorte.

E **D**iuisoria sorte Romani olim in iudicijs legendis, prouincijsque sortiendis uterentur, nec non in familiæ hereditate, militarijs, alijsque negotijs. Iudicium illam sortitionem & Romani ab Atheniensibus accepere, ubi iam olim in AREOPAGO iudices, coniectis in urnam varijs litteris, sortiebantur; quod & Siculos imitatos Plutarchus, cum de augurio, quod ex littera

M. iph

M. ipsi obtingente cœperat Dionysius, ageret, in *Apophtegm* aperte docuit. Sed de gentiliū sortitione, ceteris plura & meliore methodo Iunius Hornanus tradidit. g. Ad dā quæ I. C. & THEOLOG. censuerunt. Si dubium sit, qui primi causam in iure dicere debeant b: si de hereditate & bonis diuidendis iū de optime pluribus relicta k, deseruis manumittendis, liberis diuidendis, & similibus l, eam permittunt iura: prohibitum duntaxat fortiri EPISCOPVM m vel aliam quamuis dignitatem, aut beneficium ECCLESIASTICVM n. In ceteris ergo dignitatibus, & officijs; actionibus, pœ iis, rebusque alijs, diuisoria fors, qua quid cuique tribuendum, quæritur, prohibita non est, vt patet ex capite primo vigesimo sexto q. 2. qui canon de hac diuisoria tantum, debet intelligi, vt patet ex ipsomet D. AVGVSTINO: vt tamen in his nullum peccatum intercedat, seruandæ sunt quatuor conditiones p. Primo debet euentus à Deo expectari, & non à casu vel fortuna, vel astris, quare & DEVS inuocandus iuxta illud q; *In manu afortes m. a.* Si quis certo euentum expectaret ab astris vel fato (sumpto vt sumunt Stoici & Astrologi) mortaliter peccaret, si à casu vel fortuna fortunam non vt gentiles, nam tunc esset mortale & tale idololatricum, sed vt CHRISTIANI sumunt PHILOSOPHI, accipiendo r) in re graui foret, veniale; in re leui, vix esset peccatum. 2. debet adhiberi simplex fors, sine vlla superstitione, vel abusu rerum sacrarum aut Scripturæ sanctæ; non tamen est Mortale peccatum, nisi magna adit irreuerentia. 3. necesse est, vt illi qui sortiuntur, æquali iure nitantur, alias enim esset iniusta sortitio: & quid grauior, si de bono publico ageretur. v. g. si de officijs publicis digni & indi-

gni sortes mitterent. Sors enim posset indigno fauere, cum damno reip. & iniuria dignorū. 4. vt principalis intentio mittentium sortes, non sit inquirere voluntatem Dei modo extraordinario a (quia talis modus omnino est incertus) sed præcipua intentio debet esse, vt auferantur lites, discordiæ, quærelæ, inuidiæ: quod nos docuit Salomon b. *Contradictiones (inquit) committit fors, & inter potentes quoque diudicat.* quare si aliter concordia posset iniri, res forti non esset committenda: sin aliter nequit discordia sopiri, bonum pacis sortem permittit seruatis his conditionibus. Hinc praxi receptum in militia, vt quando plures sunt rei, forte experiantur, quis necandus, quis liberandus; tum vero seruandum, vt sit par fortientium reatus, alioqui iniqua est sortitio, quoad minus nocentes. Sic tempore pestilentis licet fortiri ex omnium consensu quis nauis eijciatur: & tempore pestilentis fortientium, quis parochorum in vrbe remanere debeat c: eadem ratione, quando dubium cui cedere debeat eleemosyna, potest sortitione res decidi d.

Porro ne quem fallant, quæ in S. S. legit de fortib., rectissime post D. Hier & Bedam emouit Gratianus, ea nihil ad nostra pertinere tempora. Nam in veteri lege, Deus inter alias carimonias, hanc quoque instituerat, qua in sortitione vterentur, eamque forti præmitterent; quæ qualis fuerit, non satis constat, videtur fuisse quædam ad DEVM mentis eleuatio cum oratione ad hoc instituta. vt colligitur ex Leuitico: *vbi de capri emissarij sortitione, sic legitur; duos hircos stare facient coram Domino in ostio tabernaculi vestiminy mittensque super virumque sortem, vnam Domino, & alteram capro emissario,*

ac. 2. & 4. 26. q. 2.

b Prou. 18 v. 18.

B. d D. Aug. epist. 180. ad Honorat. & li. 1. de doct. Christ. c. 28. d arg. 1. 3. C. comu. de lega. s d. ca. 2. C. d. c. 4.

fc. 18. ver. 10.

cuius exierit fors domino. offert illum pro peccato: cuius autem in caprum emissarium fuerit eum viuum coram Domino, vt fundat preces super eum & emittat in solitudinem.] & D. LVCAS de sortitione APOSTOLATVS ita scribit; postquam narrauit duos ab APOSTOLIS coram Deo statutos; Barfabam & Matthiam. Et orantes, dixerunt, Tu Domine, qui corda nosti omnium, ostende quem elegeris ex his duobus vnum, accipere locum ministerij huius APOSTOLATVS, de quo prauaricatus est Iudas, vt abiret in locum suum. Et deriderunt sortes eis, & cecidit fors super Matthiam g.] Primum igitur statuebantur sortituri coram Deo, mox oratio fundebatur, tertio sortes singulis dabantur, & miscebantur, in sinu, vna vel alio vase cuius fors exibat, super eum cadere dicebatur. Certe missas aliquando in sinum, testatur Salomon h; *Sortes mittuntur in sinum, sed a Domino temperantur.* interdum in calicem, quæ sinu continebant: vnde & calix in S. Scriptura sæpe significat sortem, vt secundum nonnullos, his verbis, *DOMINVS pars hereditatis mea & calicis mei.* Totum ergo hoc negotium cærimoniale fuit: quare legis veteris cærimoniarum abrogatione, etiam hæc sortitionis cærimonia cellauit. Vnde Venerab. Beda k obseruat APOSTOLOS ante S. S. acceptum in electione D. Matthiæ adhuc legali cærimonia vsos fuisse, post Spiritum vero SANCTVM acceptum non amplius sortem adhibuisse, sed sola vsos oratione ad DEVM, & ieiunio adiuncto: sic enim leguntur elegisse Septem DIACONOS, & Præsbyteros l. Sane cum SALVATOR, qui fallere nõ potest nec falli cuncta promittat orantibus m, stultum & absurdum est, relicta oratione, quæ promissionem habet; confugere ad sortem, cui se adfuturum Deus in nouo testamento non repro-

A Act. 2
v. 24.
h Prou. 16
v. vlt.
i Psal. 15
v. 16.
k in c. 1.
A Act.
l Act. 6. & c.
14. v. 22.
m Matth.
7. v. 7. Ioã
4. v. 13.

A misit. Nonnulla de sortibus etiam Ioan. Arboreus L13 & commentar. in Ca. 1. Prouerb.

QVÆSTIO II.

De contractu sortis, siue Loterie,

ST in vsu frequenti Europæ contractus quidam, quem vulgo vocant Loteriam; iste vel priuatim fit, vel publice.

B priuatim, pro arbitrio cuiusque, quando aliquis equum vel quid simile statuto pretio (v.g. pro Laureis) exponit sortiendū cui obtingat, & deinde in hæc summam plures symbolam quisque conferunt, & aleam iaciunt, quis equi fit habiturus: vel etiam priuatim plures annuli, libri, specula, vel alia suppellex proponitur, inter familiares eodem modo collatis symbolis (quæ vocatur, Lotia) sortienda. vulgo vocant la raffe, aut, riffe. Quidam vocant ludam olie: opinor propter vnam seu ollam, in quam sortes iaciuntur.

C Publice vero cum instituitur, opus est Principis vel Reip. consensu. suntque hoc in contractu, siue publice siue priuatim fiat, multa consideranda, vt iustitia contractus, & perfectio illibata maneat.

D Concluf. 1. hunc contractum esse licitum. hanc probat bene Briard n, quod sit licitus patet, quia nullo iure, nec naturali, nec diuino, nec humano prohibitus: Non naturali, quia celebrari sic potest, vt nulla in eo interueniat iniquitas, si feruentur conditiones mox dicendæ. Secundo quia cedere potest in publicam vtilitatem. 3. quia secundum se, nihil est aliud, quam fors quædam diuisoria, instituta ex beneplacito concertantium siue consortientium. Quod diuino iure non sit prohibitus, probatur, quia nec per sacram Scripturam,

nec

nec per vllam traditionem Ecclesiæ: quod nec iure humano, probatur. quia nec ciuilib, nec canonica lex vlla profertur, quæ de hoc contractu expresse egerit. Et fallitur Conrad. oputans prohiberi legibus quæ vetant ludum alearum. Nam imprimis hoc dici non potest de Loteria publica, in qua non iacitur alea; & quoad priuatam illam *rifam*, in qua intercedit alea (licet iure Castellæ prohibita sit iure nouo:) ea quoque non est prohibita dictis legibus, de aleæ prohibitione agentibus. quod probo, quia ludus aleæ prohibitus est, non quia fortuna in eo dominatur; sed quia perdentes in ludo aleæ solent blasphemare, & etiam solent homines suas opes omnes breuit tempore sic consumere, & depauperari, vt patet ex ipsis rescriptis iuris p. Nam si in fortuna fundaretur dicta prohibitio: certe numquam, nec pro parua summa liceret ludere alea, tunc enim id prohibitum foret; quia per se malum. Nunc vero videmus iura permittere lusum aleæ pro re modica seu causa conuiuij q: & sententia est magis consona rationi & legibus, hoc interdictum solummodo pertinere ad solitos ludere, siue ad frequentantes aleam, siue ad deseruientes aleæ. ideoque censenda alea non esse prohibita, quia per se mala, sed malam factā quia prohibita, & quatenus prohibita: prohibita vero, propter geminū blasphemix & decoctionis periculum. Quorum vtrumque cum sublit nullū in hoc, rassa cōtractu, crediderim, sicut Briard. defendit postterius genus sortis in vnam coniectā; à ratione similitudinis; eodem modo defendendū prius illud per aleam. Præterea quæ ad iustitiam vnus, eadem ad alterius iustitiā sufficient: & sicut lucrum in vno factum licet retinere, sic etiam licebit in altero.

A Notandum vero in hoc contractu duos contractus virtute misceri: primum, respectu eius qui iocale, vel suppellectilem exponit, & est vera quedam, sed implicita venditio; qua pro tali summa pecuniæ ipse, omnibus illis qui summam simul conficiunt vendit rem illam; puta equum, quinque fortientibus, quorum singuli decem aureos conferunt, vendit pro quinquaginta aureis. Secundum vero respectu emptorum inter se, sic enim contractus quidam fortis diuisoria, censentur enim sic inter se cōuenire, vt cui fors fauet, ille pro suis decem aureis totum equum habeat, & tota ipsi merx cedat, ceteri vero dispendium ferant singuli suæ symbolæ. Nec aliud requiritur ad iustitiam contractus vtriusque, quam vt tota summa simul adæquet, non excedat valorem mercis, & ipsi ementes omnes æqualiter subijciantur vtrique fortunæ, lucri & amissionis. Licitū vero hoc esse probat Fran. Garcias. quia reuera contractus iste in idem recidit, quo omnes isti sortientes in ita societate simul rem vel res illas, quæ forti exponendæ, emissent: tunc enim possent si vellent inter se cōuenire de sorte diuisoria iacienda, quid cuique rerum illarum obtingeret, quod licitū esse nemo vnquam negauerit.

2. Concl. conditiones ad iustitiam lucrari in hoc contractu consideranda sunt prouatione personarum, qua hic adsunt varia.] Hanc asserit & optime explicat Franc. Garcias, & illum nullo addito sequitur Lud. Lopelius b.

E Notant quinque personarum genera in hoc contractu lucrari posse. Primo dominos mercis seu venditores: his licitum est tantum accipere pro mercibus quantum possent lucrari alio quouis contractu licite illas distrahentes, Quod tantum possint accipere, proba-

ali. 3. de
contract.
c. 20.

de con-
tract. l. c.
33.

Cggg

tur,

de con-
tract. 112.
§. 9. 71.
concl. 2.

pl. fi. C. de
tel. & sū.
fun. Palu.
in 4. d. 15.
q. 3. a. 5.
silo, ver-
bo. ludus
§. 4.
gl. quod
in conui-
uio. D. de
alea.
r hoc vo-
lunt Aug.
sup. &
Briard. su.
& vide,
cur esse
gl. ff. inc.
episcop.
verb. de-
steruens,
§. d.

tur: quia quoad ipsos intercedit cum sortientibus contractus venditionis. venditor autem posset consequi quantum merces illi iusti lucri adferre valent, hoc est quanti sunt ipsa merces. Si ergo amplius acciperet venditor iste, iniustum foret lucrum, & teneretur restituere. Si tamen quod amplius permittitur conferri ultra mercis pretium, id non cederet domino seu venditori mercis, sed pauperibus, vel officialibus seu ministris, licitus foret excessus, ut patebit ex modo dicendis. Hæc exceptio solet contingere, in publicis sortitionibus, quæ conceduntur Ciuitatibus vel Communitatibus, ut hoc pacto se liberent aere alieno: tunc enim solet Princeps hanc licentiam, considerata publica necessitate, pretium sortis aliquando paulo liberalius statuere: neque fit iniuria sortientibus, qui hoc sciunt. Cauenda vero fraus venditorum, ne sortitionem facere morentur, postquam sufficientes symbolæ sunt collatæ; item ne merces mutant, vel diminuant. Item ne, quando simul faciendæ sortitio, aliquas merces prius patiantur sortem subire. Pro quo sciendum. ordinariè certam diem præfigi, quæ simul sortes omnes trahantur, die ac nocte labore non intermisso: interdum tamen instituitur sortitio, hoc pacto: primum proponuntur omnes partes siue suppellex sortiendæ tota; & statuitur singularum sortium pretium, verbi gratia, quinque stuferei, tum statim singularis volentium sortiri sortitio instituitur, quo quisque cõfert ordine, v.g. venio & offero decem stuferos, duæ sortes pro me extrahuntur statim, si venit statim alius, qui adfert quindecim stuferos, tres sortes pro illo extrahuntur, quodque mihi vel illi obtingit, hoc auferimus. Hic modus periculosus est, nec deberet à principi-

A bus permitti, quia multis fraudibus est obnoxius. Nam primo, cum non intercedant in sorte ducenda solemnitates, quæ solent in altero genere, facilis est, ut fiat aliqua collusio. 2. non potest constare facile de æqualitate pretij: tum quod si certum tempus præfigatur, fieri potest, ut tunc non satis multæ symbolæ sint collatæ: si tempus liberum permittitur, fieri potest, ut venditor nimis diu hanc exercens sortitionem, lōge accipiat ultra pretium mercium. Nec sufficit dicere, fieri etiam posse, ut infra hoc accipiat, & sic communem aleam subire. *respon.* enim, non debere vllum fortunæ periculum hic interuenire inter emptorem & venditorem, quia ipsorum adinuicem respectu, est contractus venditionis, sed inter ipsos tantum emptores: respectu enim ipsorum mutuo est contractus sortis. Denique cum sic merces subtrahantur, quæ sortito contigerunt, semper villior sit nota merx, & ideo iniustum est durare idem singularium sortium pretium. Si dicas semper alias æque bonas merces sufficere ablatis: neque hoc est satis credibile, neque sufficit. nam nimis diuturna permittitur licentia venditori hunc exercendi contractum. Longe itaque tutius est & securius, tum Reipublicæ, tum priuatis, hoc secundo genere dicto, prius tantum exercere.

E Secundo poterunt lucrari ipsi emptores siue sortientes. quia poterit, qui vnam sorte drachmam contulit, mille accipere. nã quicquid illi citra fraudem fors obtulit, id potest auferre & retinere, ratio est, quia omnes sortientes in hanc conditionem consenserunt, ut quisque auferat, quod illi fors detulerit: atque ita omnes æquali subsunt periculo. Nam qui multas symbo-

las colligit, vt multis potest frustrari, sic multis potest lucrari, qui paucas, paucis & lucrari, & pauci iacturam potest facere. Cauenda hic collusio fortientium & eorum qui fortes extrahunt, leguntque. Quod si quis per huiusmodi collusionem aliquid fuerit consecutus, tam ipse, quam collusores tenentur ipsam rem illā restituere, non domino priori siue venditori fortis (quia iam illam ipse vendidit) sed consortibus, qui emerunt dubium euentum: & ideo res illa debet vendi, & pretium inde redactum, inter socios fortitionis iterum forti subiiciendum: vel si res extet, ipsa met. In hac vero fortitione an sit admittendus fraudator? certe si fraudem non adhibuisset, fors illa ipsi non aduenisset: & pœnam peccati sui æquum est eum sustinere: tamen quia fieri potuit, vt alia fors æque bona illi fuerit obuentura, & nulla lex eum priuat iterata fortitione, ideo mihi res dubia est, nec auderem eum arcere.

D,

Tertio ministri & officii, qui adstant fortioni, tum in scedulis scribendis, tum in fortibus extrahendis, tum ne quid fraudis vel doli committatur: licite stipendium aliquod pro labore suo recipiunt, ita tamen si nec plures, quam necesse sit, ministri huiusmodi adhibeantur, nec æquo amplius stipendium ferant, nec diutius quam necesse foret, rem extrahant. Quæ vera, tam respectu venditoris, quam emptorum: scilicet si nolint plus æquo tribuere, vel nolint rem sic extrahi, vel nolent tot ministros adesse. Nam si consentiant, non video cur minus hic operetur consensus emptorum, quando ipsorum expensis ministri adstant: quam venditoris, quando ipsi expensæ soluendæ. Neque mihi hoc satis per-

A pendisse videtur Garcias, dum putat has exceptiones tantum locum non habere, quando ministri à venditore sunt alendi. Si quæras à quo ordinariè alendi? cum lucrum ipsius fortitionis, hoc est, quod fortiendo contingit, omnino pertineat ad emptores, neque huius lucri pars vlla cedat venditori: & impensæ ministrorum fiant ratione ipsius fortitionis, hoc est, ratione secundi contractus virtualis, non ratione primi: sequitur impensas eorum esse debere, inter quos lucrum ipsum partiendum est, & inter quos celebratur secundus contractus. quæ est communis sententia *a*.

B Sed alcocerius vnum excipit casum, quando scilicet venditor aliter sine impensis in proxenetas, aut infitores, non potuisset illas merces distrahere: cum enim ipse tunc per fortitionis compendium euitet illas impensas, æquum videatur, earum loco, subire partem impensarum fortitionis; Nihilominus Garcias & Lopezius contendunt etiam hoc casu, rationi illi communi locum esse: quia ad venditorem iam fortitio illa nihil pertinet. Æquior tamen (vt puto) est sententia Alcoceri. quia commodum illud, quod percepit venditor, reuera dependet, & prouenit virtute ipsius fortitionis; nec sine fortitione illud consecutus fuisset: & sic quoad hoc negotium non debet considerari venditor expers commodi ex fortitione. Deinde in praxi receptum, vt venditor soleat hæc omnia subire, & omnes expensas facere, non tantum factas in taxatione & valore mercium constituendo, sed etiam factas in ipsa fortitione: verum in ipsa taxatione fortium (verbi gratia summæ totalis, ad quam numerus & valor fortium pertingere possit,

a Alcocer.
de ludo c.
49.
Garcia d.
c. 20.
Lopez, d.
c. 23.

E

Habetur ratio probabilis omnium istarum impesarum: & sic Domini in sortium solent recipere. Alioqui si emptoribus aliquid propterea decederet, tum locum habet, quod dicit Molina p. 2. de iust. disp. 509. nempe, id à principio publicandum esse.

Quinto licite deducitur & accipitur ex tota summa pretij emptionis illa quantitas pecuniæ, quæ assignata fuit à Principe ad opera pia vel eleemosynas: siue illa deducatur à portione venditoris seu pretio, siue à lucro, quod cedit sortientibus, siue ab utroque: præsertim si ab initio hoc promulgetur.

Pia enim & religiosa est cõsuetudo, qua Princeps vel Respub. talem licentiam contractus sortiarum concedens, aliquam partem sic reseruat: nec iniuriã facit contrahentibus; non venditori, cui non tenetur aliter licentiam dare: non emptoribus, qui hac conditione pecunias suas sorti subiiciunt: Quod de causa piã dictum, idem tenendum de publica necessitate, quare posset aliquid reseruari ad soluendum debita Principis vel Reip. si tamen vere talis necessitas subesset. Ideo quando conceditur in remedium Ciuitati vel cõmunitati, vt posset Princeps aliquid segregare, ad necessitates illius Ciuitatis, sic etiam posset taxare liberalius summam pretij. Sic bene Garcias.

Ultimo potest is, cui merx aliqua cessit, quia symbolas contulit plures omnibus alijs, vel certo numero intra tot dies, mercem illam recipere & retinere.

Intellige quando cumque acceperit, dummodo non sit res ex numero illarum, quæ iam expositæ sortioni: quod si ex earum numero sit, non potest eam accipere, postquam aliqui iam symbolas contulerunt. statim enim, vt contulerunt, in hanc mercem ipsis ius fuit acquisitum, sic fit vt venditor

A alteri addicere nequeat; quod iam alteri venditum. Hæc ratio satis indicat, hoc intelligendum, quando instituta iam sortione, vel acceptis symbolis, fit promissio. Si enim promissio facta foret vt solet, ante symbolarum collationem, hoc est initio, quando sortis diuisoria siue Lotheria fit publicatio, tunc enim sæpe additur, qui primam symbolam contulerit, is habebit hoc vel illud, qui intra tot dies tot symbolas contulerit, habebit illud, qui numero vicerit reliquos intra tale tempus, illi hoc cedit; tunc isti omnia etiam post inchoatas sortes acquirerent, quæ ipsis promissa fuerunt ante sortionem, & antequam res ipsa venderetur: & tunc sortientes in hanc conditionem consensisse sunt censendi. Sic intelligendi Garcias & Lopezius. & sufficiat ista de hoc cõtractu. *Lotheria*. de quo vide Molin. d. loco & P. Zaa in Aphorism. verbo venditio. n. 15.

QVÆSTIO III.

De purgatione Canonica.

Canonica purgatio dicitur, quæ regulis Ecclesiastici iuris consentanea est: quæ duplex est, vna per iurandum, in

D qua nihil est sortis: hanc soli improbant hæretici, qui contendunt nunquam licere iurare, ne in iudicio quidem: contra quos legi potest Alf. à Castro b. Cochleus contra Anabaptistas & Gregor. Valentia c. Probatur etiam hæc purgatio quoad Laicos in Concilio Triburienli d. sic que testatur Cramerus lib. 19. *histor. Polon.* de Sophia Reginam de stupro accusatam, & 108 septem honestarum ac nobilium iuramentarum iureiurando purgasse. Probatur vero quoad presbyteros & Episcopos, constitutione Gregorij Magni, qui varios Episcopos sic se iussit

purgare

ec. quom-
 byr. cum
 q. seq. d.
 q. 4.
 ca. super
 cauld. q.
 4.
 ec. quom-
 nes ibi.
 ec. omni-
 bus ibi.
 ec. si legi-
 timi ibi.
 ec. prel-
 byter si a
 plebe ibi.
 ec. mada
 illi ibi.
 ec. me au-
 ditum ibi.
 ec. si geber
 in chron.
 ec. sepe
 contini i
 bid.
 ec. si Epif.
 ibid.

anno
 870. in
 Chron.

purgare e idem statuere ALEXAN-
 DER f. Innocentius g, & LEO h PON-
 TIFICES idem sancitum in Concil.
 Agathensi, & Ilerdensi k; id ipsi fecere
 SIXTVS l, & LEO III. m & Pellagius
 PPn.

Altera purgatio est, per venerabilis
 Sacramenti Eucharistici sumptionem, hanc
 CATHOLICI contendimus esse lici-
 tam, quando iniungitur ab Ecclesiastico
 iudice competente. In veteribus Ger-
 mania concilijs hæc purgatio fuit pro-
 bata. Statutum enim illis, si furtum in
 monasterio committatur, tunc fratres
 se ita expurgent, missa celebretur, in e-
 orum præsentia, & ea expleta omnes in
 hac verba communicentur: Corpus DOMI-
 NI sit tibi hodie ad probationem o. Item;
 si EPISCOPO aut presbytero aliquod ma-
 lesicum imputatum sit, pro singulis missam
 celebrare debet, & communicare: & de sin-
 gulis imputatis se, innocentem ostendere.
 Quod si non fecerit, quinquennio à liminibus
 Ecclesia extraneus habeatur p. Nec desunt
 exempla PONTIFICVM optimorum,
 qui hanc expurgationem exegerunt.
 LOTHARIUS REX pactis cum NI-
 COLAO Pontifice non steterat, sed ad-
 ulteram iterum in thalami partem re-
 duxerat, profectus Romam absolui pe-
 tit à Pontifice HADRIANO, dicens se
 promissis NICOLAO factis stesisse,
 PONTIFEX pro comprobatione inno-
 centia (ait SIGISBERTVS q) ad examina-
 tionem corporis & sanguinis Domini tam
 regem quam opemates regni inuitant. Illi
 nihil Deum veriti, corpus Domini nostri, te-
 mere & perperam acceperunt: sed rege in
 itinere Placentiæ itatim moriente, &
 omnes intra annum reliqui perierunt.
 Malus erat Imp. HERICUS, sed tamen si-
 mile sacrilegiū cōmittere exhorruit,
 inuitate illum ad similem sacramenti
 Venerabilis purgationē Gregorio VII
 Pontifice tam Sancto, quam malis cū-

A
 Etis inuiso, tam religioso, quã hæreti-
 cis semper odioso. Narrat historiã Lã-
 bertus Scaffnaburgensis his verbis a;
 Ita absoluto eo (Nempe Henrico Imp.)
 excommunicatione, Papa missarum solem-
 nia celebravit, consecrataque sacra oblati-
 one, Regem cum cetera, quæ frequens ad-
 erat, multitudine ad altare euocavit, præ-
 ferensque manu corpus Dominicum: Ego, in-
 quir, iam pridem à te tuisque fautoribus lit-
 teras accepi, quibus me insimulabas sedem
 B
 Apostolicam per simoniacam hæresim occu-
 passe, & alijs quibusdam tam ante Episco-
 patum, quã post acceptum Episcopatum cri-
 minibus vitam maculasse, quæ mihi se-
 cundum scita canonum omnem ad sacros ordi-
 nes accessum obstruxerunt, Et licet multo-
 rum idoneorum certe testium ad stipulatio-
 ne crimen refellere queam; eorum scilicet,
 qui omnem vitam meam ab ineunte ætate in-
 C
 stitutionem integerrime nouerunt, & eo-
 rum qui meam ad Episcopatum promotionis
 auctores fuerunt. Ego tamen ne humano
 potius quã diuino niti videar testimonio,
 vt satisfactionis compendio omnem omnibus
 scandali scrupulum de medio auferam; ecce
 corpus Dominicum quod sumpturus ero, in
 experimentum mihi hodie fiat innocentia
 mea, vt omnipotens Deus, suo me hodie iudi-
 cio vel absoluat obiecti criminis suspicione,
 si innocens sum; vel subitanea interimat
 D
 morte, si reus. Hæc & alia, vt solenne est,
 prefatus verba terribilia; quibus Deum
 causa sua aquisimum iudicem, & innocen-
 tia assertorem adesse precabatur partem Do-
 minici corporis accepit & comedit. Qua
 liberrime absumpta, cum populus in laudes
 Dei, innocentia eius congratulatus, ali-
 E
 quandiu acclamasset, tandem impetrato si-
 lentio, conuersus ad regem. Fac ergo sibi, in-
 quit si placet, quod me facere vidisti. Prin-
 cipes Theutonici regni, sui in dies accusati-
 ombus aures nostras obtundunt, magnam
 tibi molem capitalium criminum impingen-
 tes, pro quibus non modo ab omni rerum pu-

anno
 1077.

blicarum administratione, sed ab Ecclesiastica etiam communiōe, & ab omnimoda vita seculari conuersatione vsque ad extremum spiritum te suspendi oportere existimant. Petunt etiam magnopere diem & locum statui, audientiamque praestari canonicè discutiendis, quas aduersum te adferant, accusationibus. Et nostri optime humana plerumque vacillare iudicia, & in publicis disceptationibus nonnunquam falsa pro veris persuaderi, dum pro disertorum hominum ingenij & dicendi copia & suauitate falsitas verborum phaleris adornata libenter auditur, & veritas nulla eloquentia nixa adminiculis contemnitur. Cum ergo tibi bene consultum cupiam pro eo, quod in calamitatibus tuis supplex Apostolica sedis patrocinium expetisti, fac quod moneo. Si te innocentem nosti, & existimationem tuam ab amulis tuis per calumniam falsis criminacionibus impeti, libera compendiose & Ecclesiam Dei scandalo, & teipsum longa concertationis ambiguo & sume hanc residuam partem Dominici corporis: vt comprobata Deo teste innocentia tua, obseruatur omne os aduersum te iniqua garrientium: & me deinceps causa tua aduocato, & innocentia tua vehementissimo assertore, Principes, tibi reconcilientur, Regnum tibi restituitur, omnes quibus iam diu respublica diuexatur bellorum ciuiliū tempestates in perpetuum sopiantur. Ad hac ille inopinata re attonitus, astuare, tergiversari, &c.]

C Sequitur quo pacto experimentum hoc innocentiae suae facere detraxerit. Vidisti (lector) indici huius formulam, vidisti causas. Haec nonne vera: quod Deus fidelissimus veritatis sit testis: quod in humanis disceptationibus fallaciae sit locus, diuinam verò disquisitionem nec falli posse, nec fallere? in formula, quid nisi pium, quid nisi consentaneum sacris litteris, praecipisque

A diuinis? verba quae rem deceant: res ad honorem Dei, pacem Ecclesiae, concordiam iustitiamque faciendam, scandala schismataque tollenda instituta & peraccommodata. quid igitur Leguleius vilis b lummis Ecclesiae Antistitibus obstrepit (quid rana conatur in elephantum intumescere? cur hanc vocat; furiosa exploracionis speciem? cur Episcopos Sacramentales, per ludibrium homo Sacramentarius appellat? vnicam adfert rationem, rationis expertem. Quia in execrationem sic & perniciem conuertatur, quod ad salutem institutum putabatur. Putabatur ergo, & non erat? iam CHRISTVS mendax, qui hoc aperte professus? Nonne eius sunt ista? Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem: in me manet, & ego in illo. Si salus in me & ego in Salvatore, putabor tantum saluus & non ero? Quid illa d? Sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter patrem: & qui manducat me, & ipse viuet propter me. Falsa promissio, si viuere putatur duntaxat. Quid denique illud clarissimum? Non sicut patres vestri manducauerunt manna & mortui sunt. Qui manducat hunc panem viuet in aeternum. e. viuet, plane, viuet, ad salutemque veram & perfectam hoc institutum non putatur fuisse tantum, sed scitur: sed fide creditur. Nonne dixerat veritas f. Hic est panis de caelo descendens, vt si quis ex ipso manducauerit, non moriatur. Ego sum panis viuus qui de caelo descendi: si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in aeternum: & panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.] Credat non esse salutem, qui non credit sub panis specie esse carnem. Nos carne credimus, salutem credimus: non tamen omni sumeti.

Sumunt boni, sumunt mali,
Sorte tamen inaequali
Vita, vel interitus.
Mors est malum, vita bonum.

Vide

Hotomia
caluinista
Coment.
de Feud.

Ioan. 6.
v. 56.

1. vel. 57.

1. vel. 58.

1. vel. 59.

Vide parū sumptionis,
Quam sit dispar exitus.

Sed D. THOMAS non credit tabulæ: an nec Apostolog. quicumque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne: reus erit corporis & sanguinis DOMINI, Probet autem seipsum homo & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus DOMINI. Ideo inter vos multi infirmi, & imbecilles & dormiunt multi. Quod si nosmetipsos diiudicaremus non vtrius iudicaremur. Igitur indigne sumentibus perniciēs semper, & execratio fuit, nō institutione, vel instituentis voluntate, sed sumentium peruersitate, qui quod ad salutem eorum datum, in mortem malunt abuti. Institutum initio ad vitam æternam digne sumentium, sic lumen: nullus Pontifex, in perniciem, aut execrationem conuertet, nullus voluit, nullus potuit. Ac qui sumit in testem innocentiam, cum sit nocens, digne sumit? ò iuris Sacerdote dignum iudicium! sed eo, qui iustitiam nobis Deam, pro habitu seu virtute iustitiæ, definiens nouum Iustitiæ sacellum erexit. Quid aliud in tota forma purgationis proponitur, quam quod à B. Paulo sancitum? Nonne hoc purgatio indicit? Dei testimonium optimum & certissimum est, illud adducatur & dubium tollat, Si reus es, noli eum testem aduocare; si innocens es, aduoca. Proba te ipsum prius, diiudica, reus es? caue accedas, damnationem manducabis, & exitium adferet tibi sacrilega audacia: abstine, moneo, & edico. At, nil conscire tibi, nulla te mortali culpa pallefcere, postquam conscientiam arcana scrutatus es, deprehendis; adesum securus, innocentiam non dedit, qui pro nocentibus obijt, vt eos ad innocentiam reuocaret. Quid in his mali? quid falli? Non

A defuit Deus innocentibus, & hoc indicio eos expurgauit, nocentes vero necauit. Absoluit Gregorium VII. damnauit Lotharium, Absoluit, in Morinis virum nobilem Erkimbaldum de Borban, quem Comitem vocat Cantipræntensis. hic lecto affixus intellexit à Nepote (filium alij contendunt) vi virgini vitium oblatum. Domini hæredem nemo accusare, multo minus punire audebat. Quid faceret æger? iustitiam negligat? gladium illi in vindictam malorum DEVS tradiderat. Nepotem qui occidat, non reperitur. Si faciat ipse? fraude opus, & parricida vocabitur. Vocabor (inquit) sed ab hominibus carnifex futurus sanguinis mei; sed iustus vltor, sed iustitiæ defensor in oculis Domini. An quia Nepos, non nocens? successore carebo, prouidebit Dominus, cui seruiō, cuius gloriæ affectus meos postpono. sic animatus, pugionem abscondit sub cervicali, vocat Nepotem, tanquam vltima ei monita & mandata daturus. Venit adolescens, quinto post die, placatum sperans auunculum. Accedit, postulantis capiti aurem admouet. Ille pro osculo, pugionem condit in gutture, nec desinit premere, donec videt exhalasse. Hanc accipe victimam iustitiæ Deus (addit) tibi immolatam. scis quæ in animo & visceribus meis doloris magnitudo obuersans lancinet paternum amorem: sed vicit amor tui. Paulo post virescens deficere, obit ex omologesim: tacet de cæde nepotis: quæ in ore omnium recens. Quærit EPISCOPVS silentij caulam. si oblitus: num saltem nunc se accuset, & animo pœniteat? respondit Burbathus, se iustam credere, & quod meritorium putet, id nolle infectum. Episcopus eius pertinacia detestata (sic putabat) redit ad templum, De via reuocat æger, tum ait redeunti.

Vt,

g1. Cor.
ii. v. 27.

Commen
in Iustin.
Iustit.

Vt, pater, quam diuersa Dei sint & hominum iudicia intelligant, qui tecum praesentes, aperi (quæso) hierothecam, in qua signus salutis asseruatum adfers. recludit ille, nec hostiam reperit: hanc admiranti æger se in ore, mediatore angelo datam, ostendit habere. Historia notissima est toti Belgio, non elegatis modo & accurati artificij picturis vetustissimis in Bruxellensi ciuica domo exornata, sed etiam historiarum monumentis contestata. *a* Sic Deus etiam absoluit Sibichonem Episcopum Spirensis coram Henrico III. adulterij accusatum *b*. Sic læpe nocetes & culpæ reos indigne sumentes, vel Deus pænis corripuit, vel non permisit fumeri, & transmittere *c*. Interdum tamen permisisse Deum hoc scelus impunitum in praesens, dilata in posterum digna ultione, nos docet Andronici Imp. perfidia apud Choniaram *d*. Sed occulta iudiciorum abyssus à nobis non scrutanda. Sublata tamen aliquando hæc purgationis forma, eo quod suspectis non est danda Eucharistia *cap. dilecti de purgat. canon. cap. tribus de consecrat. d. 2.*

QVÆSTIO IV.

De vulgaribus purgationibus.

Nortium Politicarum numero censi possunt miræ quædam iudiciaræ disquisitiones, quib. fortuito euentui veritas culpæ vel innocentia decidenda permittitur. *Vulgares* vocant purgationes, idque rectissime: vt nomen nobis indicet nullo ipsas legitimo vsu, sed vulgi quædam vsurpatione & obseruatione superstitiosa fuisse introductas: plerasque etiam iure canonico expresse vetitas. Solet ijs Deus tentari potius, quam voluntas eius explorari. Vnde &

A exploratoria probationes Latine dicuntur Barbaro vero vocabulo in Constitutione Neapolitanis. *paribiles leges*, eo quod rem non sciri, sed apparere tantum faciant. In his plerumque peccari, tentando Deum, probabitur postea.

B Talis purgatio est, quotiescumque poscitur, vt Deus miraculum faciat: veluti si quis confusus innocentia suæ, peteret se septies percuti gladio, ad innocentiam suam probandam, vt factum in femina septies icta e, aut in ignem intraret, de quo postea.

SECTIO I.

De prouocatione ad diuinum iudicium.

*S*ÆPE fit, vt qui se iniuria affici ab alijs putat, nec hominum praesidium vel auxiliu superesse cernunt, ad Deum confugiant, non quidem malis vt illos eripiat, sed vt sumpta de persecutoribus ultione tali indignos supplices iniuria fuisse, cunctis faciat manifestum: interdum illos ad tribunal Dei fisti intra certum tempus, interdum nullo tempore addito iubent: *citationem ad comparandum coram Deo iudice* vocant, de hac merito dubitant plerique quid tenendum: metuendane citatio sit, nec ne sitem licita citanti, an illicita?

E Quoad citantem & quiritantem, ob iniuriam, *Dico primo*, si citra odium, aut vindictæ cupiditatem, vel impatientiam, iram, desperationem, vanitatem, aut aliam vitiosam affectionem, per iniustitiam oppressus quis, hoc faciat, bono fine (puta vt innocetia eius appareat, nec infamia grauetur familia aut vt liberetur mulier tali tyranno, aut vt resipiscat, & terrore percussus, poeniteat, desinat que ab oppressione & concussione miserru) licita est talis citatio. faterur Feuard. se tale non audere damnare, equidem

a Cantipr.
l. 2. c. 36.
par. 6. Fu
gos. lib. 1.
c. 6. sed
nelius
Cæsarius
l. 9. c. 38.
b Crantz.
l. 4. Saxo
c. 43. Ad
c. 3. c. 31. &
Thron.
Hirsaugi
c. 1.
Cyprian.
c. 1. de
lapis
Greg. T.
onen. l.
c. de glo
mart. cap.
88 Petri
Cluuius. l.
c. 1.

A
de mirac.
c. 242 s. 3.
Cæsar. l.
c. 1.
exemp. c.
59. 60. 6.
Surius in
vita S. G.
defridi. l.
3. c. 12.
d. l. 1. An
nal. in fi
ne vite
Manuel.
Connani.

de qua
est epist.
D. Hier.

B

C

D

E

sextus
c. 11. Eub.

cum

cum res sit indifferens, & finis bonus, puto actum esse meritorium. nec desunt exempla Sāctorum hominum. Sic enim Sara dixit Abraham: *g. Iudicet Dominus inter te & me*, Sic Dauid ad Saulem *h. Iudicet Dominus inter me & te, & visitetur me Dominus ex te.* & Zacharias filius Ioiadae, cum iussu Iosabæ regis interficeretur, similia protulit: *videat Dominus, & requirat.* Nec alia mens septem Machabæorum Martyrum *k*, quorum prophetia vim habuit imprecationis & citationis, ut illæ priores duæ; quæ ambo exitio persecutorum paulo post fuere comprobatae. Nonne Apostolus Alexandro ærario impunitam esse non debere censuit iniustitiam eius, cum diceret *l. Reddat illi Dominus secundum opera sua.* *h* malum magnum pro multis malis, quæ illi ostenderat. Nonne Sancti martyres, etiā noui testamenti, clamant ad Deum? *U*squequo Domine non iudicas, & non vindicas, sanguinem nostrum de his, qui habitant in terra? Legimus etiam de Beato Eustachio Abbate, cum hæreticus quidam Agrestius, B. Columbanum iam mortuum conuictis & calumnijs laceraret, sic ultum esse calumniatorem, idque in concilio Matifconensi. Ita namque scribit Ionas Abbas, eius contemporaneus: *n*cum sic ille (Agrestius) friuola garreret sagax Eustachius, ut erat virtute patientia & scientia insignis, respondit. In horum presentia Sacerdotum te ego, eius discipulus & successor, cuius tu disciplinam & instituta damnas, ad diuinum iudicium illo intra presentis anni circulum disceptaturum inuito, ut iusti iudicij examen sentias, cuius famulum tuis obreccationibus maculare conaris. Scire vultis euentum citationis? post aliqua media, sequenti capite subiicit Ionas: *Sed cum ille (Agrestius) sepius sibi datum penitentia locum non agnosceret, ut Beati Eustachij*

A *sententia, ad diuinum iudicium ipsum vocantis proualeret, ante triginta dierum circulum, priusquam ventus anni metacompleretur, à seruo suo, quem ipse redemerat, securi percussus interiit.*

Accedat & aliud tempore legis gratiæ. Gualterus Burgentis, vir doctrina & sanctitate clarus, per iniuriam pulsus Episcopatu Piætauenfi, à Clemente V. quamdiu vixit, iniuriam patienter tulit: moriens iussit, credo ad exemplum aliorum sepulchro inscribi: *Ad iustū Dei iudicium appello.* Legit elogium Clemens & iniurie, quam intulerat, memoria, expauisse ferunt: addunt a alijs, non diu post obiisse: sed, quem citant Voleterranus, id non addit, & fabulosum puto.

Memoratu dignissimum est, quod legitur apud ætatis illius scriptorem doctum, eruditum & veracem. his verbis: **C** *Monasterium D. Iacobi apud Leodium notum multis est & acceptum, istud quidam adolescens, consobrinus maioris Præpositi causa deuotionis & religionis intrauit, quod ut audiuit Præpositus, indignus tulit: mox forti manu collecta satellitum, intrat violenter cœnobium, rapit iuuenem, & nudatum sancto habitu, seculari induit. Abbas ergo monasterij, collectis primoribus ciuitatis, Episcopo conqueritur, & totum clerum protantis iniurijs interpellat. Hoc autem cum indignanter audire vix vellent Episcopus, & Abbatem potius duris verbis impeteret, flexi. Abbas genibus, cum moderamine verborum dixit: iudicem contra te (o Præpositus) in terra habere non possum: & ideo contra te Deum summum iudicem interpellor, ut intra quadraginta dies uterque nostrum compareat coram illo, sententiam promeritis accepturus. Ad hoc Præsul cachinnans cum suis irrisit hominem, atque spreuit, & repulit exprobratum. Quid plura? quadragesimo die circa nonam mortuus est dictus abbas: & cum pro eo solemniter*

Hhhh

pulsā-

† Raphael
Volaterr,
in thro-
po, lib. 21.

g Gen. 16.
v. 5.
b. Reg.
24. v. 14.
i. Paral.
24. v. 23.
k lib. 2.
Mach. 7.
v. 17. & 9.

l. Tim. 4.
v. 5.

m Apoc. 6.
v. 10.

n vitæ S.
Eustach.
seu Eusta-
si c. 6. m. c.
se Martij

Pulsaretur, sedens in balneo Prapostus, quasi à circumstantibus, quid hoc esset? moxque quidam ingrediens respondit, Abbatem D. Iacobi modo esse defunctum, & pro eo pulsationem fieri tam solemnem. Idem ergo recordatus Prapostus quadragagesimum diem esse, quasi citatum audierat ab Abbate, consternatus animo, dixit suis, cito videte quid faciam? mortuus ego sum, comparere me hodie summi iudicis aspectibus oportebit. Nec mora, post verba hæc, cum balneum egredi festinaret, in adstantium manibus cum diro eiulatu & vocibus exspirauit: ibi proculdubio respondere compulsus, ubi causarum strepitus cessant, iurisperitorum aduocatio conticescet, ubi nec preces, nec precum liberabunt.

Hactenus Thom. Cantipraten. alias Crabantius in libr. Apum. Cestrensis etiam libro septimo. tradit Innocentium quartum à Rob. Grossetest dicto Lincolnien. famigerato illa ætate Philosopho, quem excommunicarat, & ille ad Deum iudicem prouocarat, Pontificem ad Dei tribunal citans, mortuum quo die mortuus est Robertus, auditamque hanc in Pontificia aula vocem: VENI MISER AD IUDICIUM. repertumque sequenti die Papam in lectulo exanimatum, ac liuidam in eius latere cruentamque plagam, ac si fuisse percussus fuisset, & id accidisse an. 1253. cui consentiunt Matthæus Parisius. Ioan. Buriensis. & alij Britannici scriptores, quorum hoc commentum puto ab hæreticis vel schismaticis eorum operibus fortassis insertum. Nam Neapoli hunc Innocentium in expeditione contra Manfredum mortuum scribit Naucleus, parum Pontificibus adductus *chronic. fol. 2. generat. 42.* & non meminit talis citationis, vt nec Platina, (nō reticurus) nec Monachus Paduanus, nec Paulus Langius Cygnolus Monachus Bozaniensis, sed perfidus hære-

A ticus: nec alter hæreticus Mutius in chronic. Germanorum, Nec ex Catholicis quod sciam Gentium aliarū quicquam, non Onuphius, nec Massonus nec Ricordanus, nec Episc. Nebientis, nec Volaterranus, nec Flavius Blondus, qui accurate de morte & anno mortis eius consentiunt; & omnes fatentur eruditione iustitia, sanctitate Innocent. 4. excelluisse. Relinquit igitur prudens lector fabellam de Innocent. 4. Britan. nis, vt ad Arturi rotundam mensam suauiter eam fruatur Balæus, non tam ingeniosus, quam impius simulum dogmatum fabricator.

B Dico. 2. Periculosum est hominibus non comperto sanctitatu has citationes imitari. Nam facile fallit amor proprius & persuadet nos iniuriam perpeffos, cum non timus: facile etiam latens aliqua gloriola, vel vindictæ, vel alterius perturbationis animi nebula se immiscet, vt veritatem non videamus.

C Dico 3. lethali ter peccant, qui scienter iniuste alios citant. probatur quia nocent iniuste & grauiter. licenim sugillant eos quos citant, vt oppressores Innocentia. minus etiam constantes graui terrore percellunt, ita vt ex metu mortis possint in morbū incidere & mori. Quod fortassis aliquando corripit.

D Quoad eos vero, qui citantur, existimo duas regulas posse statui. Prima est, si constet eos iuste iudicasse, nec vllum esse dubium de sententia aut facti, propter quod citantur, agitare: tunc posse huiusmodi citationem ab illis contemni. Ratio est, quia iusto iudici præmium à Deo, cuius vicem fungitur, non supplicium est expectandum. Sciebat hoc magnus ille Imperator militum Gundizalus Ferdiaandus de Corduba: Qui cum Tarentum obsidens maleficum quendam seditionem, (inquit Louius b) militem ad supplicium duci iussisset: ille multū reluctatus se

6 in viti
Gualdus

iii-

miquissime damnari vociferaretur, & proinde Gonsaluum ad dicendā causam, ad Dei maximi tribunal magna voce citaret: vade, inquit Gonsalvus, festinag, confisus optimo iudici, & causam instrue. Nā ibi pro me aderit. qui oportune respondeat Alfonso frater: qui nuper, ex Serra vermegia, in celū contēdit. Tum enim Gonsaluo nūciatum fuerat, fratrem à Mauri circumuentum, dignam forti pioq, duce mortem appetisse.] Sic ille merito nebulonem iniuste prouocantē contempfit.

Altera regula sit, Quando iudex aliquā animi perturbationem sensit: que ad damnandum, vel mouit omnino, vel ad citius dānandum mouit: vel etiam nō vsq, adeo certa est sententię iustitia, vt non supersit probabilitas contrarij metuit: tunc male facit iudex, si contemnat huiusmodi citationē: recte facit, si diligentius iterū omnia momenta & quacūq, ad veri indagatōnem pertinent, examinet ac perpendat, & reum interim in custodia seruet, vt vel retrahatur prior sententiā, vel maturiore consilio cōfirmetur.] probatur hęc conclusio. (quæ Feuarentij quoque fuit.) tū quia iudices non possunt nimis circūspēcte procedere in re tanti momenti, cum non hominis, sed Dei iudicium iudicent: et tū quia, qui videbantur nocentes ex allegatis & probatis, eos tēpus postmodū sępe docet fuisse prorsus innoxios. nō opus est exempla proferre, sunt ad manum nō pauca, nec obscura, & tum denique, quia sepius accidit tales citationes nō esse irritas, Scribunt Historici Hispanorū Ferdin. III. Regē, iussisse duos nobiles perduellionis reos ex turri vel rupe altissima præcipitari: illos constāter crimē negasse, quod quia videbant se frustra facere, tandem ad diuinū tribunal prouocasse, regique denūciasse, ibi, vt se ante diem tricesimum, silteret: Ferdinandum postea ipso die tricesimo satis subita morte arreptū a. Germania

A sola multa præbet exempla. Menuercū Paderbronnens. Episc. gra. contumelia Corbeiensis quidam mortuus affecterat: cui Episcopus: REDDITVRVM ALTISSIMO FACTI RATIONEM prædixit. Monachus floccipendus risit Episcopū Ecce moritur antistes: & nihil mali sentiens ante monachus, in ipsa hora mortis Episcopi expirauit b. Paucis annis postea Henric. Mogunt. (vel secundū alios V Vormaciensis) Episc. falso, & per calumniam Arnoldi: accusatus, & per præuaricationem Cardinaliū duorū à Pontif. Eugenio. 3. ad causę cognitiōē delegatorū, depositus ipso Arnoldo suffecto, fuit: sed ad iustū iudicē Deum interposita appellatione, sequenti anno mortuus fuit. Eius audita morte; ambo illi Cardinales obiire subito: alter digitos prios arrodens: alter in latrinis, Arii morte c. Tempore Henrici quarti, Buchardus Halberstad. Episcopus, & Meginherus Abbas Herfeldes. de iurib. Ecclesiarū litigantes: inuicem ad Dei tribunal euocarunt, & ambo die dicta repente ex hoc sæculo migrarunt. Sic olim ex Auentino li. 4. scripseram; sed commentum inueni additum ab Auentino, quod inuicem citarint, solus Meginherus Episcopum citauit, qui solus iniuria fuerat affectus, vt patet ex eius ætatis scriptore Lamberto Saffnaburgens. quem vide, & ab Auentino caue. In vicina Germaniæ Gothia, memorabile accidit illud Ioannis Turfonis, de quo sic scribit Olaus d. *quendam capite plecti iusserat. Is genibus inmixus, enmior iniuste, inquit, teque voco hac hora ante tribunal Dei, vt respondeas, cur me innocentem morti condemnes. Vix autem miser carnifici manu obruncatus fuerat, cum etiam iudex de equo corruit exanimus.*] Ligurię pars nota Italię. ibi Genuentium triremes aduersus pira-

bcrazius
li. 4. Me-
cropro. c. 4

cConrad.
in Chr.
Mogun-
tino.

dlib. 14.
hist. A.
quilon.
c. 20.

62. Paral.
19. v. 6. &
7.

a Ritus
l. 3. de Re-
gib. Hisp.
Mariana
in Hispan.
Annal. li.
15. c. 11.

6 in vita
Gonsalui

SECTIO II.

De purgatione Monomachia.

Nulla fuit quondam frequentior purgatio ista; quotiescumque criminis notitia seu probatio obscura; vel actor reum prouocabat; vel reus ipse offerebat se, aut suo loco alium: inuentionem quidam Martinæis tribuunt; alij volunt antiquiorem esse: constat etiam Palæstinis in usu fuisse, ex Golig prouocatione, quem Dauid superauit. Fuit maxime in usu post Barbarorum in Italiam irruptionem apud Longobardos k, & apud Germanos l, & Francos m & etiam Hispanos n, non ex homicidij tantum causis (iux. c. vii. § si quis hominem § si quis alium. de pace Constant.) sed & ob aliud quoduis graue crimen, vel magni momenti causam, vt post Bald. communiter DD. censuere. Bald. in d. cap. vii. Alciat. & Oroz. c. ad l. ex huius. D. de iust. & iur. Iulius Ferret. conf. 6 de duello in prin. & conf. 9 nu. 6. conf. 11. num. 3. & 4. & Menchaca libr. 1. illust. 99. cap. 49] Et sanè in iurisiurandi locum propter crebra periuria hoc fuit introductum, coram Ioanne XIII. per Othonem 4. in Romandiola o: sed prius apud Francos iam Carolus Magnus hoc statuerat, quoad causas criminales p, postea ad ciuiles quoque extensum q, vt & apud Moschos r & Danos s, olim in usu. Ritus duelli possunt colligi tum ex Annal. Boiorum libr. 4. tum ex Tierneis Hist. Bern. Sacri. l. 9. Sed in moribus, & armorum genere præsertim, non idem obseruatum apud singulas nationes plerumque receptum, vt armis militaribus regionis eius terentur, Carolus Magnus voluit vt sultibus: postea receptum, vt res sit optio, & usus armorum præscribendorum. In celebri

tas emissæ biremem Gotholanam accepere; & in Siculorum Gotholanorumque contemptum, extra Drepanum, furcæ noctu rectoré biremis affixerunt. Miser ille diu frustra questus, nihil vnquam se Genuensibus nocuisse: vt vidit plus gentis odium illos, quam æquitatem mouere: præcipuâque mortis suæ causam esse trierarchum Genuensensem, iussit vt se ille intra sextum mensem ante Deum iudicem sisteret. nec irrita vocatio fuit. conducto Ligus tempore mortuus fuit e. Armoricis Franciscus Dux præfuitis summa crudelitate fratrem ex Anglia redeuntem de medio sustulit; sed vicissim fratris citatione intra annum de medio sublatus, principatum cum vita amisit f. vix est quisquam cui non sit audita damnatio Templariorum: ex his vnus Neapolitanus eques traditur ad diuinum iudicium appellasse, & Clementem V. ac Philippum Pulcrum Francorum Regem, anni spacio cõcesso, coram tribu nal illud supremum citasse: addit Fulgosus g intra id tempus Clementem repente mortuum, nec multo post Philippum quoque interiisse. Hoc alij ex calculo temporis conantur refellere Sed idem, confirmant Christianus Massæus, & Meierus h, qui Papam & Regem eodem anno 1314. tradunt obiisse, illum 20. April. hunc 29. Nouembris. fuerunt quidem Templarij Anno 1312. in concilio Viennensi, tertia Aprilis condemnati: sed non omnes eodem Anno comprehensi ac occisi: sed quidam sequenti, vt Neapolitanus ille; scilicet anno 1313. cumque 1314. currente mortui sint Iudices illi duo, dicuntur non immerito eodem anno obiisse, quo citati fuere: imo Gaguinus & Æmilius mortuum volunt regem Anno 1313. quem constat Pontifici superuixisse.

Fulgos. lib. 1. c. 6.

Aeneas Sylvius Europeæ hist. c. 43

d. ca. 6.

Meierus l. 2. Annal. & lib. 17. Chron. Malic. c. 6. sentit O uuphr. in PP. Rom. aistor.

E

Alcia de singula. certa c. 2.
 Legelô gob. ut. qualitate quisque def. d. b. ti. de purgareci. ut. de homicidio libe ri homi. nis.
 Lamber. Echaffar. sur. sept. m doct. Guido Pa. ra de deli. 92. Hoio man. l. 3. obseruat. c. 15. Chironias de cil. 607. m. 4. par. ti. 7. & pal. tim. Maria na. u. h. ff. Hispan. o. h. aut. qu. & l. vit. lib. 2. leg. l. 6. c. 54. p. i. metio. aut. 34. q. 11. vi. & l. p. leg. Franci. tit. 4. r. O. aus. l. 1. c. 10. s. 3. axol. p.

illo

illo duello Cambronensi inter Iudæum, qui imaginem Deiparæ vulnerat, & paralyticum, Lex Carolina servata.

Anno enim 1326. Guilh. Tertio Comite Hannonia, Verpa quidam se finxerat sincero animo Christianis sacris baptismo initiari. Iulcepit ex fonte Comes, & Guilh. filiolum nominavit, & apparitorem Curia Montēsis esse iussit. Non dñ post, homo impius ingressus adem monasterij Cambronensis, actus furij, blasphemias in Deiparæ imaginem multas effudit, & (horrendum) venabulo quatuor plagas inflixit, vnde sāguinis statim riuī manarūt; videre faber ascarius quidam, & Monachus laicus Matthæus Lobbius. faber ascia caput findere Iudæo parabat; sed à monacho prohibitus, rem detulere igitur ad Abbatem Ioannem de Montibus: is ad Comitem. Iudæus pertinaciter tormenta elusit. Sic dimissus quadriennio postea ab Angelo apparente, quidam senex nomine Ioannes Flander Estinnensis, & septennio iam ex paralyti clinicus iubetur Iudæum accufare, & duello prouocare. Bis monitus, Parochi iussu senex rem adhuc differebat. Tertio illi ipsa Virgo quinque illis plagis confauciata se videndam præbuit; & imperat monomachiā. Plenus spe ac fide senex adit Cambro-nem, cernit in imagine vulnera, quæ in vilo, accedit Comitem, accufat recutum, dies pugne dicitur, arma rudes fustes & leuta lignea, supersunt hodie. Iudæus vesco corpore, serox viribus tibiales fascias tintinnabulis cinxerat, & sic senem ridebat. Sed iuuit athletam suum Deus tam impar commissus, æger sanum, debilis fortem, senex iuuenem prostravit: & horrende blasphemantem, conuictum, sed non pœnitentem: comes iussit caudæ equinæ alligatum

A trahi ad patibulum, & capite deorsum, duobus ad latera molossis cum rabide laniantibus, appensum subdito igne fumo interire. [narrat fufe Robert. Hauportius duabus ea de re libris carmine conscriptis.] Hispani semper militaria arma retinere, vt ex cunctis eorum Annalibus patet. Duellorum tum inter Principes pro regno, vt inter Corben & Orsuan Hispanos apud Liuium; & Edmundum Anglum & Canutum Danum Reges apud Polydorum, Hundin-gum & Roheum Daniæ reges apud Crantziū, Petrum Aragonium & Carolum Andegauensem apud Antonium, & pro principibus inter priuatos: vt Charellum & accusatorem reginæ Gondilbergæ b; pueri quoque pro vxore Henrici tertij contra gigantem c; & Burchardi contra Conradum iactantem se cum regis nepte concubuisse, anno 950. apud continuatorem Regionis: item inter priuatos, vt coram Othone I. quando disceptatum, vtrum in successione auorum essent nepotes cum patruis, vt patrem suum representantes, admittendi, & vicere, qui pro nepotibus pugnant d. Mira sæpe in his accidere duo tantum narrabo. Vnum ex fide Dubrauije; Radislaus, Curimensis Princeps Mistibogij filius, per iniuriam inuaserat Bohemiæ fines, coactus à suis tandem optimus rex Venceslaus militem collegit, cum iam dimicatura essent acies. Si aliter, exclamat Venceslaus, nisi pralio res componi nequit, cur non potius sine insontium sanguine: ipsi inter nos singulari certamine decernimus? Nulla sit mora, loxiculam super cilicium vestem induit, parueque cersiculo succinctus Venceslaus in arenā prodit: at Radislaus c. raphraclius hastatusq; cum in genti mai. harsa se infert. Venceslaus signo crucis frontem pingens subito angelos vidit, atque hanc vocem, velut ab homine promptam, au-

Liuius l. 28. & P. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

dit: Ne feri. & repente Radislaus humi pro-
 cumbens, veniam audacia poposcit, seque po-
 testati victoris permisit. Alcuus prostra-
 tum Venceslaus monuit, data venia &
 dignitate ei restituta, vs contumaciam in
 obsequium debitum verteret, ne post gra-
 uis ab irato numine plecteretur. Hic
 Deus miraculo iustitiam causam decla-
 ravit; quando miraculo Deus non fa-
 uet, fieri solet, vt vel maneat dubia res;
 vel iustam fouens causam succumbat.
 Prius in pugna duorum Hispanorum
 Nobilium accidit tempore Alfonso
 Regis: qui Petri Regis Castellæ pater.
 Hi fuere Ruy Paez de Viedma, & Pay
 Rodriguez de Auila, ille hunc proditi-
 onis accusauit: hic illum sceleris gra-
 uioris vicissim recriminatione pulsa-
 uit. cum ventum esset ad duellum, tri-
 bus continuis diebus ab ortu solis ad
 occasum pugnarunt, multisque se vul-
 neribus affecerunt, & dubia profus:
 nec in vnum alterumque inclinante
 victoria: vtrumque rex innocentem
 pronunciauit, & æquali virtute prædi-
 tos amicos esse voluit, Narrat fulc Pet.
 Maxia f. Sic etiam dubia mansit Zamo-
 rentium causa, quos proditionis accu-
 sabat Did. Ordonius de Lara, innocen-
 tes contendebant Arizæ Gonfaliij filij:
 quorum cum duos iam Ordonius oc-
 cidisset, tertioque vulnus lethale infli-
 xisset, faucibus cadens equo habenas ab-
 errante gladio præcidit, equus Ordo-
 nium inuitum extulit extra monoma-
 chia septa, quod victi indicium. Sic
 ille non victor, equi culpa: non victus,
 propria virtute. Iudices sibi N. L. pro-
 nunciarunt. *Marianal. 8. Histor. Hispan.*
 Multos quorum causa iusta erat in
 monomachia sæpe succubuisse docent
 post Innocentij III. rescriptum, *cap. 2.*
de purgatione vulgari & Regis Rotharij
l. i. lege LONGOBARD. titu. de monoma-
chiam, etiam IOANN. BAPTISTA

Silu. var.
 lect. p. 2.
 ap. 10.

A SVSIVS g, & VRREA HISPANVS h.

Hæc vt est, repugnat omni iuri; quæ
 est communis DD. iententia, citra
 Paridem à Puteo, vt docent recentio-
 res scriptores non pauci, nempe Lancel-
 lotus Conrad, libro 1. templ. iudic. capite 1.
 §. 3. vers. duellum prohibere, & tractatu.
 de duello, in præfat. Menchaca libro 1.
 illustrum questionum c. 12. & cap. 49.
 Vinius lib. 1. comm. Opinion. lit. D. vers. du-
 ellum. Petrinus Bellus p. 19. de re militari.
 titu. 2. à num. 128. Iulius Ferrerius consil. 1.
 numero 3. & 6. consi. 2. numero 4. cum seqq.
 cons. 8. numero 4. consi. 20. numero 10. & i-
 dem sapij. in tractatu de duello. Alciat. l. 5.
 respons. cons. de duello. Quod repugnet
 iuri naturæ, docent optime SVSIVS
 d. opere. & Antonius Bern. Mirandula-
 nus libro suo contra Possesum de expugna-
 tione singular. certam. & PETRVS
 MESSIA p. 4. varia lect. cap. 9. Quod
 iuri ciuili: probant communiter DD.
 ex l. i. c. de gladiator. libro. XI. quamuis
 ea lex hoc non conuincat, sufficit tamen,
 quod nulla ROMANORVM lege
 sit hæc monomachia purgatio appro-
 bata: cumque iuri naturæ repugnet,
 constat omnem consuetudinem in cõ-
 trarium inualidam esse, vt recte Cano-
 nes dicunt. Quod iure diuino & sa-
 cris litteris prohibitum sit duellu, probant
 ex omnibus locis, quibus prohibemur
 Deum tentare, & quibus prohibemur
 occidere. Apertior est probatio iuris
 Ecclesiastici seu diuini positui. Nam &
 olim hoc canones prohibere, & apertissime
 Concilium Trident cuius hæc sunt verba;
*Deestabilis duellorum vsus fabricante diabolo, introductus vt
 cruciat a corporum morte, animarum etiam
 perniciem lucretur, ex CHRISTIANO orbe penitus
 exterminatur: Imperator, REGES, DVCEs, PRINCIPES, MAR-
 CHIONES, COMITES, & quocumque*

gl. de in-
 iustitia
 duelli
 h. l. de du-
 ello.
 E.

cap. a. de
 clenc.
 pugna. in
 duello. de
 ciu. de re-
 sponsio de
 duello. &
 de citat.
 & Pet. ma-
 thæus in
 Notis ad
 Bullam.
 Gregor.
 XIII. mor-
 laudan. de
 Tam. te-
 uera. hoc
 illa semp-
 tura pati
 vigeat
 p. teter-
 uor. c.
 toto. titu.
 ferme de
 purgatio
 vulgari.
 tit.
 de cler.
 purgatio
 in duello.
 c. monoma-
 chiam
 2. q. 4.
 alio

alio nomine Domini temporales, qui locum ad monachiam in terris suis inter CHRISTIANOS concesserint, eo ipso sint excommunicati, ac iurisdictione & dominio civitatis, castri aut loci, in quo vel apud quem duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtinent, privati intelligantur: & si feudalia sint directu DOMINIS statim acquirantur. Qui vero pugnam commiserint, & qui eorum patrum vocantur, excommunicationis, ac omnium honorum suorum proscriptio, ac perpetua infamia pœnam incurrant, & ut homicida, iuxta sacros canones puniri debeant, & si in ipso conflictu decesserint, perpetuo careant Ecclesiastica sepultura. Illi etiam, qui consilium in causa duelli, tam iniure quam facto dederint, aut alia quacunque ratione ad id quemquam suaserint, nec non spectatores, excommunicationis, ac perpetuo maledictionis vinculo tenentur: non obstante, quocunque privilegio, seu prava consuetudine, etiam immemorabili.]

Damnat eundem abusum sub excommunicationis pœna, quoad subditos tantum Romanæ sedis, Iulius II. anno 1508. mense Aprili, & rationes addiderat damnationis bene multas & graves, primo quia hoc fiat humani generis inimico instigante. 2. quia hinc hominum mortes repentinae, & animarum perditiones, & nova inter aditantes amicos pugnantium odia & altercationes, & ex vno inconuenienti plura oriuntur, in animarum & corporum periculum, generisque humani iacturam perniciosum exemplum, & scandalum plurimorum. 3. quia CHRISTVS docuit DEVM non esse tentandum. 4. quia hominem homini insidiari nefas. 5. quia gladiatoria munera, & huiusmodi purgationes vulgares à religionis nostræ pietate damnantur. 6. quia cruenta huiusmodi spectacula à canonibus PONTIFICVM, & imperia-

A libus legibus sunt prohibita. Denique GREG. XIII. laudatissimus PONTIFEX ad omnes CHRISTIANOS voluit pertinere hanc probationem, ut & Concilij Tridentini patres eam extenderant; & quod illi de solemnibus, siue publico duello sancuerant, hoc ipse prudentissime ad priuatas, & non solemnes duellationes, propter easdem causas, quæ in ijs quoque cernebantur, porro producendum sibi censuit a anno millesimo quingentesimo octogesimo secundo nona Decemb. his verbis; crescente hominum malitia facinorosi non desunt, qui quod publice prohibitum est, priuatim exsequi non dubitent, dum sic pœnas prædictas eludere se posse arbitrantur. Nos ad hæc euertenda plenius euidentiusque, prouidentium esse rati considerantesque, duellum priuatum, non minus cruentum, & anima & corpori noxium esse, quàm quod publice perpetratur: auctoritate Apostolica statuimus. (1.) illos, qui ex condictione, statuto tempore & in loco conuento monachiam commiserint, etiam si nulli patrum socijve ad id vocati fuerint, nec loci securitas habita, nullave prouocatoria littera, aut denunciationis chartula præcesserint, censuris & pœnis omnibus à dicto concilio propositis teneri, perinde ac si publico & consueto abusu singulare certamen iniisset. (2.) volentes etiam locorum dominos, si certamen ex condictione huiusmodi permiserint, aut quantum in se fuerit non prohibuerint, (3.) omnesque illud fieri mandantes, instigantes, consilium vel fauorem dantes, equos, arma, pecuniam, comitatum, & alia subsidia scienter subministrantes, aut (4.) ex composito spectatores vel socios quouis modo se præbentes eisdem censuris & pœnis subiacere, etiam si illi qui ad locum destinatum pugnaturo accesserint, impediti pugnam non commiserint, si per ipsos non stererit quo minus illa committatur. Non obstantibus, &c.] Ex quibus sane apparet, qui hodie priuatis prouocationibus in hanc

a Bulla
quæ incipit
ad tollendum
deter
stabilem.

excommunicationem, nulli referuatam, incidant. Videor autem mihi ex verbis vtriusque prohibitionis quædam colligere non vtilia obseruatu. Primo illos quoque incidere, qui dicunt, *Veni ad talem locum: egote illic expectabo*: nam isti certum tempus constituunt, illud ipsum præfens; sicut crastinum, qui dicunt cras tali hora, &c. Secundo Principes non prohiberi hanc licentiam concedere infidelibus; tum quia sunt extra curam Ecclesiæ, tum quia Concilium expresse dicit; *inter Christianos* non prohiberi iustum bellum gerentes Principes, quam possunt causam prælio decidere, eam paucis committere per duellum definiendam, hoc enim tunc in belli locum succedit: Nō tamen liceret illis animi causa, vel gloriæ solius ad ostendendum robur militum facere; sicut olim fecerunt Ioab & Abner: nam vox, *ludere*, illic significat prolusionem pugnæ. Instituebatur enim hoc, vt arbitror, quasi diuinatorium quoddam victoriæ præiudiciū, quo Germanos olim vt solitos Cornel. Tacitus testatur c. Quæ ipsa diuinitio est prohibita: Et sicut pro sola gloria humana bellum non licet suscipere, sic nec duellum licet permittere.

4. Quoad consulentes, ex Gregorij verbis intelligitur, eos dumtaxat incidere, qui suadent affirmatiuam, non vero qui duellum dissuadent; & ad hoc consilium conscriberent, vel darent, hi enim non peccant, s. quoad spectatores; non incidere, qui illac transeuntes obiter adspicerent certamen: vel subtiliter ex instituto eos fuissent comitati; vt certamen impedirent: ideo enim additur, *si per ipsos non fuerit*, &c. ipsos scilicet spectatores & socios, &c. vnde 6. infertur, eos qui comitarentur vel lociarent, incurfuros, etiam si non sit pu-

2. Reg. 7
v. 15.
lib. 10 de
noribus
German.

gnatum; quando conati sunt efficere, vt pugnetur, vel saltem si poterant, non impeduerunt ipsi, sed maluissent pugnam conferri. Hæc saluo rectius sententium iudicio, de re quotidiana. Quidam asserunt etiam à Sanctissimo Domino nostro Clemente 8. hodierno P. M. bullam quandam de Duello editam quam nondum potui nancisci. Habes in compendio bullarum nuper Venetijs edito.

SECTIO III.

De purgatione vulgari per ignem.

Hæc triplex fuit, per rogum, per prunas, per ferrum, hoc est vomeres seu lateres, seu coticulas vel chirothecas cā-

dentes. Innocentia probabatur, si illafus quis abiret: sin, nocens habebatur, hanc inuenio aliquando sponte susceptam, aliquando iniunctam prouocato. De ferro candente obrinet hodie apud laponios, vt docent epistolæ nostrorum, vna P. Luisij Eroes scripta anno 1595, narrat illustre miraculum, quod accidit Omuræ, in hanc sententiam. Fuerat Christianus quidam degens inter ethnicos accusatus furti: & quia hoc crimen seuerissime castigatur in Laponia, sic vt de eo, quantumuis minimo, conuictus, morte cum nulli venia spe mulctetur, nec tamen possunt hunc Christianum vere conuincere, ecce mox gentiles eum obsident, & dum aliud non possunt, importune compellunt, vt ritu ipsius consueti iuramentum edat, qui erant, vt in folio chartæ subscripso scriberet, quod erat iurandum, deinde folio in palmam manumque deposito, imponeret ferrum candens, vindictam & iram Chamis imprecaretur, si obiecti criminis reus foret. Quod si manus forte amburatur, auiunt experientia probatū

eum

eum noxa esse reum, si vero à lesione cum folio maneat immunis, esse innoxium. Cum igitur hic Christianus in hac angustias adductus esset, quippe vel iurandum illi erat, vel repudiat o iuramento, quo se reum faciebat vitia discrimen adendum, innocentia sua confusus dixit: fas sibi non esse, vitiope Christiano, per falsum Deum Chamis iurare, sed tantum per verum. Consentunt gentiles, ut per suum Deum iuret. Ille ergo signo crucis in folio expresso, ferroque candenti imposto, quia id facere cogebatur, magna animi presidentia ferrum manu constrinxit. Res mirabilis, nec manus, nec folium ambucitur. Itaque non solum solutus est poena, quam gentiles illi minabantur, verum etiam culpa, quam falso illi impingebant.

Haecenus epistola Latine edita Moguntiae anno millesimo quingentesimo nonagesimo octavo. plane verus hæc purgatio & celeberrima fuit. Sed in Francia tantum licita in causis secularibus, ut colligitur ex epistol. Tuonis. 91. & 251. Inuenio ferrum istud ignitum vocatum, *iudicium*: quod nomen arbitror commune fuisse instrumentis omnibus harum vulgarum probationum. Petrus de Loyheyr. d. formulam nobis proponit ex sancti Mauritij Andegauensis archiepis istam: *Nostamen sustinenter muniti denarrationem & discussionem istius causae nostrae sepius in audientia omnium illis adstantium offerebamus & paratos nossemper esse ad omnem iustitiam praeserebamus: cum ecce quidam de hominibus, quos Belajus reclamabat, Terbaldu Peletarinus nomine, de parte sua surrexit, nobis nescientibus & iustitia nullatenus dictante, & non per consilium nostrum, qui sponte sua se iudicium portaturum manu sua obtulit. Quod Rainaldus Popardus auunculus suus dixerat sibi, & quare vere portatio illa facta fuerat de anteces-*

A soribus suis, inter canonicos Sancti Mauritij & antecessores illius Berlaj, sicut in charta nostris continebatur. Et sicut Terbaldu obtulit, sic paratus fuit, & per manum suam in Ecclesia sancti Dionysij apud Duadam, videntibus multis, tam de parte nostra, quam de parte Domini Berlaj (quorum nomina subternorata sunt) iudicium portavit. Post iudicium portatum Terbaldu ille, Deo propitiante, illasus & sanus omnino apparuit. Viderunt autem vel iudicium portari, vel manum tertia die de morte regitari, fere vniuersi homines & mulieres de Doado, & plures de hominibus Domini Berlaj testes iudicij portati, & hominis, Deo miserante, saluati & liberati.

Vbi cernis solitos causam addere, quae illos moueret, siue id exprimere, quod probare per iudicij rationem volebant: vides etiam clericos protestantes, ut irregularitatem & censuras euaderent incurrendas: si hominem ipsi ad hoc adhortati, & mutilatio vel mors subsequuta fuisset. Meminere huius variae leges Septentrionalium, omnes occupata à Barbaris Italia & Galliis late: apud Radeuicum a fit mentio legis militaris, qua seruus non deprehensus in furto, sed accusatus, iubebatur vel Domini iuramento, vel igniti ferri iudicio se expurgare.

Leges Francicae & Longobardicae iubebant per nouem vomeres ignitos, homicidij accusatum se expurgare. b Slauum postquam veram amplexi sunt religionem, in arboribus, fontibus, lapidibus iurare desierunt: recepto vsu, examinandi per Sacerdotes suspecti, ad hito ferro vel vomere candenti. c In Flandriam quoque hanc legem, Philippus Comes tulit. anno millesimo centesimo sexagesimo

alia rerū
Fid. c. 26

b Lōbard.
l. i. tit. ii.
de patric.
Francica
lex, l. 4. c.
56.
c Helmolt
Hist. Sla-
uorum, c.
84.
d Meier.
Chron.
Flandr.
1

quarto. d. Si quis vulnus in nocte acceptum alii imputauerit, si scabimus dignum videt ut ferro candenti se excusabit accusatus: si auferit, manum perdet. Item: si fur vocatus accusatus fuerit ferro candenti se excusabit, si culpabilis permanferit, suspendetur.] In hoc iudicio non fuit certus vomerum numerus, vt nec formæ ferri certa species vel pondus præscriptum, vt ex varietate Iudiciorum patet. vt plurimum Francica consuetudine vfos puto in ferri consecratione siue imprecatione, quæ fuit talis, Deus iudex iustus, qui auctor es pacis, & iudic as aquratem, te suppliciter rogamus, vt hoc ferrum ordinatum ad iustam examinationem cuiuslibet dubietatis faciendam benedicere & sanctificare digneris, ita vt si innocens (de prænominata causa, vnde purgatio querenda est) hoc ignitum in manus acceperit, illasus appareat: & si culpabilis atque reus, iustissima sit ad hoc virtus tua, in eo cum virtute declarandum, quatenus iustitia non dominetur iniquitas, subdatur falsitas aqurati. Per Dominum nostrum e] In Antigona, Sophoclis, custodes corporis polynitis, accusati negligentis custodiæ paratos se dicunt innocentiam suam comprobare, & ferri candentis contractatione, & per pyram ambulatione, & iureiurando.

ἢ μὲν οὐκ αἰσεν χερσῶν,
ἢ τῶν δὲ ἰερῶν, καὶ θεῶν ὀρκωμοτῶν.

In concilio Triburiensi docemur f hanc probationem in Germania non fuisse nobilium, quibus iuratoria duodecim ingenuorum contestatio sufficiebat: sed ignobilium. Verum historia testantur etiam nobiles eam saepe subituisse, aliquando per laminam, aliquando per chirothecam, aliquando aliter. Anno millesimo ducentesimo decimo quinto. vel circiter g, Con-

A rad. Marpurgius inquisitor Apostolicus, si accusati de hæresi negabant, iudicio ferri candentis experiebatur, & si amburebantur, eos porro committebat rogo. Quod ab illo contra Canones perperam factum: si factum, fuit. Iam enim id Stephanus V. prohibuerat, vt postea dicemus. Caroli tertij Imper. vxor Richarda fuit infimulata adulterij, sed candenti ferro crimen diluit h, sic Kunigundem Henrici II. vxorem se expurgasse constat: in eo tamen dissentiunt historici, quod quidam velint eam calasse pedibus nudis i, alij vomeres sex manibus tulisse k. Quare nisi dicas eam successiue manibus tulisse, & pedibus calasse: Crantzium à seipso dissentire necesse est. Nonnullos alios de iuvene Georg. Pachymeres massam candentem, manibus inuocuis gestasse commemorat. C Emmam quoque Angliæ reginam nudis pedibus super ignitos vomeres ad contestandam pudicitiam ambulasse scribit Polydor. Angl. hist. libro octauo. Plus est, quod scribit Saxo Danus l. in Rugia ad fidem conuersa, matronam quandam, per iniuriam à coniuge adulterij infimulatam: cum purganda infamia gratia admoisset candenti lamina: subter ferrum, quod erat exceptura, perinde atque innoxia manus contactum fugiens. neglecto pondere, sublimes se exsult, penduloque motu gradientis femina incessum comitans, cum ante aram iactandum esset, inter religiosam adstantium admirationem proprio impulsu humi accidit.

E Exempli vero memorabilis & fidei coniugalis specimen, nobis duo coniuges, Mutinenses Comites, æterna dignum historia, Orhone tertio imperante, exhibuerunt. Mariam erat hic nactus vxorem lubrica fide, con-

g Annas. Boior. l.

f ca. Nob. l. 2. q. 4.

g Trithe. in Chron. cap. 22.

b Ansal. Boior. d. lib. 4.

g Fulgol. l. 3. ca. 1. & Crantzium l. 4. Saxo. ca. 33. k Crantzium l. 4. Metro-pol. ca. 1. tunc d. cap. 33.

ll. 14. hist. Danor.

scientia nulla: hæc, vt noua Phædra, Comitem Mutinensem in amplexus trahere conata, repulsam vertit in furorem, & odio eius quem impotenter amarat inflammata; crimen suum in innocentem regessit. Nec latuit dolus Comitem. hinc amor in Imperatorem, inde vrgebat honor proprius, celsit honor amori: quia Cæsaris honorem vitæ suæ proponebat. Coniugi tamen suæ, mulieri prudentissimæ, & quod rarum, forti, conatus Augustæ, responsum suum: calumnias illius, periculum suum aperuit, decretumque sibi dixit, mille mortes oppetere potius acerbissimas, quam tantum Imperatoris sui, de incontinentia & perfidia Augustæ natum, dedecus in lucem proferat. Proinde illam se, si quid de ipsa bene vnquam meruerit, obtestari: virili constantia sexus & coniugij oblita, sententiam, quæ impendebat, mortis ignominiosæ vt perferret: se necato coniugis animum & memoriam resumeret, & animo imperterrito nomen mariti ab ignominia liberaret. Non diu post Comes culpam Augustæ, suo capite, luit, creduli Proeti iudicio condemnatus. Cõuentu deinde Imperiali apud Roncalias instituto, quod die viduis iudicabatur: Mulier prodit, & coram confessu ex lege Imperatorem ad talionis poenam vocauit, eo quod maritum suum iniuste de medio sustulisset. Otho admirabundus: *At tu quoniam pacto, inquit, viritui, quam tantas innocentiam, comprobabis, Candenti, inquit illa, lamina, adfertur* Othonis iussu ferrum bene ignitum: adlatum vidua sine noxa cunctis intuentibus apprehendit manu, & tenuit: Externauit miraculum Imperatorem, adeo vt se quidem supplicij dignum profiteretur, sed moram polceret

A aliquam subeundi. *Triples vadimonium differo, (illa respondit) regine supplicio solum posco, cuius nefaria calumnia me marito, te fidsimo milite, temp. ciue strenuo spoliavit. Cunctis æquissimum visa petere. Augustus eam collaudat, & pro dilatis sibi vadimonij, quatuor in Hetruria castris donat: Augustam vero, quæ Veneris igne male arserat, carnificis manu in rogam coniectam, iustis flammis absumi iussit* *a. Carolo Caluo Francorum Rege, Luduici Germanorum regis terras, nepotibus suis per nefas eripere conanti: Germani primo deprecari vim, & Francis adferri igniti iudicium vocatis, cum illæsi Germani redissent, nec ab ambitioso Rege, quid quam æqui bonive impetrare valerët, sumptis armis illum re infecta, multis amissis vltra Rhenum iterum compulerunt* *b. His fauit, contra, idem iudicium duodecim vomerum, interfectores Christiani Comitis de Oldenborg in Saxania, prodidit, & in rotam misit* *c.*

In Saxonix quoque oppido Vittenbergo, excitati publici incendij crimen, impactum fuit cuidam: ille & iureiurando, & iudicio se innocentem probauit, cum enim longo itinere ferrum candens manu retulisset, illudque illæsus in terram deiecesset: ecce tibi ferrum ex omnium oculis fugit: sed eo ferme anno exacto, quum quidam alius, qui incendij conscius erat, silicibus viam publicam in oppido pauperet, ferrum in arena abditum prodit; manumque valide amburit. mirantur omnes, & vomerem illum recognoscunt, & reum ad iudicem abripiunt: qui quæstione admota verum exsculpsit, & cruribus fractis noxiuam rotam impoluit *d.*

a Gothiffr
Viterb. 10
Chron. c
Cranzius
lib. 4. Sz
cu. 26.]

b Paulus
Æmyl.
Annal.
Francor.
lib. 3.
c Alb. Crã
zius lib. 7
Metropo
cap. 14.
d Crãzius
l. 8. Vand.
ca. 30.

Aliud æque mirandum apud Cæsarium, libro decimo. miraculor. capite trigesimo quinto: his verbis descriptum reperitur: Referre solet Dominus Bernardus de Lippia, quandoque Abbas, nouisse se piscatorem in Episcopatu Traiectensi, qui cum quadam femina multo tempore fuerat fornicatus. Et quia eius peccatum nimis erat notorium, tempore quodam in Synodo imminenti accusari timens statim ad Sacerdotem veniens, magis, ut post patuit, timore poena, quam amore iustitia peccatum confessus est, consilium quasuit & inuenit: habes (inquit Sacerdos) firmum propositum, numquam peccandi cum illa, candens ferrum secure poteris portare, ipsumque peccatum negare. Spero autem, quod virtus confessionis liberabit te. Quod ita factum est cunctis stupentibus, quibus factum innouerat.

Læsus tum ab igne non fuit: sed cum postea peccati iterandi in recidivam voluntatem incidisset, & gloriaretur se non magis adustum fuisse à ferro illo candenti, quam ab aqua fluminis in quo tum nauigabat, aquamque manu hauriret; candentis ferri vicem egit aqua algida, & manum adulsit pelle tota detracta. Sequenti etiam capite, idem narrat de quodam pessimo hypocrita, qui peregrinationis pallio scelera contegebat, is ab alio quodam nefario homine nummis conductus hospitis à quo benignus habitus ædes incendio absumperat, bis exceptus, bis pro gratia incendium immisit. Territus Dominus multos detulit, de quibus suspicabatur: qui omnes expertes culpæ candenti ferro illasi se expurgarunt. domo tertium ædificata, ferrum in quendam domus angulum abiectum iacebat. Venit post aliquod tempus pseudouiator ille, tertio humane excipitur, videt ferrum, ro-

A gat, Cui vsui? Audit ab hospite, quid illo actum. Quin, inquit, illo deinceps ad alios vsus, teris ne iaceat otiosum? Simul manu comprehendit: sed illud repente incanduit, & manum valide adulsit, ille cum eiulatu abijcit. Hospes admiratione percussus, merito suspicatur hunc bis exustarum ædium reum, ergo comprehensum sistit iudici, iudex eculeo, falsus omnia incendiarius in rotam agitur. Tam admiranda sunt Dei iudicia.

B Verum quærat aliquis an numquã hæc purgatio tefellerit? Immo memini S. Luonem pro incerta habere. Nam Epist. 74. agens de hac ferri igniti proba, negat conuictum adulteri militem, cuius manus iniusta fuerat. Cauterium (inquit) militis nullum tibi ferrum præbet argumentum, cum per examinationem ferri candentis occulto Dei iudicio multos videamus nocentes liberatos, multos innocentes sæpe damnatos. Præterea cum talis examinatio sit in Deum tentatio, non est mirum, si diuino iudicio deseritur, cum in auctore & sine iudiciali sententia ab aliquo suscipitur.

C Sed habuit Iuo pro incerta, tum deum, quando priuata auctoritate susciperetur, tuoc etiam illicitam credidit, ut docet aperte Epist. 254. quando fit, sine con. lio, ut ait, & non præcedente iudiciali accusatione: licitam vero esse volebat, quando præcedente ordinaria accusatione omnino humana desunt testimonia, nec aliud ad veri indagacionem quis habet quod faciat: & hoc calu te iudicem illa vsurum aperte profitetur Epist. 251. Sed aperte Canonibus Iuo repugnat, illis ipsis quos citat, qui absolute asserunt tali inueltigatione abstinendum, & delicta tantum ex confessione rei & asserione testium punienda: nec de

multis

multis præsumendum iudicium, sed ea Deo iudici relinquenda. Sed obijciens argumentum Iuonis à simili: *Iurare omnino prohibitum lege: tamen à D. Paulo terminandis litibus permitti. Sic quod canonibus prohibitum, eadem ex causa, & exigente incredulitate humana posse fieri.*

Respondeo dissimilem esse causam. Nam iniurandum in iudicio fieri lex nunquam prohibuit, imò vetus discretè præscripsit. Sed omnes superstitiones adiuuentiones, vt per se malas, diuina lex semper prohibuit: tales autem esse has purgationes STEPHANVS Pont. clarissime definiuit, vt seq. q. ostendimus. Illud etiam miror Iuonem Epist. 91. in causis Ecclesiasticis eam non recipere, quasi in laicis causis seu sæcularibus non eadem subit tentationis DEI, vna ex parte periculum; & præter illa veri indagandi necessitas, non æque in Ecclesiasticis occurrat: plane hæc tantum similibus & dubitant hac in re, quam docenti aut definienti fuit. Pergamus ad reliquas narrationes.

Aliud ergo adscribam ex eadem, è qua pleraque reliqua, admirandorum fecunda Cranzij vna, de Rollone Normannorum duce, qui Robertus postea vocatus. Nouerat suos in latrocinia, furtis, rapinatque propendere: idcirco seueras de his leges tulit: quarum metu pollicens sibi securitatem omnium iussit rusticos intrepide rusticanti operis instrumenta in agris relinquere.

Quidam ex agricolis domum reuersus, ab importuna vxore rogatus, cur instrumenta non apportaret, ducis præceptum obiecit. At illa furtim ex agro instrumenta subduxit, & abscondit, vt maritum redderet

cautior em, reuersus vir in agrum, vbi non reperit, qua reliquerat, rem ad loci præfectum defert, ille ad ducem, vocatus à Duce rusticus, pretium accepit amissorum. Iubetur præfectus ignis purgatione adhibita furem explorare. Primus conatus irritus fuit, nam ignis furem non prodidit, licet omnes rustici subissent scrutinium. Tum Dux, versus ad Episcopum, Deus inquit, Christianorum, si est conscius secretorum, cur furem non prodidit? Episcopus necdum bene firmatum in religione non corripuit: sed causam præterdidit, quia ignis nondum furem attigisset. Iubetur diligentius inquirere præfectus etiam apud vicinas villas. Nec sic quisquam repertus est. Vocatus à Duce rusticus, an cui indicaret, rem in agro esse rogatur: ille nemini, præterquam vxori dixisse respondit. Vxor questionibus ad mota furtum fatetur. Tum dux marito clam vocato, Sciebas, inquit, vxorem furacem esse, an non? Ille sciebam, inquit. Cui Dux, cur ergo aut non puniisti, aut non indicasti? ergo iussit ambos suspendio necari. Et hac seueritate legem sanxit. a

B

C

D

E

Memoriæ etiam occurrit factum Catholici Hispani Arianum Gothum tempore LEOVIGILDI ad probationem ignis prouocantis, cum enim verbis & rationibus nihil proficeret, Est, inquit, argito meo annulus aureus: ego cum in ignem iacio, tu candentem collige. Proiectumque inter prunas annulum ita igni permisi, vt eis similis cerneretur. Conuersusque ad hereticum ait, si vera est profectio tua, sume eum ab igne. Illo autem resistentem, ait, Immensa Trinitas Deus, si quid indignum te credo, ostende: certe si reuera est fides mea, nihil mihi præualebit hac incensa saua. Et ablatum ab igne annulum diuissime palma sustinuit, & nihil est nocitum. Hæc Greg. l. de gloria confesso, 14. verbotenus. Sed hic conteltatio fideiinceræ fuit, non

al. 2. Nox
ueg. c. 27.

iudiciaria inquisitio. Verum enimvero non immerito hæc expurgatio semper bonorum & Deum timentium conscientias punxit. Legimus enim de Roberto Cantuariensi Episcopo, cum Rege Eduardo persuasisset, vt Emmam matrem adigeret: ob suspensionem stupri cum Aduino Vintoniensi Episcopo commissi, ad hunc se modum expurgaret, & ea igne maneret illæsa; timore correptum in continentem ex Anglia fugisse, ibique animi mœnore breui contabuisset. *b*

b Polydo
Virg. l. 8.
Hitt. An;

*in vita B
toã, Elec-
molyr.
mense 11.*

Non dissimile fuit iudicium per brunas, quas vel in sinum coniciebant, vel manu ferebant, vel calcabant. De monacho quodam, qui vt meretricem, Porphyriam seruaret, & monasterio alicui commendaret, nihil veritus fuit eam secum abducere, & propterea in omnium irrisionem, & execrationem incidit, quas; cum meretrice consuesceret; narrat Leontius *e*, eum cum a grotasset, & mortem præsentiret propinquantem, coram plurimis iussisse adferri thuribulum plenum candentibus carbonibus, & eos accepisse carbones, & infudisse in sinum, & omnibus audientibus dixisse; *Benedictus Dominus, qui olim rubum seruauit incombustum, is mihi fuerit testis fidelis, quod quomodo meas vestes non attigit hæc, quæ est in igne vrendi vis, ita nec ego attigi mulierem toto tempore vita mea. &c.* Iudicium idem in Gallia subiit B. Briccius D. Martini in Turonensi sede successor. Hunc enim populus reum peragebat stupri cum muliere religiosa professionis commissi, quæ lintamina Episcopi lauare solita, ex aliquo improbo pepererat. Briccius iussit ipsum infantem nondum menstruum in medium adferri: & coram populo interrogauit, num ipse pater eius foret?

A respondit infans, eum non esse, sed alium quem non nominauit. Fiebat id virtute diuina, sed plebs dæmonis opere adscribebat, Prunis itaque candentibus bitrum implet Briccius, & tota desert vrbe illæsus: sic se à libidinis carnalis flagitio alienum professus, quemadmodum flammis vestimentum intactum. Nec tamen furentibus persuasit: sed ab Episcopatu fuit deturbatus. *d* **HARRALDVS** etiam **HYBERNVS**, se Magni Regis Norægiæ, qui Hyberniâ bello vexauerat, filium probauit incedens nudis pedibus super ardentem prunas. *e* Nec humano in corpore tantum hæc exploratio obtinuit; sed alijs quoque in rebus. Nam Eulalium monachum fiscella palmea in ignem iniecta, & illæsa permanens, suspicione criminis absoluit. *f* Rosis vero fidei Catholice veritatem, missus ad eos à Basilio Imper. Episcopus persuasit, cum ipsis postulantibus, liber Euangeliorum in caminum ardentem missus, & per multas horas ibi relictus, tandem igne extincto integer, nec villo afflatus ardore fuisse repertus. *g* De **Missa D. Isidori**, siue, vt vocant **MOZARABVM**, memorant non dissimilia **Toletani Annales**. *h* Qua de re **IOAN. MARIANA**; **Communi consensu de Gothica pretium ratione antiquanda actum. Tentatum id quidem aliquoties erat, neque tamen successerat, & post nonnulla. Visum est controuersiam ignis iudicio permittere: sic eius sæculi mores errant rudes & agrestes, neque satis expensæ ad CHRISTIANÆ pietatis regulam. rogo in platea accenso, liber vterque ROMANVS & Gothicus in ignem proiecti. Et Romanus quidem continuo ex igne profuigit, id populus victoriam interpretabatur: nam liber alter sub flammis & igno diu permanens, illæsus inuenitur est. Rege arbi-**

d Gr. Te
ron. l. 1. l.
lto. c. 1. l.
belli ex
lto. c. 1.
Fulgo. l.
Marul.
& ali.
e Saxo. l.
Dan. hist.
17. Clæ.
zius. l. 1.
Noru. c.
f Marul.
ius. l. 1. c.
emp. c. 4.

g Zonara
o. 3. &
Cedrenus
h vide Vill
legam. in
dispen.
hac de re
post Hil
pauca
eius Sab
etorum u
tas.

tro, nihilominus populo persuasum, utramque precandi rationem superis placere: quando uterque liber ex incendio euassisset molunus, &c.] lib. 9. cap. 18. de rebus Hispan.

M

Qui pyram ingressi probandæ innocentiae causa, multos inuenio. Nam & Sophocles, ut dixi, agnoscit morem. Petrus Massiliensis presbyter, suspectus de heresi, Antiochia ipso die Parasceues, Sacrosanctam Christi Domini lanceam manu gestans, nudus corpore, per coaceruatorum late lignorum struendam ardentem, ignes illas euasit.] Poppo Danus presbyter, in fidei Christianæ probationem, vestem prius cera copiosa illeuit, eamque indutus, in medio populi circo, sic se in flammam intulit, & perlitit sine ullo doloris sensu (quod sancte affirmabat) donec veltis tota corpori circumfusa, intacta flammis cute, in fauillas redigeretur, eo permoti miraculo Dani, duelli purgatione sublata, ignis purgationem introduxerunt, fortassis etiam eos mouit iteratum aliud eiusdem Popponis factum, nam alio tempore, cum verba Danis persuadendis, ut Christiani serio fierent, non satis haberent efficacitatis, percunctatus est: quid si ad candentis ferri tactum manus eius cernerent intactas, essentne consensuri crediturique cunctis succulentibus, Vide: in chroni heca formam iussit ferrumque caedi, idque ignitum ad ferrum. Rubebat igne ferrum ille tamen intrepidus manum immisit ad cubitum, deportauitque ad locum constitutum, Ibi cum ad pedes Regis Sueuonis prociisset, victa manus dedit concio, sponte subiens lanacrum regenerationis. m] A Theodoro Lectore in historia refertur huiusmodi tempore: Martiani duos Episcopos, vnum Catholicum, alterum Arianum, principio verbis disputante de fidei dogmate controuerso: deind

A

Catholicum, conditionem concertatori proposuisse, ut vanis disceptationibus prætermisissis, rogi ignis secum ingrederetur, & fidei suæ veritatem uterque hoc iudicio, Deo comprobaret teste: denique ARIANVM detrectasse ingredi; Orthodoxum nihil moratum, ingressumque ex iplo rogo multis differuisse, & nec minimum vstulatum egressum fuisse.

B

Vera narratio: sed res non sub Martiano, verum sub Anastasio accidit, ut melius à Cedreno & Nicephoro, lib. 15. c. 23. proditum. Iactabat Sauanarola se hoc iudicium subiturum; cum ad rem ventum, substituit alium pro se: neque hoc detrectabat Minorita accusator; sed hoc tantum, ne ille Sacrosanctam tecum Eucharistiam deferret: quod reuera diffidentiae non obscurum erat signum. a Fulgos. auctor est à Ioanne Gualberto Petrum Archiepiscopum Florentinum, prouocatione ad iudicium piræ accensæ, Simoniae condemnatum. b Sed verius est id à Petro Albanensi Episcopo factum, qui propterea, igneus, sicut vocatus, teste Vrspergeni, in Chronic. prius tamen, quam ille Episcopus adhuc crearetur, rem totam adscribam, ex vita ipsius

C

GUALBERTI, ut creditur à BLASIO Melanelio fide integerrima conscripta is postquam narrauit saepe à D. IOANNIS GUALBERTI monach, PETRVM illum Flor. accusatum simonie, & eius fautores ad ignis iudicium prouocatos, subdit tandem; Præfixus itaque locus & dies, quo istud fieri debebat, ut si qui velint, possint coram intueri. Locus præfixus est in monasterio septimi, quod tunc erat ordinis memorati, nunc vero Cisterciensium est. Dies fuit quarta feria prima hebdomadae Quadragesime.

D

E

a confer
caq; scri
pfit Guic
ciard. l. 3.
& Volat
terran. in
Antrop.
cum iis
quæ Phil.
Comin.
l. 8. hist. c.
19. qui tē
pore illo
vixit.
b l. 8. c. 1. e
odem fe
re modo
narratur
ex S. Ato
ne Visto
riensi à
Cæsare Ba
roni. to. 14
Annal. an
no Chri
sti 1063.

Modus probationis fuit eiusmodi, vt in loco publico dua lignorum strues iuxta se fierent, qua obtinerent in longum decem pedes, in latum quinque, in sublime quatuor & dimidium, inter virasque vero strues semita inter esset longitudine brachy prius ardentibus constricta, per quam vnus ex monachis transiret. Vbi aduenit statutus dies & hora, inuitatur Episcopus Petrus a suis, vt accedat visurus tanta rei experimentum, ne ciuitas Florentina tam diuturna vexetur altercatione. At ille prorsus renuit. imò si qui charum eum haberent, eos eo accedere vetuit. Sed plebs omnis viriusque sexus, & cleri maxima pars illuc properarunt. Pollicentur fautores Episcopi, si ea probatio suo potiatur effectu, vt quisquam e fratribus per ignem illas transiret, se ipsis suffragaturos, & ab Episcopo defecturos. Itaque sunt Litaniae & aliae preces à monachis, sacrificium solemniter celebratur ab Abbate illius instituti, clericis & monachis adiuuantibus. Vbi ventum est ad agnus Dei, vnus ex monachis ferri aquam sacram ad aspergendum, alius thuribulum, thuri incendendi causa, tertius fasciculus ad ligna inflammandam, quartus imaginem crucifixi. Inuocatur à cunctis Dominus noster Iesus Christus, & Sanctissima Virgo Maria Mater eius pleno ore, vt rei veritas declaretur.

Sacrificio peracto deponit casulam, cruenique manu gestat abbas, qui sacrificauerat. Petrus is quoque dicebatur. Litaniae absolutis, vnus ex Abbatibus eligitur, qui clara voce populo exponat petitionis & sponsonum conditionem. Deinde Abbas Petrus, cum cruce, quam manu gestabat, S. Ioanne interrim coram adstante, & orante, ingreditur per medios ignium globos. flamma in sublimem ascendente, calcitque ardentis prunae, quae erant in via inter lignorum censas instruites. Sed prius quam ingrederetur ignem cunctis audientibus, ita precatus est: Domine Iesu lux vera omnium in te credentium, pe-

A to misericordiam tuam, oro clementiam tuam, vt, si Petrus Ticinensis, qui dicitur Florentinus Episcopus, pecunia Florentinam sedem occupauit: tu aeterni Patris Filius, tu mea salus, in hoc tremendo iudicio, ad me adiuuandum festines, & me illasum sine vllius adustionis vestigijs conserues: sicut olim tres pueros in fornace Babylonica seruasti.

B His dictis per medios penetrat ignes, neque corpori, neque vestimentis vllio adustionis vestigio inherente. Cumque vellet vertere sese, & eadem via per flammam reuerti, à populo retinetur, quippe iam perspicue rei veritatem edocto.]

C Vide mihi sis Lector, quam admirandus Deus in sanctis suis, & quomodo diuina sapientia varios ac multiplices, quasi ludos edat, vt admirationem ac venerationem in cordibus nostris excitet. Volat ferrum & in aere perleat, sequiturque manus innocentis ventus, fugit alium, & candentia seruata multis post mensibus inuenit reum ac punit. Popponi chiroteca est ferrea ignata, quod foret ex leni corio suauius imbuta pigmentis: circa corpus politas eidem adurit vestes, corpore illaeso, edax vis flammæ; sed in Abbatem Petrum (qui postea Episcopus Albanensis) vt simonia detegatur, ne hoc quidem valet, sed Babylonium renouat spectaculum. Idem contigit S. Bonifacio: qui simili miraculo ad Tyranni petitionem per medias ignis strues, illaesus ambulauit; & sic Tyrannus, cum Russorum magna multitudine, impulsus, vt Chriftiano lauacro ablueretur. lege PETRVM DAMIANI in vita SANCTI ROMVALDI capite vigesimo nono & trigesimo. Confer hunc hæc, cum ijs quæ hæreticis accidere. Tam

procul

procul ab eis hæc Dei virtus, quam remota ab eorum mente vera fides.

Duas historias nrrat Cæsarius Cisterciensis.

in Cameraco (inquit) ciuitate Episcopali infra hoc quinquennium plures heretici comprehensi sunt, qui omnes timore mortis suam perfidiam negauerunt. Missus est ab Episcopo clericus, qui negantes per candens ferrum examinaret, adustos hereticos esse sententiaret. Examinati sunt omnes, & combusti sunt omnes: qui cum traherentur ad penam, vnus ex eũ vir nobilis sanguine, referuatur à clericis ad vitam, si forte illum quoquo modo reducere posset ad penitentiam, cui sic dixit: Homo nobilis es, misereor tuis, & comparior anima tua: rogo & moneo, vt adhuc de tanta perfidia respicias, & de errore ad veritatem redeas, ne, per mortem temporalem, mortem incurras aeternam. Ad hæc ille respondit: Experimento didici me errasse. Si serua penitentia mihi prodesse posset, non renuerem confiteri. Cui cum ille diceret, penitentiam veram nunquam esse seram, vocauit Sacerdotem, confessus est errorem suum, ex toto corde Deo promittens, si vita concederetur, satisfactionem. Vt autem pius Dominus vim ostenderet confessionis, mox, vt penitens cepit peccata sua confiteri, cepit & ipsa combustura in manu penitentis paulatim minui, qua in tantum, eo aspiciente, decreuit, in quantum confessio profecit. Medietate confessionis peracta media pars plaga est sanata: vt autem confessionem totam compleuit, & virtus ipsa confessionis, combustura tam in colore, quam in dolore deieuit, & manus pristinam sanitatem recepit. Vocatus est vir à iudice ad ignem: ad quẽ clericus. Quare eum vocatis? Vt ardeat, inquit, eo quod in examinatione combustus sit. Tunc clericus, ostendens manum eius sanissimam, liberauit eum à penis, ceteris igne consumptis.

A Hæc cum audisset magister Conradus, respondit Abbati. Et ego dicam vobis simile, quod ante paucos annos apud Argentinam recordor accidisse. Decem heretici in eadem ciuitate, scilicet Argentinam, quæ & Strasburg comprehensi sunt, qui cum regarent, per iudicium candentis ferri coacti, sententia incendiũ sunt damnati. Die statuto, cum ducerentur ad ignem, quidam ex comitantibus, vni illorum dicebat: Miser damnatus es, age vel nunc penitentiam, peccata tua confitendo, ne post incendia corporis, quæ momentanea sunt, animam tuam ignis gehennalis aternaliter comburat. Cui cum ille diceret: considero quidem me errasse, sed timeo penitentiam tantam necessitatis, minus acceptam esse Deo: Respondit, ex corde tantum confitere. Deus est misericors & penitentiam suscipiet. Mirares, mox enim, vt homo confessus est perfidiam, manus eius plenam recepit sanitatem. Tardante eo in confessione, cum à iudice vocaretur ad penam, confessor eius iudici respondit. Non iustum est vt homo innocens damnetur iniuste. In cuius manu dum nullum vestigium combustionis reperiretur, dimissus est.

D Habebat idem homo vxorem non longe à ciuitate manentem, horum qua dicta sunt, prorsus ignaram, ad quam cum venisset gaudens, dixisset que Benedictus Deus, qui me liberauit hodie, ab interitu corporis & anima, causam ei exponens: respondit illa: Quid fecisti o miserrime? quid egisti? vt quid propter momentaneum dolorem recessisti à fide tua sana & sancta? magis debueras, si fieri posset, centies corpus tuum incendiũ subijcere, quam à tam probata fide semel recedere. Sed, quem non seducat vox serpentina? Immemor ille beneficij sibi diuinitus collati, immemor tam euidentis miraculi, consilio vxoris acquieuit & errorem pristinum resumpsit.

Deus vero non immemor vindicta, pro tanta ingratitude, manum plagavit viri usque. Renouatum est incendium in manu heretici, & quia coniux auctrix existit resti mpti erroris, consors facta est rediuis doloris. Tam vehemens erat incendium, ut ossa manum penetraret, & cum vi non auderent clamoribus in villa, quos vis extorsit doloris, fugerunt in nemus vicinum, illic ut lupi ululantes. Quid verbis immorer? proditi sunt, in ciuitatem reducti sunt simulque in ignem nondum plene extinctum missi, & in cinerem redacti.

Quid hoc quæso rei? an hæresi flamma, quod umbra corporis adeone hæresi debita flammaram exultio, ut cum fuga erroris vis recedat ardoris, & errorem redeuntem ardor inseparabilis comitetur?

Quid? quod altero quoque stupendo plane euentu Deus comprobauit, & arreptio vsus carnifice in hæretico puniendo? stet in ore duorum testimonium veritas, hi sunt Bernard Luxemburgius, in *Cata. heret. lit. 2.* & illo ventuosior, Thomas Brabantinus, cuius adscribam verba: Erat circa Cameraicum quidam hereticus astutus valde, qui metuens inquiri & comburi à fratribus Predicatoribus, qui in dicta ciuitate eo tempore plurimos comburebant, finxit se arreptum à demone, & ob hoc ad Sanctum Aicardum in Aspera, obsessos curare potentem ligatus ab amicis ductus est, ut in eo non hæresim propalantam, sed furiam putarent. Et ut audiuit quidam clericus obsessus à demone & ligatus quod Eligius Boogris (sic enim vocabatur ligatus) nempe hæreticus ille, ut patet ex Bernardo) poneretur in loco: subsequente nocte idem clericus obsessus diuino nutu solutus est,

A & aggregans mattas & stramina atque Ecclesia scamna super ligatum hereticum (Eligium) cum lauit. Ludum autem & furias credens ille dissimulat, quoadusque clericus ignem de lampade sumens comburere hereticum cepit, & tunc hereticus exclamauit. Ad cuius vocem expurges facti custodes, cum ignem extinguere niterentur, clericus arrepto gladio, quem casu iuxta lectum inuenit, omnes violenter abegit, & hereticum in igne combusit. Nec mora diuino exacto iudicio, clericus à demone liberatus & plene sospes apparuit. Sic ille boni vniuersalis libro secundo cap. vlt.

Plane miraculi plena hæc olim purgatio fuit, & ideo non iniuria sublata fuit, quia miracula poscere non necessaria, Deum est tentare. Sed quis vetuit? constat vetuisse FRIDERICVM

C II. lib. 2. Neapolit. const. cap. trigesimo primo. Ex Decreto etiam GRATIANI, videatur GREGORIUS MAGNVS, Caue fallaris, facinus hoc GRATIANI est, vel inscitia scriptorum. Nihil tale GREGORIUS rescripsit. lege totam illam epistolam ad BRVNICHILDAM Reginam Franciæ, quæ superest b, videbis purpureæ chlamydi assutum stramineum limbum: quem nec Iuo CARNOTENSIS agnouit c, nec antiquior GRATIANO, quod sciam. Sed prohibuit STEPHANVS V. ad Moguntinum ARCHIEPISCOPVM scribens. Ferri candentis vel aqua feruentis examinatione confessionem extorqueri à quolibet, sacri non censent canones. Et quod Sanctorum Patrum documento sanctum non est, superstitio; a adiuuentione non est præsumentum. Spontanea enim confessione vel testium approbatione, publica delicta, habito præ oculis Dei timore, commissa sunt regimini nostro iudicare.

a c. Nem. nama. 4.

b li. ii. reg. g. l. xi. ep. 8.

c pa. 4. do. ceteri post medium.

O. c. l. i. a.

*Ocultra vero & incognita, sunt illi relin-
quenda, qui solus nouit corda filiorum ho-
minum. d*

Quibus verbis subdit Gratianus, non hæc duo tantum purgationis genera quæ hic nominantur, sed & quælibet similia inhibita e videri, eo quod in quibuslibet talibus ratio quam pontifex addit æque procedere intelligatur. Quod aperte dictum, *vers. vlt. d. cap. Memem, vbi legimus, Vulgarem denique ac nulla canonica sanctione fulcitam legem, feruentis scilicet aquæ, siue frigide, ignitque ferri cont. actum, aut cuiuslibet popularis inuentionis (quia fabricante hæc sunt omnino facta inuidia) nec ipsam exhibere, nec aliquo modo te volumus postulare, immo Apostolica auctoritate prohibemus firmissime.]*

Quæ sane vltima verba indicant duorum alterum, vel si Gregorius ista scripsit, quod non puto, ipsius hodie registrum mutilum exstare, & Iuonem quoque in mutilum exemplar incidisse, in quo nempe tam magna pars epistolæ illius desideretur: vel (quod placet amplius) cum hoc fragmentum alterius Pontificis alicuius rescripti portio esset, id Gratianum con fudisse cum Gregorij verbis, vel temporum iniuria ex Gratiani libro titulum, quem huic præfixerat rescripto secundo, totum interiisse, sicque librariorum de duobus vnum fecisse desumpta enim hæc vltima verba sunt ex Epistol. Alex. II. ad Raniandum Cumanum Episcopo. & subiungenda videntur in fine, *cap. super causa, ead. 2. q. 5. prohibatum ergo hoc ab Alex. II. sed & prohibatum quoque iterum Apostolica auctoritate ab Honorio III. qui diserte testatur ferri candentis iudicium, penitus esse interdictum: utpote in quo Deus tentari videtur: & mandat Templarios, qui Li-*

uones hoc iudicium subire compellebant, per centuras Ecclesiasticas cogi eo abstineret. Fufius hæc paululum prosequi visum, quia postmodum sequenti sectione ijs vtendum erit contra Nouicios quosdam, *aqua frigida*, defensores.

SECTIO IV.

De purgatione vulgari per aquam.

ITERUM adhibita vel calida, vel frigida, de calida seu teruente constat receptam legibus Longobardorum, Saxonum, Rhenariorum, & Frisiorum, & irrepsisse per malam imitationem poculi Zelotypiæ, quod Moyses introduxerat apud Iudæos, sed hæc feruens sua fidi diaboli introducta, illud vero poculum herbarum amarificantium à Deo fuit institutum: qui solus occulta cordis nouit, & iudicat, & nequit cum indicat ea mentiri, & veritatem sic se indicaturum promisit Moysi: qualis tponso, cum in aquæ iudicio nulla habeatur, prauo more, & præpostera imitatione, per abulum, fuit introducta.

Nam quod Beat. Hieronymus, in *1. Reg. cap. 6.* memorat his verbis, hauseruntque aquam & effuderunt in conspectu Domini. Hebraei tradunt, quod coram domino in eandem aquam maledicta congesta sint: & sicut in lege mulier zelotypa huius aqua probatur, ita & idololatra hac aqua probati sunt. Hi videlicet qui se idola coluisse penitus denegabant. Tradit etiam quod quicumque idololatra hanc aquam gustasset, labia eius ita sibi adhererent, vt nequaquam ea ab invicem idololatra separare possit. Hoc iudicio idolo-

sc. dilecti
alii. de
vulg. pur

P
g Lomba
in. tit. 10
Speculi
Sax. lib.
11. 39. Le
ges Friso
rum. tit. 5
& tit. 14. c.
nobi. tit. 2.
quæst. 4
b. num. 5
v. 14. cuius
ritum ex
Hebr. c6
textu fac
lius collig
gas. quæ
ex Latino
videndi
quoque
Cym. l. 4.
de adorat
& Theo.
in n. q. 10.
& Ioseph.
l. 3. antiq.
c. 19. Phil.
li. de spe
cial. legib
XIII. Sen
nen. l. 2.
ver. 2. lo
typia.

deprehendebatur, & interficiebatur. Quod & sequentia demonstrant in eo quod ait: Iudicauitque Samuel filios Israël in Masphat. Iudicare in hoc loco idololatrias, secundum legem morti tradere intelligendum est. Dicunt etiam quod Moyses hoc modo idololatrias, qui sibi vitulum fecerant, probauerit, quando arripuit vitulum & combussit, & contritum vsque ad puluerem sparsit in aquam, & dedit ex eo potum filijs Israël.

Totum hoc, quia nititur sola Iudæorum affirmatione: nec D Hieronym. affirmat: libertatem nobis relinquit credulitatis. possem vno verbo dicere, non credo recutitis. Si factum, Deo iubente factum à Moysse, de aqua frigida proba, qua isti vtuntur, nullæ nec reuelationes, nec testimonia aut indicia sunt diuinæ iussione, Quare iure optimo canones eam sustulere a nominatim. Superiore sectione de Carolo Caluo breuiter perstrinxi, vt hic futius & clarius narrarem verbis Caroli Sigonij & Aimoini b Ludouico Germania Rege Francofurti mortuo, Carolus Caius Imperator & Francia Rex, prope Aquas, Coloniamque contendit, vt Lotharingiam, que fratris & filij eius Lotharij fuerat, occuparet: Ludouicus tres filios reliquerat, Carolum magnum, Ludouicum, & Carolum cognomine Crassum. Ex quibus Ludouicus, qui paterno funeri interfuerat, vbi patrum patrum regni fines ingressum castra ad Rhenum posuisse audiuit, ira incensus, quod paternum regnum inuadere esset ausus, Franofordiam copias mouit, atque ad alteram Rheni ripam è regione confedit. Ibi iure primum, deinde gratia per legatos petita, cum neutrum impetrasset: decem homines cum aqua calida, totidemque cum frigida, decemque alios cum ferro candente misit,

A iussos experiri iudicio, vtri regnum illud conueniret, quod cum ipso pater suus Ludouicus sacramento interposito diuisisset. Qui re tentata, cum detrimentum nullum cepissent, nihil tamen aequi obtinuerunt. Ob id Ludouicus, &c.

B Sed quomodo, tentarunt? lane iniecta manu in feruentem, & non adulta, docet ritualis adhiberi solita oratio huiusmodi, Deus Iudex iustus, fortis, & patiens, qui es auctor & amator iustitiae, qui iudicas aequitatem, iudica Domine, quod iustum est, quia recta tua iudicia sunt, qui respicis super terram, & faciem tuam tremere. Tu Domine omnipotens, qui per aduentum Filij tui Domini nostri Iesu Christi mundum saluasti, & per eius Passionem genus humanum redemisti: tu hanc aquam per ignem feruentem sanctifica, qui tres pueros, id est, Sidrach, Misach, & Abdenago, iussione Regis Babylonis missos in caminum ignem seruasti: tu clementissime presta, vt si quis innocens in hanc aquam feruentem manum mittat, sicut tres pueros supradictos de camino ignis eripuisti, & Susannam de falso crimine liberasti: ita Domine manum illius saluam, & illam perducas. At si qui culpabilis, vel incrassante Diabolo cor induratum, presumpserit manum mittere: tua iustissima pietas hoc declarare dignetur, vt in eius corpore, tua virtute manifestetur, & anima illius per penitentiam saluetur.

E Non igitur ore bibebant, sed manum immittebant. Doce hoc etiam historia quam narra Gregorius Turonensis de Diacono Catholico cum presbytero Ariano disputante, & ad fidei veritatem comprobendam sic provocante, Factis res veras apprehenderet, succendatur igni ancus, & in feruenti aqua annulus alius proyiciatur, qui veto

a d. c. Mē.
nā in fin.
& d. c. cō-
iulisti.
b Aimoin.
ib. j. Hi-
sto. Fran.
c. 34. & Si-
gonius li.
i. Regni
taliz.

c. Anales
Boioul.

um sustulerit ex vnda feruenti, ille insti-
tioni consequi comprobetur. Conditionem
hæreticus accipit. Interea Diaconus,
diffidentia quadam tentatus, vnguentis
quibusdam brachium manumque
illinit. hæreticus negat periculum sub-
ire: cum Catholicus brachium exfere-
ret, hæreticus vidit vnguentis delibu-
tum, exclamat aduersarium magicis
præsidij confidere, non fidei, oritur
altercatio. His itaque litigantibus super-
uenit Diaconus alius ab vrbē Rauenna, Hy-
acinthus nomine, sciscitansque quæ esset hæc
altercatio, ut veritatem cognouit, nec mora-
tus extractio è vestimenti brachio, in aneum
dexteram mergit: annulus autem qui inie-
ctus fuerat, erat valde leuis ac paruulus, nec
minus ferebatur ab vnda, quam vento ferri
posset vel palca. Quem diu multumque qua-
situm infra vnius horæ spacium reperit, ac-
cendebatur interea vehementer focus ille
sub dolo, quo validius feruens, non facile
posset assi: qui annulus à manu querentis
extractusque tandem. Nihil Diaconus sensit
in carne sua: sed potius protestatur in imo
esse frigidum aneum, in summitate vero ca-
lorem reporis modici continentem. Quod
cernens hæreticus valde confusus iniecit ma-
num audax, in aneo, dicens: Præstabit mihi
hoc fides mea: iniecit a manu: protinus vsque
ad osium internodia omnis caro liquifac-
ta defluxit, & sic altercatio finem accepit.]
Hæc ille. libr. 1. de glor. mar. c. octogesimo
primo.

Ex ætiores duas formulas, quam sit
illa Auentini, post primam huius ope-
ris editionem nactus sum. si duæ, & nõ
vna potius. Hanc quæ plenior est mihi
suppeditauit, vtruditione & religio-
ne clarus, & de litteris bene meritus
Petrus Pantinus Decanus Bruxellen-
sis, quam in Hispania ex codice quo-
dam Bibliothecæ regie, litteris Got-
thicis ante sexcentos, vt minimum an-
nos exarato, diligenter exscriperat.

A De altera me monuit vir Generosus
Marcus Velferus, omnis antiquæ, &
nouæ historiæ callentissimus; quam
Iuretus ex Cod. M. S. cum Notis in e-
pistol. Iuonis vulgavit, quæ in fine ad-
scribitur cuidam D. Eugenio, his ver-
bis; Hoc iudicium autem petente Domina
Ludouico Imper. constituit B. EVGENIVS,
præcipiens vt omnes EPISCOPI, COMI-
B TES, ABBATES, omnisque populus Chri-
stianus, qui infra eius imperium est * hoc iu-
dicium defendat innocentes. & examinen-
tur nocentes, neque periuri perdant suas a-
nimas malum consentientes. Quæ verba
non mendosa modo, sed & mutila val-
de. Suspectum etiam hoc totum, nec e-
nim credo Ludouicū fanciuisse quid-
quam tale, cum in capitularibus Caro-
li Magni parentis eius aquæ frigida
probatio disertè prohibeatur. Deinde
C quis iste S. Eugenius? aut quando vixit?
Nam de Toletano, non est quod suspi-
cere: licet formula videatur eadem
cum ea, qua Visigothi sunt vsi: Iureti
etiam formulæ defunt aliquot primæ
orationes & alia nonnulla, quæ exsta-
bant in illa Gotthica, ideo eam hic tibi
exhibebo, ascriptis in margine varia-
tionibus ex Iuretina.

INCIPIT EXORCISMVS
VEL BENEDICTIONES AQVÆ
calidæ, in qua manus ad
iudicium Dei mit-
titur.

E CVM homines vis mittere ad com-
probationem iudicij aquæ calidæ,
Primum fac eos intrare cum omni
humilitate in Ecclesia & prostra-
tis in oratione dicat Sa-
cerdos has ora-
tiones.

Prima oratio.

Auxiliare Domine querentibus misericordiam tuam, & da veniam confitentibus: Parce supplicibus, vt qui nostris meritis flagellamur, tua misericordione saluemur. Per.

Secunda Oratio.

Quoniam Omnipotens Deus afflicti populi lachrymas respice, & iram tuam indignationis auerte: vt qui reatum nostrae infirmitatis agnoscimus, tua consolatione liberemur. Per.

Tertia Oratio.

Deus qui conspicias omni nos virtute destituti, interius exteriusque custodi: vt & ab omnibus aduersitatibus munitamur in corpore, & a prauis cogitationibus mundemur in mente. Per.

His orationibus completis surgatur pariter, & coram hominibus illis canret presbyter Missam, & faciat eos ad ipsam Missam offerre. Cum autem ad communionem venerint; antequam communicent, interroget eos Sacerdos cum adiuratione, & dicat:

Adiuro vos homines per Patrem & Filium, & Spiritum S. & per vestram Christianitatem, quam suscepistis, & per Vnigenitum Dei Filium, quem Redemptorem creditis, & per S. Trinitatem, & per S. Euangelium, & per reliquias, quae in ista sancta Ecclesia sunt reconditae: vt non praesumatur vltimo modo ad istam sanctam Communionem accedere, nec sumendo communicare, si hoc vel istud fecistis, aut consensistis, aut aliquam veritatem inde scitis, seu qui hoc egiuistis.

A Si autem tacuerint, & nullam inde professionem dixerint, accedat Sacerdos ad altare, & communice more solito: postea vero communicet illos. Cum autem communicant ante altare; dicat, Sacerdos:

B Corpus hoc, & sanguis Domini nostri Iesu Christi, sit vobis ad probationem die.

Expleta Missa descendat Sacerdos ad locum destinatum, vbi ipsum examen peragatur. Defertat secum librum Euangeliorum & Crucem, & canat modicam Litaniam, & cum compleuerit ipsam Litaniam, exorcizet, & benedicat aquam ipsam antequam feruescat, ita dicendo:

C Exorcizo te creatura aqua in nomine Dei Patris omnipotentis, & in nomine Iesu Christi Filij eius, Domini nostri: vt sis aqua exorcizata ad effugandam omnem potestatem inimici, & contrarietatem eius, & ipsum inimicum, ne valeat a contendere iustitiam Dei vltimo modo, nec manifestationem eius, ipso praesistente, qui venturus est iudicare viuos & mortuos, & saeculum per ignem. Amen.

Item alium.

D Exorcizo te creatura aqua in nomine Dei Patris Omnipotentis, & in nomine Iesu Christi Filij eius, Domini nostri: vt sis aqua exorcizata ad effugandam omnem potestatem inimici, & omnem phantasmam diaboli: vt si hic homo manum suam in te commiserit, & innocens existeret de huius culpa, vel vnde accusatus est, pietas Dei Omnipotentis liberet eum. Et si, quod ab illo culpabilis est, & praesumptuosus in te manum mittere ausus fuerit eiusdem Omnipotentis Dei virtus hoc declarare in eo dignetur: vt

omnis

omnis homo timeat & contremiscat nomen sanctum gloriæ Domini nostri: qui vivit & regnat Deus per omnia sæcula.

ORATIO.

Domine Iesu Christe, qui es Iudex iustus, fortis, & patiens, & multum misericors, per quem facta sunt omnia: Deus Deorum & Dominus dominantium, qui propter nos homines & nostram salutem de sinu Patris descendisti, & ex Virgine Maria Carnem assumere dignatus es, & per Passionem tuam mundum in Cruce redemisti, & ad inferos descendisti, & diabolum in tenebris exterioribus conligasti, & omnes iustos, qui pro originali peccato ibidem detentiam, magna potentia tua exinde liberasti: Domine quesumus mittere digneris Spiritum tuum sanctum ex summa cæli arce super hanc creaturam aquam, & quam nos igne seruescere, atque calefcere præsumimus, ut rectum iudicium per eam super hunc hominem (nomine illo) h. comprobet ac manifestet. Te Domine suppliciter deprecamur: qui in Cana Galilæa signo admirabili tua virtute ex aqua vinum fecisti, & tres pueros Sidrach Misach & Abdenago, de cammo ignis ardentis illos eduxisti, Susannam de falso crimine liberasti, cæco nato oculos aperuisti, Lazarum quadragesimum a monumento suscitasti, & Petrum k mari mergenti manum porrexisti, ne respicias peccata nostra in hanc orationem: sed tuum verum & sanctum iudicium coram omnibus manifestare digneris, ut si iste homo in hac reputationis causa (videlicet illud vel illud) ad præsens modo manum suam in hac aqua igne seruentem miserit, & culpabilis ex hac reputationis causa non est, hoc ei prestare digneris, ut nulla læsio, o nulla malitia in eadem manu appareat, per quam sine culpa calumniam incurrat. Iterum te Deus Omnipotens nos indigni:

A & peccatores p famuli tui suppliciter exoramus, ut q secundum verum & rectum iudicium tuum nobis in eodem loco etiam manifestare digneris, quatenus hic homo ex hac r reputationis f causa (IL) si per aliquod maleficium diabolo instigante, aut cupiditate vel superbia incitante culpabilis est in t factio, vel in consensu, & u huius probationis iudicium, subvertere aut violare x voluerit, malo confusus y ingenio, manum in hanc aquam presumptuosus ausus fuerit mittere, tua pietas z hoc declaret: ut in manu eius dignoscatur, quod iniuste egit, a & ipse deinceps per veram confessionem penitentiam agat, & ad emendationem perueniat: ut iudicium tuum sanctum & verum in omnibus gentibus declaretur: per te Redemptor mundi, qui venturus es iudicare vivos & mortuos, & sæculum per ignem, Amen.

Item alius exorcismus.

TE autem creaturam aquam, adiuro te per Deum vivum, per Deum sanctum, qui te in principio separavit ab arida. Adiuro te per Deum vivum, qui te de fonte Paradisi b manavit, & in quatuor fluminibus exire iussit, & totam terram frigare precepit. Adiuro te per eum, qui te in Cana Galilæa sua potentia convertit in vinum: qui super te suis sanctis pedibus ambulavit, qui tibi nomen imposuit Siloha. Adiuro te per Deum, qui in te Nahamam Syrum sua lepra mundavit: dicens, Aqua sancta, aqua benedicta, aqua qua lauas sordes & mundas peccata. Adoro te per Deum vivum, ut d munda exhibeas, nec in te aliqua phantasia retineas, sed efficiaris fons exorcizatus ad effugandum, & evacuandum, & comprobandum omne mendacium, & investigandum & comprobandum omnem v. r. tatem: ut isti,

causa culpa modo ad præses manum. o vel macula. al. p famulit. al. q al sanct. ral. reputatus. f est nota criminis valens. il. lud. r al. factu. hoc co. prob. iud. al. x volas al. y putodif. pectandū ingenio. z alta lter hoc decla. rare dignetur. s vt & ipse al. Reliqua hæc rursus desunt in Lucreti m. f. b Pat manare. e Pant, rigarc. d Pat vt te mundam exhibeas nec in te aliquam phantasmam vt supra.

qui in te manum miserit, si veritatem habuerit, nullam lesionem in te accipiat: & si mendacium habet, & iustitiam, appareat manus eius igne combusta, vt cognoscant omnes homines virtutem Domini nostri Iesu Christi, qui venturus est cum Spiritu sancto iudicare viuos & mortuos, & saculum per ignem, Amen.

Post hæc exuat eum vestimentis suis, & induat eum, vel eos vestimentis mundis de Ecclesia, id est, indumento de exorcista, aut de Diacono, & faciat eos vel eum osculari Euangelium & Crucem Christi, & aspergat super eos de aqua ipsa, & ipsi qui intraturi sunt ad Dei examen det illis omnibus bibere de ipsa aqua benedicta, cum autem dederit vnicique dicat.

a Pant. ligna, ego ignes.

Hanc aquam dedi tibi (vel vobis) ad probationem hodie. Deinde imponatur igni a subter caldaria, & dicat Sacerdos has orationes, quando ipsa aqua calefcere coeperit.

In nomine S. Trinitatis, Deus Iudex iustus, fortis & patiens, qui es auctor & creator clemens & misericors, & iudicas aequitatem, tu iudica qui iussisti rectum iudicium facere, & respicis super terram, & facis eam reme, Tu Deus Omnipotens, qui per aduentum vnigeniti filij tui Domini nostri Iesu Christi mundum redemisti, qui per eius passionem genus humanum subuenisti, & saluasti: tu hanc aquam feruentem sanctificasti, qui tres pueros, id est, Sidrach, Misach, & Abdenago sub Rege Babylonu Nabuchodonosor in camino ignis accensa fornace saluasti, & illos per Angelum tuum eduxisti. Tu clementissime Dominator presta. vt si quis innocens ab huius culpa vel causa sui reputationis, homicidij, adulterij, latrocinij fuerit, & in hanc aquam manum

b for. culpe vel cause reputatione, vel

miserit, saluam & illam inde educat, qui tres pueros supradictos & Susannam de falso crimine liberasti. Ita Domine Omnipotens, si culpabilis fuerit, & incrassante Diabolo cor obduratum; manum in huius tui elementi feruentis c miserit, tua veritas hoc declaret, vt in corpore manifestetur, & anima per poenitentiam saluetur, & si ex hoc scelere culpabilis fuerit, & per alicuius maleficij, aut per herbas, aut per Diabolicas incantationes hanc peccati sui culpam occultare voluerit, vel tuam iustitiam contaminare, vel violare se facere posse crediderit, magnifica tua dextera hoc malum euacuet, & e omnium rei veritatem demonstrat, Per te clementissime Pater, qui viuus & regnas in Trinitate perfecta. Per omnia.

ALIA.

Remus. Deus qui beatam Susannam de falso crimine liberasti. Deus, qui beatam Teclam de respectu oculis liberasti. Deus, qui sanctum Damielē de lacu leonum liberasti, & tres pueros de camino ignis ardentis eripuisti, tu libera innocentes & consigna factores. Per Dominum nostrum.

Et qui manum mittit in aquam, ad ipsum examē dicat orationem Dominicam, & lignet se signaculo crucis, & feline deponatur ipsa aqua feruens desuper iuxta ignem, & iudex s perpendicular ipsum lapidem inligatum ad mensuram. N. infra ipsam aquam more solito. Et sic inde extrahat eam in nomine Domini ipse, qui intrat ad examen iudicij. Postea cum magna diligentia sic fiat inuoluta manus sub sigillo iudicis signata vsque in die tertio, quo visa fit viris idoneis & aestimata. En formulam totam & ritualia, in quibus multa, propter quæ merito

Sedes

q valde
iustitiam
hic al-
quos
reputatio
scilicet
pro uer-
bata uoc-
reptatio
ais a r-
ce r-
accidit
icū p-
uocit
adhuc
hodie
Hispani
retinent
c. Pū. ce-
let deesse
uocula
creatur
fors erit
paulo an-
te deest
alia obdi-
ratum la-
buerit.
d. Pantip-
tat deest
uoculam
ingenitū
vt sup-
e Pant. o-
mnam
f. Fore pos-
pellatū
la pidi
ligaram
ad men-
vt sic ex-
pella
ac ceu-
mentata
lapidi
deprim-
tis se
trahere
mand
Funicu-
a que la-
pis depe-

Sedes Apostolicæ prohibuit. Quod hic in fine de obuoluta in tertium diem manu dicitur, hoc eo retulerim: quia si præstigio aliquo manus læsa vel illæsa, interea, evanescente præstigio rei veritatem apparituram, credebant.

Quoad frigidam puto illam eodem modo in vsu probationis versatam: videlicet Deus, vt in feruenti innocentis manum seruabat ab adustione innoxiam, ignis actione prohibita: sic in frigida aliquando nocentis manum amburebat, contrariam aquæ actionem tribuens, frigiditate naturali in supra naturalem ardorem commutata. Ad hanc me coniecturam ducit scriptor vitæ S. Gangulphi Martyris, per hæc verba: *Interim ad quendam veniunt fontem (Gangulphus videlicet, vxorque) vbi hu vxorem vocibus compellat. Multa quidem de te coniux passim feruntur scdæ & indigna natalibus tuis, & adhuc mihi quidem certo non constat, verene an falso illa dicantur. Tum illa, etiam intrepide iurando, falsos de se rumores sparsos, ait, nec se vnquam aieno concubitu pollutam. At Gangulphus diuina, inquit, prouidentia, quam nihil fugit, vt se res habeat, iam certis declarat indicijs. En fons hic propositus est, nec frigidus valde, nec immodice calidus. In hunc igitur imm. tte, manum, & e fundo lapillum extrahit: & si quidem à culpæ aliena, nihil mali patieris in autem pollutæ es, non sinet Deus latere scelus tuum. Illa Beati viri, sicut alios omnes, ita hos quoque sermones recordia ascribens, incunctanter manum iniecit in fontem. Ecce autem, simulatque lapillum secum retrahere conata est, membris fere omnibus obrigescit, & in digitis & brachio, quousque aqua pertigit, abstracta cute, nuda caro cernitur, nihilque aliud misera illa, nisi repentinum interitum exspectat g.]*

A confirmat idem Sigebertus, & significat hunc illum fuisse fontem, quem miraculose ex Campania VVarenas Gangulphus transfulerat, conuictam adulterij vxorem deseruit: nec diu post vxoris hortatu ab adultero fuit necatus. Non igitur hac purgatione spectabatur, an aquis mergerentur: confirmat, quod retulidelegatis Ludouici Regis: quo enim pacto decem viri secum aquam tulissent, in quam toti mergerentur? missos tamen cum frigida, narrat Aimoinus. Sic capio quod leges Alfatice habebant, vt plebeij & minoris testimonij rustici, aquæ frigidæ se iudicio expurgarent h.

B
C
D
E
Alia tamen quoque fuit aquæ frigidæ proba, qua quis in aquam totus mergebatur: si emergeret tertio, vt innocentem absoluebant, vt docet Abbas in c. licet in fin. extra ne cler. vel monachi, &c. Afflictus ad Constituit. Regni Neapolit. l. 3. tit. 31. vbi eam consuetudinem merito Frider. II. Imp. ridet, quam etiam Lotharius Imp. iam ante prohibuerat in Legibus, Longobard. i. statuens, vt examen aquæ frigidæ per legatos & commissarios imperij vbi que interdicator omnibus, vt vltra nõ fiat, & illo prior Carolus Magnus in capitularib. l. vlt. Prohibuit etiam Põtifex, quisquis ille, apud Gratianum k & inualidam iudicauit Lucius his verbis: *Ex tuarum intelleximus continentia literarum, quod cum H. presbyterum: quia infamabatur de homicidio: à sacerdotali officio suspendisses, predecessori tui literas tulit in medium, quibus apparuit eum iudicio aqua frigida, suam innocentiam purgauisse, & Episcopum suum eum literis absoluisse. Quia vero peregrina iudicia sunt inibita purgationem quam præstitit, sufficere*

g apud Su-
rium 11.
Maii.

h Rhen.
German.
lib. 2.

i. 2. tit. 45

k d. c. mē-
nā in fin.

rum voluit. Adiuvo etiam te per S. Sanctum, qui super Dominum in te baptizatum descendit. Adiuvo te per sanctam & indivisibilem Trinitatem, cuius voluntate aquarum elementum divisum est, & populos Israel sicis vestigijs transire fecit: ad cuius etiam invocationem Helias, ferrum quod de manubrio exierat, super te natate fecit, ut nullo modo suscipias hos homines, nomine I. L. illo si in aliquo sunt culpabiles, de hoc quod illi obijciunt, scilicet aut per opera, aut per consensum, aut per vllum ingenium, sed facias eum supernatate super te: & nulla possit contra te facere aliqua causa malefactorum, nullaque praestigia demonum concinnari, ut investigatio Dei vel manifestatio possit occultari. Adiurata autem, Per nomen Dei Christi precipimus tibi, ut nobis per nomen eius obedias, cui omnis creatura servit: quem Cherubin collaudant, dicentes Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum: qui etiam regnas & dominaris per infinita seculorum secula, Amen.

liffus divina virtute contra naturam natans in suo manubrio telire fecit: ut n. m. f. huc hom. si in al. culp. est ex hoc q. obijciunt scil. aut opere aut consensu, seu conscientia, vel quolibet ingenio. Sed per virtutem Domini nostri Iesu Christi reijce ex te & fac illum natate super te quatenus cognoscant fideles Christi, nullum praestigium divinae virtuti posse resistere, quod non detestum hat & omnibus manifestum. Adiuvo etiam, te per virtutem eiusdem D. N. Iesu Christi, ut ad laudem illius, cui omnis creatura servit, & cui coelestis exercitus famularum clamaus S.S.S.D.D. & ut nobis adiurantibus & eius misericordiam obsecrantibus obedias, Qui regnat & dominatur per s. s. s.

In Gotthico exemplari immediate sequitur alia oratio: sed re eius exemplar Gallicum titulum interferit.
Honiū coniuatio.
Adiuvo* te homo N. per invocationem Domini nostri Iesu Christi, per omnes Angelos & Archangulos, & per omnes Sanctos Dei, & per tremendi diu iudicij, & per viginti quatuor Seniores qui quotidie laudant, & per quatuor Euangelistas Marcum

A & Mattheum, Lucam & Ioannem, & per duodecim Apostolos, & per duodecim Prophetas, & per omnes sanctos Dei Martyres, & per sanctos Confessores & sanctas virgines, per Principatus & Potestates, per Dominationes, & virtutes caelorum, per Cherubin & Seraphim, per omnia coelestia Angelorum agmina, Adiuvo te per tres pueros, Sistrach, Misach, & Abdenago, & per centum quadraginta quatuor millia Martyres, qui pro Christi nomine passi sunt, & per S. Mariam matrem Domini nostri Iesu Christi, & per populum sanctum Dei, & per illum baptismum qui te regeneravit per manus sacerdotis. Adiuvo te * ut si de hoc furtum aut homicidium aut adulterium aliquem fecisti, aut consentaneum exinde fuisti, & sic habes cor incrassatum & induratum, ut hoc approbationis Dei iudicium, per aliquod malefium euacuari vel euertere te posse facere credideris, sic culpabilis es euanescat cor tuum, & non suscipiat te aqua ista, nequellum malum possit inimicus contra hoc elementum praualere, sed manifestetur vel

B declaretur Dei virtus in isto loco per invocationem Domini nostri Iesu Christi. Propter hoc obnixte te deprecamur Dominus fac signum in homine isto, ut si culpabilis est reputationis causa, declaretur per hoc iudicium tuum, rei veritas & nulla tenus eum recipiat aqua ista. Hoc autem fac Domine ad laudem & gloriam tuam, per invocationem nominis tui, ut omnes cognoscant, quia tu es Deus noster bene dictus & laudabilis. Per immortalia secula seculorum. Amen.

C sanctum Dei, vel per sanctum baptismum in quo renatus es. Si tu hoc malum fecisti, ex quo culpatus, vel assensum aut baiulasti, aut in domum tuam recepisti, aut inde conficius, aut contentaneus exististi: coram omnibus dicit. Quod si diabolo suadente celare disposueris, & culpabilis exinde es: euanescat cor tuum incrassatum & induratum, & non suscipiat te aqua incredulum & seductum: ut dicat populus, quia Deus noster iudex est, cuius potestas in secula seculorum, Amen. Hac forma verbi breuior & succinctor est, sensu tamen conuentum Gotthica. * seqq. mutila & mendosa * inimici Partic

D
E

Arch. & per oēs Principatus & Potestates Dominationes quoq; & virtutes, & pro Deo sedilia. Cherub. & Seraphim per diem tremendum iudicij Dei necno & viginti quatuor seniores, qui quod dicit laudat Deū, & per quatuor Euangelistas, & per sanctos Apostolos quoque Martyres & Confessores, necnon per sanctam Mariam, & per omnes virgines, & per centum quatuor

(*Id. in al.
* al. san-
ctum Ev.
& sanctā
cr. & san-
ctificatis
omnibus
aqua be-
nedicta,
cum ti-
more, &
reuerētia
Dei filii
de eius
clemētia
proiciat
in aquā.
Et nihil
amplius
habet eo-
laret.*)

Post conurationem autem aqua exuat eos vestimenta suis, [& induat eos vestimenta de exorcista, & alliget in eis singulariter sinus relictā consuetudini:] faciatque eos osculari * Ea angelium & crucem, & post hac aspergat super vnumquemque ex ipsis de ista aqua benedicta, & dicat adurationem sequentem, & proiciat eos statim singulariter in ipsam aquam. Hac autem omnia facere debet reuēnt: & neque illi antea comedant, neque ipsi qui eos mit-

Sequitur exorcismus.

Exorciza te creatura aqua in nomine Dei Patris omnipotentis & in nomine Iesu Christi filii eius Domini nostri, qui regnat cum Patre & Spiritu sancto: ut fias aqua exorcizata ad effugandā & euacuandam omnem potestatem, & omne phantasma diaboli, ut si iste homo descenderit in istam aquam, & innocens est de huius reputationis causa, pietas Dei omnipotentis liberet eum, & recipiat eum tuum elementum. Et si culpabilis est & presumptuosus in istam aquam descenderit, non eum recipiat, sed declarari dignetur virtus tua in eum, ut omnis homo timeat & contremiscat nomen gloriae tuae sanctum. Per cuncta secula seculorum Amen Domine libera innocentes & conserua fa-

Habes (Lector) ritum vniuersum huius probationis per aquam frigidam, qui olim in vsu, & quem canones Pontificij vetant: non propter verba vel solemnia ritualia, quae pleraque pia, et si non desint aliqui in his nœui: sed propter ipsam rem, & quia haec à vulgo paulatim recepta fuerant Pontificibus tamen Romanis reclamantibus: Nam Pontifices merito damnabant hanc Dei temerariam tentationem, & miraculi quasi Iudaicam postulationem. Et ob-

seruatione dignum est obtinuisse paulatim vbiq̄ Pontificiam prohibitionem, primum quo ad reliqua crimina: deinde post Diui Bernardi tempora etiam quo ad haesim: abufum denique haesim in solo crimine Maleficij seu Magiæ: ita tamen haesim in hoc crimine, ut sine vlla Dei inuocatione, sine villo ritu pietatis aliquid praefereute, quasi per ludum Iudices hac proba abutantur quibusdam dumtaxat in regionibus. Nam hodie in multis Germaniæ locis maxime VVestphaliæ circulo, vtuntur hac proba, in maleficis indagandis: quas enim fama, vel aliarum depositione, suspectas habent: eas statim absque vltiore inquisitione capiunt, captasque extra urbem deducunt: & in aquam frigidam ita conijciunt, vt dextra manus sinistro pedi, sinistra vero dextro pedi sit alligata: & si supernatat, veneficas vehementius suspicantur, & idcirco duriori subiiciunt quaestioni: sin submergantur, innocentes esse credunt. De hoc genere purgationis seu potius probæ, haec tenus inter Catholicos, quibus illibata canonum auctoritas probe constitit, illicitam esse: sed Nouatores, qui à Romana Ecclesia descuerunt, mire digladiati. Licitam esse, mordicus defendit, Arnold. Scribonius Philosophus Marpurgensis: illicitam contra ostenderunt prolixè, non VVierus solum & Bodinus: sed insuper libellis ex professo, Ioannes Euuichius, Hermannus Neualdus, & Augustin. Lerchemerus, & ex I. C. Oldendorpius, Hotomann. Ioann. Borcholt. Venatorius & alij, quos citat & sequitur Godelman. lib. 3. de Lamijs cap. 4. quos ego, vt eiusdem sectæ homines non magni facio, sed hæreticos hæretico Scribonio obijcio, vt saltem intelli-

Excusio
liber Co-
loniæ
Gymni-
cum an.
no 1568.
Defensio
probe a-
que frigi-
dæ &c.

gant Nouatores: hanc esse suorum com-
munem opinionem, à qua in iudicijs
non tam temere deberent recedere.
Postea prodijt libellus cuiusdam Iure-
consulti: qui, ex Catholicis vnus & so-
lus, hucusque (quod sciam) scriptis
hunc iudicium abusum defendere cona-
retur. Res magni est momenti: & pro-
inde diligenter, non obiter tractanda
& disquirenda veritas, non verborum
copia, sed rationum momenti. sit
ergo.

QVÆSTIO V.

De proba (vt vocant) aquæ frigidæ,
qua strigib. explorandis in Germania
quidam vtuntur.

SECTIO I.

Discutitur opinio & rationes
Adolphi Scribonij.

A I. H. Adolphus Scribonius,
huius sententiæ, & praxis iu-
diciariæ acerrimus defensor,
conatur eam stabilire ratio-
nib. partim physicis, partim hyperphy-
sicis, ad physicam enim pertinet, quod
dicit de dæmonis leuitate, sagarum pō-
dus super aquas sustinente: ad Theolo-
giam vero, quod de odio & antipathia
aquæ ac lagarum. Sed vt hoc commodi-
intelligatur, accipite dicta illius, vt sunt
à Richio a representata: cui & alij ea
referentes, hac in re, consentiunt: b non
ea contraho etsi possim facile, ne quis
me calumniari suspicetur. Dicit ergo
ille, hanc supernationem Sagarū pro-
uenire ex Satânica leuitate, vt causa ef-
ficiēte. Satanam enim esse natura le-
uissimum, vt pote plus de aère, quam
de aqua participantem, & ideo posse
illas sustentare super aquis: duobus

A modis, vel se supponendo sagis, & eas
quali dorso eleuando: vel etiam se ijs
vniendo, & toti illarum corpori, oc-
cupatione & possessione quadam, in-
fundendo: non quidem hypostatica
vnione, aut mixtione physica intrinse-
cè coadunando; sed leuitate sibi connata
illis quodammodo, per præsentiam
suam, data & quasi communicata. *caco-*
dæmon ergo (inquit) substantialiter in sagis
diffusus, eas retinet, quantum scilicet ad ip-
sium spiritum, qui sine sua essentia eas inha-
bitat, non quantum ad substantiam partium
corporis sagarum. Leuitas ergo ea non est,
quæ à forma corporis immediatè prouenit:
sed aduentitia, externa, & aliunde acce-
pta.

B Hæc ille, vt obscure, sic sane men-
dosè. Obscurissimè: quia vel hoc tantū
vult: sagas à dæmone sustentari, præ-
rogatiua leuitatis. quæ ex aerea natura
in eo vim habet aquis emergendi: idq;
subingresso corpus dæmone, vt solet
subingredi energumenas: tuncque illas
emergere more vtrium inflatorū: vel,
si hoc non vult, certe fallitatem sen-
tentiæ nō intellectæ his inuolucris ver-
borum perperam coaggregatorum con-
textit & obruit. Mendosè vero, quia v-
terque modus ille supponit dæmonem
aereum habere corpus: quod alibi re-
futatum. igneum potius haberet, &
sic ab aqua extingueretur, vel aquam,
excalesceret, & ebullire cogeret: quæ
ambo experientiæ, & rectæ rationi re-
pugnant:

D Illa etiam secum pugnant: *caco-*
dæmonem substantialiter in sagis diffun-
di: & spiritum sine sua essentia eas in-
habitare. Quis etiam credat sagas om-
nes esse à dæmone possessas, vt sunt
arreptitij seu energumeni: & vt fuere
Gergezenorum fues? hoc ipsæ sagæ
negant, & experientia refellit. Si ob-
fidet, quomodo apparet foris illas ac-

E

cedens? an duobus tum est in locis? an vero exit & redit, cum lubet? possit credo: sed sic facere non credo. Deinde si hoc facit eius leuitas: cur cæteri energumeni non æque leues, cur subdunt in aquis? cur merfi porcorum illi greges; quia noluit eos sustinere? iam ergo non leuitas illa naturæ dæmonis, sed voluntas hoc operatur. Hoc verum est, & eo redit res, cum addit Scribonius: Satanam, vt Dei lictorem eas sustinere: & quia lictori non licet præscriptum iudicis excedere, ideo fieri, vt nec fontes mergere, nec in fontes sustentare dæmon queat: ne in fontes periclitentur, euadant fontes impunitæ. Sed hoc iam ad hyperphysicam refugium est, de quo statim. Contra illam leuitatem fortiter etiam vrget, quod grauitas & leuitas proprietates sunt rerum corporatarum: quare non magis conueniunt dæmoni, quàm animæ rationali. Sed audio, nescio quam spiritualem leuitatem. Si quia dæmon spirituali leuitate præditus est, hoc potest: certe & anima poterit, quæ ipsa quoque spiritualis tota, & proinde leuis tota; & tota in toto corpore, & in singulis corporis partibus substantialiterque diffusa, non inhabitat modo, sed informat etiam. Hoc vero non posse animam norunt, qui natate non norunt, & aquas aliquando ingressi. Si animæ leuitas hoc non potest: ratio clamat, nec dæmonem corpus ingressum posse, ratione suæ leuitatis. si sustinet, sustinere: quia corporea illa mole potentior eam loco potest mouere, vt doctum libro secundo.

Confugit tandem Scribon. ad Dei voluntatem & prædestinationem: *Quid, si, inquit, dicerem Deum ipsum sagarum, quas scilicet vere reas norit, cor-*

A pora singulari quadam & specifica leuitate induere, quam superficie aquarum ferantur? inde certe non sequeretur, Deum ab operibus creationis non cessasse. Ita enim prædisponere potuit, vt si qua saga futura sint, speciali quodam modo in aquis nequam submergi debeant. Vtrum vero hoc omnipotentia diuina contrarium esse dicetur? Vtrum etiam voluntati, quia non expresse significatum est in sacri literis? minime.

B Nos vero illud fatemur Deum posse cum lubet dubitamus an vnquam libuerit, indicia nulla inuenimus, cur credamus voluisse? multa habemus argumenta, quæ noluisse, & nolle doceant. ideo petimus probari, quam affirmant, Dei voluntatem: & experientiã, quam adducunt testem, vt fallacem non semel, mox refutabimus. Quæ vero de noua creatione addit, non extra chorum modo sunt saltantis, sed etiam delirantis, quid enim ad rem illa?

C Addit, Aquam ipsam sagas in se ferre non posse. cur putas? quia (inquit) Deus Opt. Max. suo prudentissimo iustissimoque iudicio ab omnibus inde seculis elementum aqua prædestinauit salutaris hominis lauacro, vt qui à peccatis abluendi essent, & Christi Ecclesia imitandi, huius baptismate vrerentur, & per hoc medium noui homines facti, quia per riuum in Christi regnum ingrederemur, qui prius reiecti fueramus. Quandoquidem, inquam Vatiniano quodam odio eas accusat, & reijcit: vt si maxime pro viribus tentent, non tamen submergi possint.

D E Ecce iam (Lictor) non à dæmone petitam causam efficientem, sed ab aqua natura. Quia insitum illi odium in maleficas, insitum autem ab auctore naturæ: qui cum aquas creabat, iam mente cunctorum prælcia statuerat aquas fore salutis nostræ instrumentum.

itaque

itaque in seuit odium aquis, illarum, quæ salutis & luxæ aliorum osiores, & vexatrices. Sic enim mox explicat. Et quodnam (ait) est illud odium? aqua Deo placuerunt, quibus vsurpatis peccata hominum ablueret, atque purgaret: in baptisinate Christo Dei filio nomina nostra primum damus, & eius albo incorporamur, adeoque in ciuitatem Dei vt germani ciues recedimur: adeoque omnes, qui salui modo fieri volunt, sacra huic aqua baptisinali immergi ac purgari oportet: at saga spreto isto diuino lauacro: toti Trinitati, Deo Patri, Filio & Spiritui sancto, scientes volentes renunciant, & nihili Dei & creatoris opera, nihili ordinationes, & creaturas facientes, peccatores, & apostata omnium aliorum sunt pessime. Cum autem hoc scelere in toto mundo nullum scelestius vnquam defuiri aut reperiri possit, quid dubitem dicere? si saga non submergantur aquis, id fieri ob peculiarem istam antipathiam, videlicet quod elementum aqua nolit illas intra alueum suum recipere, sed omnino respuat, & omnibus modis fugiat: hunc scilicet in finem, vt peccatrices eius modi manifestentur. Nam & creatura inanimata seruiunt predicationi, & gloria nominis diuini: vt scilicet cæli, ita quoque elementa enarrant gloriam Dei, tum alias, tum in hoc: si peccatum & iniustitia ab illis reuelata puniatur. Aqua in baptisinate est sacramentum, est signum, est sigillum inini inter Deum & hominem baptizatum notii fæderis. Quid ni igitur eodem modo, signum aut indicium esse possit, dissoluti illius, & fracti iterum fæderis? Et hanc rationem siue causam facillime dixerim esse verissimam: vt si alia nulla admittenda esse videantur, vna tamen hac recipienda sit.

Haec tenus ille: in cuius verbis quædam sunt verissima, sed non aptè allata

A ad id probandum de quo ambigebatur. in quibus facile agnoscas spiritum illum, qui scripturæ testimonijs gaudet abuti, & semper summa vi adnifus, vt mendacio veritas ancilletur. Spirituales illas aquæ prærogatiuas, regenerationis ratione illi competentes agnoscimus, Catholici. Sed quid si dicerem cum Principibus nouatorum, quorum summam puto Marpurgi esse auctoritatem: prærogatiuam hanc aquæ singularem non esse: nonne corrueret huius antipathia fundamentum? At ecce Lutherus cum ab eo quæsitum fuisset: num, deficiente aqua liceat baptizare in lacte, aut cereuisia? principio quidem inopinata forte percussus interrogatione, hæsitans, dixit: id diuino iudicio committendum: recollecto post spiritu, & illo suo afflatu entheo, subiunxit: quicquid balnei nomine nuncupari posset, id censendum minime inceptam baptisimi materiam. Neque Martin. alter, Kemnitius ille, Leiferi oraculum, satis certò credidit, num elementum hoc aquæ necessariam baptisimo materiam præberet: hoc enim si Christo Domino affirmanti, b & Apostolis magistrum sequentibus, c credidisset: nunquam quæstiones illas: an hic vel ille liquor, sit naturalis & vera aqua, otiosas vocasset: d cum ijs, de necessitate aquæ ad baptismum siue de necessaria sacramenti huius materia, inquiratur. Nec etiam CALVINVS id credidit: qui apertissimam CHRISTI DOMINI locutionem Ioannes 3. allegorico sensu accepit: & per aquam, intelligi voluit, non elementum illud aquæ: sed ipsum SPIRITVM SANCTVM, qui dicatur aqua, eo quod animos nostros abluat: quia sine baptisimo saluari hominem posse putauit: atque ita præiuit, clarumque

In colloqui cõu-
uia, c. 17.

bloa. 3. v. 5
c Act. 8. v.
36. & Act.
10. v. 47.
Ephes. 5.
v. 26.
d Examē
Conc.
Trid. c. 2.
sess. 7.

signum

e vide in
fra sect. 3

signum Anabaptistis suffulit ad gehennam. Sed nos hæc omnia Lutheri, Kemnitij, Caluini, deliria detestamur. viderit Scriboniustamen, quid illis sit responsurus, si hæc sua dogmata torqueant, in imaginariam antipathiam chimeram Habemus Catholici, Deo laus, habemus arietes fortiores. e Miramur interea, & Caluini strophas atque tropos: & Lutheri vecordiam iuxta ridemus, ut enim de hoc nunc loquar cum & lacte, & iusculo carniū siue herbarum, & vino, & similibus liquidis ablui possimus, negari non posset illa balneii vtiū præbere posse, & quo quidque ad abstergendum aptius: hoc etiam efficaciorē baptismo materiam præbiturum. an ergo id, quod Hebræi vocant, *aquam pedum*? pax auribus, & naribus sit, sordet, foetet que Luthero soli, eiusque delirium hoc proteruententi, tale lauerium, tale balneum contingat: sed ea lege, ut, pro honesta strigilecula, illi scopæ taxæ, quibus strigimenta deradantur, & amurca nitro cōdita. pro ceromate, adhibeantur: sicque stringatur toto enixè corpore, pumice- tur, leuigetur. nihil illo mundius, nihil bellius, nihil augiæ stabulis dignius inuenietur.

Quid ais Scriboni Vatiniānum aquæ in sagas odium est; an ergo aqua prædicatione? ideo enim irasci belluas & odisse negant Philosophi, quia ratione carent. Metaphoricum, inquires, odium intelligo: & quale in plantis cernimus, sed etiam talis in plantis amor, qui tamen in aqua, & alijs elementis nullus cernitur, nisi quædam ad locum suum, quoniam is ad eorum conseruationem putatur facere, propensio. Si sagas odit aqua, cæteros amet. vnde hoc probabis? fateris video naturalem hunc amorem non esse vllum nec odium sa-

A nē: sed vis supernaturalem hunc affectum esse. quæro, an eius sibi conscium elementum aquæ, an ignarum? non dices conscium. Quid enim absurdius? quia nec sensu quidem præditum, quanto minus cognitione? & hoc necessarium foret, ut sagas à cæteris discerneret, sed non discernis etiam, cum & hæreticos alios & hypocritas sic, Diui BERNARDI tempore, expuerit. Eius verba postea recitabo *ex serm. 66. in Cat. IGNARVM* est ergo, & sic mouetur à DEO. Nouone motu quoties sagas aquis iniicitur? non hoc satis explicat: & videtur velle semper hoc operari decretum DEI, ab eotempore, quo DEVS aquæ elementum creauit: & ex hoc DEI decreto semel sancito, vim hanc aquas accepisse, sicut herbæ nimirum vim illam sibi similis per semen producendi, lege illa primitiua, qua iussu Genesii primo. *Germinet herbam terram virentem & facientem semen, &c.* Nihil dubito, si hanc legem DEVS ab initio posuisset aquis, hanc illis in perpetuum vim competituram. Sed ut hoc credas à DEO factum, necesse sit alias adferri probationes, vel ex scripturis, vel ecclesiastica traditione. in re tantimomenti solis niti coniecturis; hoc vero nec sobriæ, nec sanæ mentis est, vel sapientię. Omnes nos saluari lauacro ablui necesse est, ut salui simus: quid tum? nemo hoc CATHOLICORVM negat: negant nonnulli Nouatores. Huic sacro baptismati, totique sacratissimæ Trinitati sagæ renunciant: hoc quoque fatemur, & ideo cunctis supplicijs dignissimas, & scelus earum atrocissimum profitemur. quid inde consequitur: Odere idcirco illas aquæ & exspuunt o-nus molestam, credo, ut aquæ viæ cadauera: sed fors hoc propter aquæ & aeris copiam, quæ in ca-

dauera

dauera se insinuauit. Viua corpora mergerentur: non supernarent. Verum audio hoc fieri, quia sagas aqua prodere mauult, quam celare crimen: & sic quasi præconem agit. scio creaturas omnes laudare Deum, & gloriã Dei enarrare: sed hoc non faciunt, eo modo, quo Iosue iussit Achanum dare Deo gloriam. non quo Pharisei id à cæco nato exlegebant: sed sua pulchritudine, ornata, vtilitate, & efficacia, quam ipsis Deus tribuit, opificis & creatoris sui bonitatem, sapientiam, diuitias & potentiam hominibus annunciant. Illa vero confessio & indicatio, & vt ita dicam præconium, siue mauius accusatio: quam confingit Scribonius: sacris litteris, concilijs, Patribus, & Ecclesiasticis monumentis noua est, & inaudita: quare nec vero similis, nec credibilis, ne tuta. scilicet alia nobis media Deus non reliquit, ad explorandam veritatem. Signum est initi cum Deo fæderis: hoc scimus & credimus dicenti. Deo signum vt credamus eandem esse fæderis violati, postulas? da simile testimonium, & credemus. Das nullum? non credimus istud, qui illud confitemur. Deinde non aquæ quatenus est aqua, vt instrumento, neque vt sigillo, salutem tribuimus nostram: sed quatenus ad aquam accessit forma baptismalis. salubriter illa abluit, quando verbum accessit ad elementum: tunc enim factum est Sacramentum, quod nudum prius erat elementum. Tolle verbum: nec sacramentum, nec sigillum agnosco, tunc dicam aquæ laudem Dei & gloriam nobis annunciar per terram, per aërem, per ignem: & quæram cur non hæc aquæ sagas prodant? cur illis aër spiritum non reddidit difficiliorem, & lenta prodit præfocatione? cur non subsidit terra, &

A medias haurit, vt sic prodantur? cur nõ aër illas solo allidit, & vicissim resultu, vt pilas, terra in aërem repercutit? cur ignis illis communem se cum ceteris præbet creaturis? Equidem si odio sunt vlli elemento, igni erunt odio: nam ignem illæ præ ceteris elementis odere: & mutua solet esse antipathia ratio. Sunt & alia plura, de quibus sequenti Sectione.

B
S E C T I O II.

Excussa sententia & rationes I. C. cuiusdam Catholici.

C
I C. quem dicebam, & cuius patco +nomini, primum dictum Scribonij de Diabolo sagas sustentante reijcit, censet enim nullum hic esse factum, nullum ministerium, neque operam vllam dæmonis, sed Dei omnipotentis solius, per suos ministeriales angelos bonos, id exsequentis. Qua in re, quam minus securam sit ingressus via mox ostendetur: illud autem ab eo consultè fuit additum his verbis: licet sepe holitor sit opportuna locutus, tamen multum intererit Dauusne loquatur ad hæros: ideo ne scientia vel sensuum alitudine potius, quam exercitij Christiana que charitatis pondere hæc scripsisse videar: totum dependere me à sancta matris Ecclesie auctoritate profiteor, nihilque quod eidem in vllò aduersetur, determinate, multo minus obstinate, defendere velle.] Salutarem profecto clausulam exosculor, & hanc illi mentem gratulor, speroque futurum, vt, cum Ecclesie sententiam Canonibus priscis luculenter expressam viderit, cum rationum suarum & imbecillitatem, & communis sententia vim, atque momenta diligentius

C
a c. vlt. n.
238.

b supra n.
239.

Mmmm

perpen-

perpendit, liberaritque: sese illi sit adiuncturus, prudentis sane est, communem potius Theologorum & Iurifconsultorum Catholicorum sequi orbitam: quam recentium & Nouatorum ratiunculas, prima specie fucum aliquem acuminis praeferentes, amplecti. Maiorque apud sinceri iudicij homines auctoritas, est tradita à summis Pontificibus praxis & doctissimorum totius Europæ virorum scriptis consignata: quam aliquot latrunculatorum, vs vulgi opinionem sequentium, periculosa experientia, & vsurpationis. Ego nihil in hac tractatione scientiæ exquisitoris vel sensuum altitudinis profiteor: sed tamen studium veritatis, & diligentiam, & lucem nonnullam, pro ingenij mei tarditate, & imperitia scribendi, spondeo. Spero concertatorem, vt vult alios ipsum ab omnibus ferme dissentientem benigne ferre: non ægre laturum, si soli ipsi non consentiam, vt cum tot viris clarissimis & doctissimis conspirem & sentiam.

In primis quod supponit plerosque iudices hac hodie vti proba: id scio verum non esse: nisi fortassis de sola loquatur Germania. Nam in Italia, Hispaniaque (vbi illibata Canonum auctoritas) penitus nulli ea nunc vtuntur. In Francia & Belgio, vel nulli omnino: vel adeo pauci, vt eorum ratio habenda non sit: ijque non nisi indoctiores, & rurales iudices. In ipsa Germania, doctiores quique hunc vsum improbare cœperunt: & illi ipsi, qui nondum deseruerunt, cum serupulo & anxietate, metuque erroris id faciunt: vt patet ex epistola VVestphalorum ad Godelmannum missa, & eius operibus inserta. Plerique etiam, vt I. C. illi Germani quos citavi *quæst. 4. sect. vlt.* testantur, iam paulatim in de-

A suetudinem multis in locis eam abire. Hoc ergo sensu vera est inscriptio operis illius: *hac proba plerisque hodie iudices vti.* Hoc promisso.

B Sententia scriptoris illius (vt eam non minus fide, quam compendiose totam ante oculos proponam) in summa hæc est: *Quando indicia sufficientia ad comprehensionem adsum, tunc comprehendere debere: (quod certum est) quando vero contra incarcerationum vehementiores præsumptiones (etiam species facti) accederent, tales vs communiter ad torturam sufficientes esse possent: tunc non esse confestim quaestioni subiciendos, sed ad firmum robur præcedentium indiciorum, probam hanc aqua primus adhibendam: non ad reum per hanc conuincendum: sed præparandam & muniendam torturam vim, & momentum faciendum tanto confidentius a.]*

C Considera (lector) iuxta hanc sententiam duo, primum concedere auctorem, ad pœnam siue supplicium inferendum non esse adhibendam hanc probam: sed tantum ad torturam. Deinde quoad torturam: ea non vtendum iudicibus ad supplementum quando desunt sufficientia ordinario iure indicia: sed tantum ad confortationem præcedentium indiciorum, alioqui satis validorum ad torturam: idque duntaxat, vt iudex sic confidentius possit ad torturam procedere. Ex quibus patet primo, quam exigua sit & quam non necessaria ad iudiciariam inquisitionem hæc proba. solum enim prodesset ad torturam, idque non nisi quando iam ad torturam sunt indicia sufficientia. si sunt sufficientia: iam non necessitatis res est, sed abundantioris tantum cautela, & quasi curiositatis. Rursus, si certum à Deo missum signum est: cur non vt ad torturam, sic etiam ad condemna-

tionem

a sic ille
n. 24.

D

tionem quoque adhibeatur, eodem modo? verbi gratia, ut confidentius iudex condemnet. Immo maior videretur esse necessitas huius probæ: quando testimonijs conuicta sufficienter saga, torturam tolerantia eludit: quam in casu, quo probam aduersarius requirit: adeo, ut nisi omni tempore prohibita hæc foret, tunc potius ea utendum videretur.

Illud etiam non capio, quod subdit, *plerasque de leuioribus indicijs comprehensas ubi generali inquisitione facta, nulla qua adminicularentur indicia superuenirent, aut ante aut post aqua probam: purgatione canonica indicta, ac euratione solemniter premissa, per ipsos dimissas esse & restitutas (sic aiunt numer. 28.) bene quod dimiserint: non bene, quod probam tunc instituerint.* Nam si tantum erant indicia ad capturam sufficientia: ius illis non erat, (ex ipso forummet sententia) cogendi ad hanc probam: tunc enim dumtaxat asserunt probam huic esse locum, quando ad priores illas pro captura, vehementiores aliæ præsumptiones accederent & insurgerent, quæ communiter ad torturam iufficerent (ut dictum ab ipsis numero vigesimo quarto.

Deinde si hæc legitima probæ species est: ad canonicam purgationem veniendum minime fuit. cedo enim, vel mergebantur, vel non, si mergebantur: cur ut innoxias non soluis? cur adigis ad vltiora? nonne sat expurgata, quæ Deo iudice expurgata? certe conditio hæc vulgarium huiusmodi purgationum semper fuit: ut quibus euentus fauisset, ei se iudex factorem exhiberet: absolueretque, quam vel aqua vel ignis absoluisset. Si supernatabat: quid adhuc testimonijs egebatis? certe non nisi, quia probæ vestræ in omnem partem incertitudinem noueratis. non er-

A go hæc Dei miraculum est: si incerta, si dubia. Vos ipsi præiudicio vestro causam præuaricamini.

Sed addunt b experimenta innocentium quorundam, qui, cum vellent probare sponte sua, mergebantur, sicque falsi sunt cognatos affinesque suos, quos videbant immerfabiles, vere culpæ reos esse: immo & ipsi se accusatores ac vindices præbuerunt. Vnumque narrant exemplum his verbis.

B E diuerso contigit vetulam quandam stipite arundineo nixam (qua ante complures annos malefici, vna cum marito & sorore, insimulata & comprehensa, his supplicio absumpta: illam quod & leuiore tunc contra se quam contra ceteras præsumptiones militarent, pariterque grauida & partu proxima esset: in exilium fuerat relegata, ubi contra identidem geminatum ac sub pena Magistratus interdictum, prouincia ac habitationi sua se intulisset) comprehensam ac aqua ad submergendum hoc an. 1594. adiudicatam, carnificique traditam, tanta potentia aquis sese sapius, interdum & vsque ad humeros videndam extulisse, & quasi ebullisse, & profuuisse, ut demergente, & obrudente eam sapius conto carnifice, sub aquis vix contineri potuerit: existitque tum multorum sermo, ipsam nisi tanta vehementia conto per carnificem fuisset depressa, ac in aquis detenta, facili & quidem celeriori negotio, quam homini esset possibile, enatatam ac euasuram fuisse.]

D Hanc scriptor, hoc indicio fretus, nihil dubitat maleficam, & comburendam fuisse potius, quam submergendam. Ego hic rursus hæreo. si comburenda: ergo vult indicium sufficere ad mortem, & contradicit suæ positioni: qua ad torturam dumtaxat eo utendum censuit d: Item, si conto eam sub aquis carnifex potuit detinere & mergere: non igitur Deus hoc per suos ministeriales angelos

b nu. 29.
& 30.

c num. 31.

d nu. 24.

bonos exsequitur, & sagas arcet ac repellit ab aquis, vt postea dicit ipse *nu.* 138. Nam quis hominum robur vincat angelorum? si angeli expellebant: qui fieri potuit, vt conto carnifex, angelis contranitentibus, eam potuerit submergere, & aquis praefocare? Non igitur erat cur dubitaret, & tam multa scriptor ille meditaretur circa hanc facti speciem: sed paucis poterat concludere. hic effectus à vi naturali non manat: nec à Deo manare putandus: non enim Dei voluntas, & ministrorum eius efficacitas, in hac vna malefica irrita foret: restat, vt visenatandi extrinseca sit, & ab illo: qui hominum gaudet interitu ac deceptione: cuius tamen conatus omnes à ministris iustitiae Deus, vt plurimum, patitur superari.

Video hic dæmonem conantem pactis conuentis stare, & sagam vndis expellentem: video vinci à conto carnificis: qui id fieri potest? certe digitus Dei hic est, carnifici victoriam tribuentis, quia iudicium Dei exsequitur. Si hæc & consimilia verissima meditata fuisset, non confugisset ad illam regulam, qua putat difficultates omnes decidi & exhauriri a. Iudices indicijs qua ad torturam de iure sufficienti precedentibus, posse in supplementum plenioris & legitima probationem, sine conscientia lesione, ita facere, vt dilucido, & stricte lictori mandato, sufficienti intervallo interiecto, apparere ipsis ac omnibus circumstantibus, de natatione vel submersione delata, sufficienter possit.] addit & alias cautelas circa modum. primo hoc intervallo vnum esse debere, & aliquanto laxius, saltem ad solius iudicis non carnificis arbitrium distinctum & temperatum: debereque iudicem aduigilare, vt omnis fraus, collusio, fu-

A cus, indiligentia, vel implicatio absit. Cautela hæc bona est, si res ipsa licita foret.

Solent enim omnes mergendi & natandi imperiti, sed & periti, dum merguntur: ante quam aquis praefocentur, aliquoties supra aquas capite & interdum humeris efferri, conante quantum potest natura hominis conseruationem. diligenter itaque videndum ne quid tale hic eueniat, quod Magia

B ascribatur, vel miraculo Ideo suspicor addi ab auctore: iudicem omni cura prospicere debere, quid natura: quid miraculoso indicio sit tribuendum. Sed frustra sunt cautela omnes nec vlla humana prudentia vnquam poterit sanctum efficere, quod, quia illicitum est: vitandum erat. Neque nunc disputamus, quid iudici faciendum vt hoc iudicium exerceat cautè & circumspectè? led an vllid ei modo liceat exercere?

C Quod postea *num.* 38. requirit, non accedere iudicem ad hoc experimentum, nisi vehementissima, & plusquam ad torturam sufficientia praecesserint indicia: id pugnat cum ijs quæ *num.* 24. & *num.* 35. dixit, sufficere praesumptiones vehementiores, quæ ad torturam communiter sufficerent. si sufficienti, quæ ad torturam sufficienti.

D cur non requirit, plusquam sufficientia? si praecesserunt plusquam sufficientia: quid hac opus proba? sic ut enim ad condemnationem, vbi reus legitime conuictus, vel, ipsa facti notorietate, res luce meridiana clarior est: hæc proba foret superflua: Sic etiam, ad torturam superflua erit: quando sufficientia ad eam habentur indicia. Nec enim superflua inquisitiones iudicibus permittæ sunt, vt docetur *lib. seq.*

E Quod addit *n.* 39. discrimen esse inter

malefi-

n. 32. 33.
3. 4.

n. 15. cū
teqq.
E

*6 ca. 1. de
proba.*

maleficos & alios criminosos : & in maleficis , propter difficultatem probandi , maiorem licentiam iudicibus concedi , vt scilicet hæc aquæ probatio admittatur ; in criminibus cæteris non admittatur , sed in ijs canonicæ & ordinariæ purgationes sufficiant . item , peculiare esse hoc in maleficio , quod licet Panormitan . (quem DD . alij veteres sunt secuti) censuerit in aquæ frigidæ purgatione supernationem esse documentum innocentia : tamen in solo crimine maleficij contrarium notandum . id vt gratis dicitur , gratis possit negari , & ex dictis D . Bernard . *sermon. 66. in Cant. in fin.* vbi idem hæresi & hypocrisis tribuitur , falsum apparet . Nobis nunc tamen , id est , minime negligendum . ex eo enim pellucere potest vanitas vel probæ , vel defensionis eius . Et enim si hæc proba ad condemnationem institueretur post torturam , aliquid forte ad rem pertineret , quod de difficultate probationis in hoc crimine prætextitur . Nam difficultas tota , quæ in hoc crimine peculiaris iudicibus occurrit : inde nascitur , quod sagæ plerumque tormenta eludant per somnum vel indolentiam : ante tormenta vero , ad indicia quæ pro tormentis sufficiant , longe plura inuenias momenta contra sagas , quam contra adulteros , vel nefariæ veneris reos . plures enim correi sunt sagarum , & hoc crimen non occultius admittitur , quam ista quæ dixi : in quibus vnici duntaxat est concius , & secreta thalami quærantur , quodque dici solet , etiam soli & astris reliquis ea occultantur .

Cum itaq; velit auctor hanc probam ad torturam duntaxat præmitti : non est , quod in hoc sagarum crimine peculiare ius introducat . Cæterum , quod à cæteris criminibus non modo

A hoc excipit , sed etiam contrariam illi quandam ab extrinseco conditionem appingit : scilicet etsi criminosi alii iuste accusati mergantur , tamen in hoc crimine sagas mergi non posse . hoc certè , si ratione criminis fieret : consequeretur eas mergendas : quando de alio crimine (puta furti) accusate , iuxta ritum illum veterem , de quo Panorm . egit , aquis iniicerentur , si noxiæ forent : quæro igitur , mergentur , necne ? Si mergendas dicat : contra , sed illam quam narravit *num. 30.* patet , mersam non fuisse vi ponderis sui , sed violentia cõti deprimentis : & tamen sagam fuisse dixit , & damnatam dixit , quia exsilij mandatum bis infregerat , atque ita non propter maleficium . nec enim ratione maleficij ad aquas damnassent , vbi moris est ad rogam mitti iuxta leges Imperij . Si dicat non mergendas : certe iam sequitur , hanc supernationem non esse introductam , duntaxat à Deo ad dirigendum iudicem , in eius criminis iudicio , de quo disceptatur . tunc enim non ageretur , nec iudex inquireret , an esset rea maleficij , sed an esset rea furti , puta , vel adulterij . In quibus criminibus deciperetur tunc hac proba iudex . Nam dum de furto quærit , si non mergitur (quia saga) certe absoluet eam , quæ verè furti rea sit , quia non demersa : & ideo à furto immunis censenda . Nec ad rem facit , quod hinc indicium capiet maleficij .

B

C

D

Quid si enim nulla cõcurrerint alia , eo quod etsi saga sit , nulla tamen de ipsa suspicio habebatur ? certe iudicis officium erit dimittere : quam miraculo Deus sagam esse docuit . Si non dimittit , iniquus erit iudex , qui furti ream , diuino expurgatam iudicio , non dimittit . vides in quos se stimulos conscientia injiciant : qui has Nouitatum

E

superstitiones, vulgariaque sequuntur opinamenta. Nunc videamus, quibus rationibus suam probam defendat, & singulis ordine respondere conabor, habentur eius cap. 2. & toto postea cap. 4. vbi excursionem vnam prolixissimam addit, qua narrat & describit Dei prouidentiam suauissimè omnia regentem, & mortalibus optimè, ne demon illos decipiat, prouidentem: & per Angelos custodes etiam singulorum elementorum omnium satagentem. hanc quidem probam peragere per eum, qui aquæ præest elemento.

Multi in ijs deducendis accumulati, non certa, nec probata. Et quamuis omnia forent certa & probata, nihil tamen nos ea premerent. Esto enim Deus impedit, ne dæmon nos opprimat, vt vult & possit: ergo nullum lædit? vbi Iob? impedit Deus ne nos, ac ac iudices & magistratus præcipuos ad lubitum decipiat? ergone semper & omnes? vbi Achabore deceptus Pseudo prophetarum? vbi Susanna falso crimine damnata? Quod denique dicit, num. 223. pauciorum miraculorum hodie causam esse, fidei inconstantiam & teporem; ea quidem vna est; sed melior alia, quia stabilita iam semel fide, minor est, vel nulla necessitas eorum. Et quod n. 226. addit opera omnium rerû creatarum siue bona, siue mala Deo esse attribuenda, id nisi sane explicetur, catholicum non est. nam culpæ mala seu opera, quibus peccant homines, Deo, qua mala sunt, tribus fides vetat. Sed puto eum de actu naturali tantum: & non morali sensisse.

Primum argumentum eius, pro hac probâ, est, inter alia multa, id quoque à iudicis arbitrio pendere, vt probationibus ijs pro arbitrio vti possit quas adhibendas iudicat, & ijs credat, quan-

tum ijs probatum existimet, vt Hadrianus Imperator censuit. *a* Respond. Probationes iudicis eatenus esse arbitrarias, vt ijs ex legum præscripto sic vtatur: vt nullas assumat, quæ iure prohibita sunt, qualis est ista, de qua agitur: nullas etiam, quas Deum offendere vel putet, vel putare debeat, qualem istam esse postea ostendam. hoc sane, quod de arbitraria iudicis licentia in criminalibus læpe iactatur, suis cancellis, & Iuris peritorum sanctionibus, postea lib. seq. includam, & licentiosam proteruiam voluntate, pro ratione, abutentium, frenis velut infrunitum animal constringendam moderandamque docebo.

2. Argumentum præsupponit, iure Canonico non prohibitam esse hanc purgationem in crimine maleficii, quia ius canonicum non dicit expresse, non licere in hoc crimine hac proba vtî; & quæ expresse prohibita non sunt, illa stare non prohibentur. *b* tum quia crescente delicto modus pœnæ & tormentorum debet crescere. *c* Ex hoc fundamento sic argumentatur. Hoc crimen quotidie auferere videmus: licet igitur iudici genera veritatis inquirenda inuenire noua, non prohibita. quod probat multis DD. dictis generalibus. *Respon.* Fundamentum præsuppositum esse vanum, falsumque. Quia sic posset probare in maleficii crimine ad eruendam veritatem, etiam duellum iudici à Principe posse. Nam nec duellum in maleficii crimine iudici, est iure prohibitum, expresse facta mentione maleficii. sic posset de ferri candentis probâ hoc idem inferre. Sed cum in his pateat illationem huiusmodi non esse faciendam, satis apparet, nec de aqua frigida proba, hoc dici posse. Sicut ergo duellum fieri nõ potest ad pro-

n. l. 1. s. 2. iudem D. de testib.

arg. 1. nec non 8. s. quod eis in verb. filies non prohibentur. D. ex quibus maio. in integ. el. relog. D. de pas. F.

batio.

bationem maleficij, idcirco duntaxat: quia duellum fieri generaliter prohibitum fuit: non poterit etiam hæc proba adhiberi, propter eandem generalem prohibitionem. Nec enim solent leges purgationem aliquam prohibentes addere, ut non liceat ea uti in tali, & tali crimine: sed simpliciter vetant ea uti. quia qui generaliter prohibet, omni in re id prohibet: qui furari, is prohibet aurum, argentum, ferrum furari: qui candente ferro experiri prohibet, is prohibet experiri in omni casu, quo: ratio prohibitionis procedit.

Qui ergo prohibet canon uti iudicem probatione aquæ frigidæ, prohibet ea uti in omni crimine. quia nullum est crimen, in quo prohibitionis ratio æquæ non militet: ea enim hic est, quia superstitiosum, & incertum, & cum Dei tentatione coniunctum est hoc genus probationis: ut ipsimet Canones indicant, citati superiore *quæst. scilicet. 3. in sm. d. & scilicet. 4. e* ex quibus disertè, & annullantur tales purgationes aquæ frigidæ, & prohibentur litigantes eas præstare, & iudices prohibentur postulare. Et Doctores omnes tam Theologi quam Iurisperiti ad vnum, hanc accepere, ut generalem prohibitionem, neque putarunt sibi vllum crimen excipiendum, neque vnquam de maleficio excipiendo, in hunc vsque diem vel somniarunt: quia videbant prohibitionis rationem æqualem in maleficio, atque in cæteris criminibus. Generaliter & sine criminis vllius exceptione (nullam enim addunt) locuti sunt Theologi, iurisperiti que. *Diu. Thom. in 2. 2. q. 95. art. 8. an add. 3. & ibi Caietan. D. Anton. 4. p. tit. 15. cap. 34. §. 2. Binsfeld. 2. part. de confess. maleficor. quæst. 1. post vlt. conclus. Petr. Tyrans lib. de demo-*

A *mac. edition. 2. Petr. Gregor. lib. 48. Syntagm. cap. 19. Abbas in cap. licet in fin. ne cleric. vel monach. Matt. de Afflict. ad lib. 2. Constit. Regni. tit. 31. Turcrema. in d. cap. consulisti. Abb. & Ancaran. in cap. fin. de purgat. vulg. (vbi bene loquitur) Andr. Alciat. in Compend. Iudiciary processus. Iudoc. Damhauderius in pract. crim. cap. 43. Nauarr. c. 11. Manual. 36. Nicola. Remig. li. 3. Demonolat. cap. 9. Andr. Gail. lib. 2. de pace publica cap. 7. num. 24. (vbi sicut & Ancaran. expresse addit, esse Mortale peccatum) Ioan. Althuz. admonit. ad Iudic. idem temere Ioachimus à Beust, Boreholt. Venatorius & alij citati à Godelmanno dict. cap. 4. num. 23. & num. 27. qui addit hanc, communem Do. sententiam, approbati quoque ab omnibus facultatibus Iuridicis Academicarum Germania.*

B *Sane cum Canones sic expresse loquantur, & generatim ab omnibus Dd. intelligantur (nec enim vel vnum Theologum Catholicum, vel vnum Iurisperitum pro se adducunt aduersarij. Cuiacius enim in Feudis tantum meminit moris prisici, non vero eum laudat vel probat) nonne ab Academicarum & Doctorum recedere communi consensu, canonum innixo & menti & verbis, propter leuiculas rationes, temerarium & inconsultum est admodum? frustra igitur sibi hoc effugio blandiuntur. satis enim expressa est prohibitio canonum. Quia negatio malignantis est naturæ & vniuersim destruit, quicquid eam subsequitur.*

C *Modus pœnæ augetur cum delicto: quando legibus ille modus non aduersatur: hunc aduersari iam palam est. Hac vite tractâ, cedo alteram.*

D *3. Argumentum simile est sequentibus, quæ omnia multum habent ver-*

E borum

borum, sed parum stringunt: reducam analyticè ad sua enthymemata vel syllogismos. sic enim vis ratiocinationū optime intelligitur, & fucus omnis remouetur. tertij ergo argumenti summa hæc est. Iudices possunt & debent eam adhibere pœnam, quam rei maxime metuunt, & propter quam ipsi alijque exemplo territi efficacius à delicto deterrebuntur: huiusmodi quo ad maleficas, sunt ignis & aqua. ergo his elementis, iudicibus in hoc crimine potissimum vtendum. *Respon.* primo si quid hoc argumentum valeret, probaret etiam de ferro candenti: de quo tamen id nec ipse aduersarius asserit: quod si asserit: nonne Dd. omnibus Canonibus, & alijs quoque f. manifeste se opponit. quod cuius modestiæ sit, ipse viderit. Si quid etiam valeret; probaret non in maleficis tantum: sed & in homicidis, & in alijs criminibus: quod tamen aduersarius in alijs negat. Ignis enim tormentum maximè metuendum est, tam latroni, quam Lamie. Præterea quero, cur aquam magis metuant Lamie, quam fiduculas, & e-culeum: quia (inquit) illi queunt resistere, huic non queunt. Sed cur huic nequeunt? Deus (inquit) non permittit. Vnde nos? experientia. sic semper principium peritur. *Secundo respondeo.* Maiorem absolutè falsam esse, si sit propositio vniuersalis, adhiberi enim non possunt à iudicibus pœnæ, quibus iura vel legitimæ consuetudines non suffragantur: hæc vero aqua frigida vsurpatio. Dei tentatrix est, & iuri aduersatur, ac proinde vsus eius corruptela est, non consuetudo. Si negat vniuersalem esse propositionem: corrui syllogismus, quia peccat in modo.

Quartum argumentum. Ad verita-

A tem indagandam vt debent iudices modo, qui magis fauet vtilitati publicæ, talis est hæc proba, igitur ea vtendum. Min. probatur: quia tendit ad conseruationem publicæ vtilitati, ad salutem ac reconciliationem humani generis, omniumque terræ fructuum prouentum. *Respond.* Minorem falsam esse: probationem vero eius supponere, quod erat probandum. Non enim quæritur; an maleficas, quæ veræ maleficæ sunt, & quas esse iudici constat, puniendæ? item an iudex modis legitimis quibuslibet vti possit? constat enim affirmatiua horum pars, sed quæritur, an iste modus sit legitimus, & in hoc fallitur scriptor ille, quia putat, vt actus aliquis sit legitimus, & bonus; sufficere, si per eum quis ad bonum finem tendit, Nonne bonum, ægro sanitatem conferre, sane si finem spectes? sed si per maleficium conseras, vel vt per fornicationem, aut aliud peccatum eo tendat, actus erit malus, & lethalis, cur? nonne ad finem bonū tendebat? ita, sed per medium non bonū. Idem hic assero bonum ad finem tendere iudices hos: sed peccare, quia per mala media, nempe superstitionem & tentationem Dei. Præterea hoc quoque argumentum labdat vitio, quo præcedens, dum plus probat, quam intendit; nihil probat ad eundem enim finem tederet iudex per duelli, vel ferri candentis purgationem: & tamen hoc ei non licet.

E *Quinto*, constat experientia sagas probam aquæ maxime vereri & detestari, eo quod sciant se sic detegendas: verisimile ergo est illas tali indicio cōuictas; nō ausuras subire eculeū, vel saltem in eo non negaturas, quod ante in aquis coram omnibus palam fecerunt. *Respond.* consequentiam hanc

nihil

f. c. Mé-
nam in fi.
d. c. confu-
uisti. d. c.
ex tuarū
d. c. sentē-
tiam & c.
fin. de
purg.
vulg.

Nihil valere Deinde, si hanc maxime detestantur; quomodo solent se illa huic probæ offerre tam frequenter? Item, vnde sciunt certo, se sic detegendas? nisi quia pacti sibi talis consciæ sunt. Si pacti consciæ; fit hoc igitur dæmonis opera quod aduersarius negat. Denique potius crediderim, illas tunc libentius eculum subituras, & tormenta pertinacius laturas, vt tolerantia diluant præcedens aquæ indicium, sic enim cassum reddituræ conatum illum improbi iudicis.

G *Sexto.* Indicia depositionis & denūciationis sociorum & complicum, incerta sunt & fallacia: ergo potest iudex ad eorum robur hanc probam adijcere. Anteced. probatur tum quia malefici potentiores solent se laruis obtegere: tum quia Diabolus potest innocentium vultus in conuentibus exhibere; tum quia conuentus tales incerti, & imaginarij sunt. *Respond.* Primo nec conuentus esse imaginarios & incertos omnes, contrarium docui, *supr. libr. 2.* nec omnes semper iurati interfunt, vt etiam illic docui, nec diabolus à Deo in hoc crimine permittitur innocentes exhibere, vt etiam docui, *eodem lib. 2.* sic falsum antecedens. Sed si illud concederem, & nunc pro confesso haberem, inde tamen non sequeretur illatio illa. Possunt enim illa indicia, alijs legitimis indicijs roborari (de quibus agitur *libr. sequenti.*) & vt nulla forent indicia legitima alia, præstaret reum nocentem absolui, quam ex prohibitis indicijs & illegitima probatione condemnari, teste Stephano Pontifice a. Denique hoc argumentum etiam probaret, de omni vulgari purgatione.

Septimum argumentum, ex verbis D. Binsfeldij contra eius mentem, non dicam calumniosè, certe non omnino

A candidè detortum & contextum est, quibus, vir ille & doctus & pius, iudices ad puniendum maleficium istud hortatur; & probat in hoc crimine plus deferendum testimonio complicum, quam in ceteris criminibus: ex his concludit aduersarius, hanc ergo probam recipiendam: quia hæc proba est certior illis testimonijs. *Respond.* nec esse certiozem, sed incertiozem; quia nullus homo tam mendax, quam Diabolus, cuius hæc proba pacto nititur: nec ad re pertinere certior sit, nec ne. Ratio enim dissimilis valde est harum probationum, testimoniorum probatio diuino naturali, & positio iure nititur: proba hæc vt iam sæpe dictum; sed seq. sectione probandum, omni iuri repugnat.

Octauum argumentum, teste Binsfeldio, indicium homicidij ex cadaueresanguinante coram occifore petatum, videtur soli diuino miraculo adscribendum: ergo sentiendum similiter de sagis supernatantibus. *Respond.* quid de antecedente sentiam, hoc opere non semel me indicasse: sed esto, sit adscribendum miraculo: an eadem ratio huius probæ? dicis, non probas. Ego qui nego, discrimen dabo: Nulla in sanguinis illa missione causa subest suspicionis, de pacto cum dæmone: nihil illic miscetur superstitiosis: non quæritur illic à DEO lignum & proinde, nec Deus tentatur: quæ omnia reperiri in proba frigida docebit sequens lectio.

Nonum argumentum, ait inconuenibile esse, si diligenter aduertatur: aduerte igitur quæso (*Lector*) mecum, & herbam para, quam victi victori porriganus. Sed quid hoc? an montes parturiuere? certè nihil hic reperto a me. 67. vsque ad numer. 70. quod vim habeat argumenti, nisi istud: Iudices à

maleficis, in ijs, quæ ad iudicium eiusque ordinem pertinent, ne lædi, nec impediri possunt. Dæmon ab initio mundi semper omnia conatus fuit & conatur, ne malefici puniantur, & ut amassios suos eripiat iudicibus: ideoque persuaserat olim omnia, quæ fatentur, illularum mentium esse somnia: sicque consecutus diu fuit, ut impunitate & contemptu iudicium, mire numerus cresceret reorum. Eadem ex causa tam maleficæ, quam dæmonum summo opere vellent lædere, & exterminare omnes iudices: quod nequeant, fit, quia Deus non sinit; cuius potestas est infinita, dæmonis finita, si ergo tantopere Deus potestatem suam ostendit in defensione & tutela iudicium in hoc crimine; qua re non idem plane volet, & operabitur Deus, circa executionem huius aquatilis probæ, qua quasi index est, & minister ad huius maleficis hæreses veritatem reuergendam ac agnoscendam?] Sic enim ille concludit, ex præmissis quas narraui, breuiter, hoc ait: Deus potentiam suam ostendit in tuendis iudicibus contra dæmonum & maleficiorum insidias, vult igitur eam ostendere quoque in crimine eorum detegendo. Respond. Quid si negem consequentiam, & dicam argumentum à pure particularibus procedere? Deus hoc facit, ergo & istud vult. Si dicas probari consequentiam: quia: vt decet Deum iudices tueri ne lædantur; sic decet eos dirigere, ne fallantur. Respond. nunquam illos falli, quando vli sunt modis & medijs à iure comprobatis. Non enim fallitur iudex, qui nocentem absoluit, quem acta docent innocentem, vel non docent nocentem. Nunquam falli, solius Dei est, neque hoc iudicij humanis competit. Præterea multa crimina sæpe

A Deus vult in sequenti sæculo in solidum puniri: ideo ea permittit hic latere. At reipubl. melius consultum si deprehendantur: sane, sed an Deus semper quod singulis rebuspub. vtilius; id facere tenetur? Quid si illas punire velit? Possim etiam dicere, vtilitatem illam reipubl. honori diuino cedere: hunc sæpe, expolcere, vt crimina quædam futuro vltimo iudicio seruentur expianda. Nonne eodem argumento idem de furibus probem & licariis? Deus potentiam suam ostendit in iudicibus & ministris alijs iustitiæ tuendis, vt exiguo numero aliquando & plures & ferociores comprehendant, eorumque vitent gladios: ergo etiam volet hanc prouidentiam suam extendere ad criminis eorum detectionem. Denique non semper iudicia hæc sine omni impedimento procedunt, vel latione iudicium, aut ministrorum iustitiæ, vt docuilib. 3. Ecce, quam leui manu & breui falcicula, stupeus arietis tam inuicti funis ducissus, machinam exarmavit.

D Decimum, fors consultoria permittitur; quatuor conditionibus concurrentibus: hæc proba est quadam fors consultoria, & in ea inveniuntur conditiones quatuor illæ, nam non fit in electionibus Ecclesiasticis: sed fit in rebus Spiritualibus & ad animæ salutem pertinentibus; & fit cum reuerentia, & ex necessitate, defectu aliarum probationum, poterit igitur hac iudex vti. Respond. Hanc fortem non esse consultoriam, sed diuinatoriam, nam consultoria fors quærit, quid agendum vel iudicandum sit; hocque de futuro: diuinatoria, quid euentum sit, vel quid factum, latens. In hac proba vero non quæritur de futuro, neque de eo quid facien-

dum;

dum; sed tantum de præterito siue de culpa & commisso non aperto. Diuinatoria igitur hæc fors foret. Prohibita ergo hæc proba, vt cæteræ sortes diuinatoriæ. Immo & consultoriæ sortes hodie prohibitæ sunt, nec permittit nos Deus voluntatem suam per extraordinaria; & iure Ecclesiastico vel S. S. non approbata media inuestigare. Vide quæ dixi suprà capite secundo quæstio. 7. sect. 4. Neque hic ad sunt quatuor illæ conditiones, nam deest necessitas b.

Vndecimum, mallei malef. auctor ex Scoto dicit licere vt absq; Mortali ad tollendum maleficium remedijs vanis & superstitiosis, dummodo sine alio maleficio fiant: & delit omne pactum cum dæmone, etiam implicitum: quia hoc est destruere opera diaboli, quod est laudabile. Hubertinus & Goffredus putant maleficia posse per eandem artem destrui, per quam facta sunt. Imp. etiam, in l. eorum, C. de malef. & mathematic. permittit maleficia quæ in bonū finem diriguntur, nempe ad salutem hominum, &c. Cum igitur in hac proba desit pactum omne, desit etiam maleficium: licebit iudici ea vt, etiam si aliquid superstitiosi admisceretur. Resp. imprimis hic non agi de maleficij destructione, sed tantum de probatione maleficij commissi: & proinde hic opus Diaboli non destrui, sed tantum indicari. Deinde pactum hic nõ abesse. Imper. quoque illam constitutionem (nisi dicas eam tantum toseranter loqui, non vero approbatiue) iniquam esse, & diuino iuri contrariam; quia ius diuinum omne maleficiū prohibuit, nec enim faciendæ sunt mala, vt eueniant bona. Hubertini vero Goffredi, & vt videtur Mallei malefic. opinionem; nos lib. 6. copiose refutatuos; quæ sane, quo ad destructionem maleficij per

A maleficium, est erronea d: quo ad destructionem per superstitiosa tantum media, temeraria est, vt minimū: quia superstitio semper est in vitio & peccato, nec vnquam licite dicenda. Nec Scotus aliud dixit, in 4. d. 34. q. vni. vbi hæc tractat, quam licere maleficia, signum tollendo, destruere: quod vero superstitiosis & vanis vt remedijs liceat. Scot. non dicit, sed de hac re dicetur alias plura lib. 6.

B *Duodecimum*, est, omnia quæ ab hominibus fiunt, ab intentione eorum ita iudicanda, vt si intentio bona sit & doli expers, peccato vacua sit actio, quia peccata non sunt, si voluntaria non sunt: ideo si iudex putans hoc sibi licere, bona intentione & citra dolum, ad veritatem inueniendam hoc vtatur remedio, vel nihil, vel parum peccare. Confirmatur 1. quia in rebus, quæ ad fidem non pertinent falli, vel nullum vel paruum est peccatum. Confirmatur 2. hoc argumentum, quia iudices, teste Menochio f,

C duplex arbitrium habent, vnum astrictum, & ligatum: alterum liberum & plenum; quod dici potest, *concessio ab homine vel lege facta, quæ posita iudex semoto iure, equitate & ratione, sed proprio ductus appetitu, à dolo tamen alieno, quod placuerit statuere.* Confirmatur 3. tum quia alioqui facile sagæ, sine hoc probæ genere, iudicia eludent: & experientia docet illas nulla Canonica purgatione meliores fieri: tum quia iudicibus admittitur vnica ratio certi aliquid statuendi, & sic molestijs & scrupulis innumeris inuoluuntur. Ex his omnibus, à numer.

D *82. vsque ad 91. concludit. vix vllum vel neglectæ legis, canonisue, vel temerata religionis piaculum pertimescendum esse illi iudici, qui proprio ductus appetitu, à dolo tamen alieno, ac pleno*

E

art. Paris
5. & 6.

eVide D.
Tho. 2. 2.
q. 95. &
quæ dixi-
mus, lib. 1.
c. 1. & d.
art. Paris.
5. tex. Leu.
19. & 20.
& cap. ad-
moncant.
2. 6. q. 2.
ccp. nec
mirum 2. 6.
q. 5.

f de arb.
iud. q. 6.

illo arbitrio vititur, cognoscenda per hanc probam veritatis.

Respond. Plurima hic occurrunt discutienda, quorum iam pars explicata, pars fufus explicabitur lib. seq. Imprimis illa regula, vt fit Theologicæ doctrinæ consentanea, sane est intelligenda; quæ à sola intentione, peccati petit rationem. Nam cum peccatum fit triplex, infirmitatis; malitiæ, & ignorantia; illud quod ex ignorantia committitur, bona cum intentione committi potest; & peccatum tamen esse *b*, vt accidere certum est, quando vincibilis ignorantia est: tunc enim bonam intentionem, non proffus exculare eum, qui facit, quod scire debuit, sibi non licere; certius est quam vt probari nunc à me debeat. *i*. Solum quod ab ignorantia omnino inuincibili fit, caret omni peccato; quia censetur omnino inuoluntarium: vincibilis solummodo minuit peccatum, affectata vero auget, efficit enim, vt sit peccatum ex malitia, considerandum: itaque qualiter ignoret iudex, sibi hac proba vt non licere. Si hoc scire, & discere expresse noluit, tunc ignorantiam directe affectauit: si vero aduertens, vel facile potens aduertere, se discere posse ac teneri, occasionem tamen discendi oblatam neglexit; indirecte tunc laborat ignorantia affectata: & sicut prior est expresse reus ob peccatum malitiæ: sic posterior implicite, & interpretatiue eodem recidit, totiesque sic peccabit, quoties vel directe, vel indirecte, quando se discendi iterum occasio obtulit, discere vel expresse noluit, vel neglexit. *k*. Quæ in Iudicibus locum habent, quia hoc addiscere tenentur: eo ipso enim quod iudices sunt, tenentur scire, quæ officium iudicandi exigunt: tenentur quod, qui rudiores sunt,

A consilium petere à doctis & pijs viris quare cū hoc negligunt, à supina ignorantia excusari non possunt, cū tam facili negotio, consulendo Academijs, Facultates, hoc queant discere. Quod si tamen aliquis contenderet rem hanc esse difficilem cognitu, (quæ mea quidem sententia facilis est cognitu, quia sufficienter à summis Pontificibus decisa) & iudex adhibuisset aliquam diligentiam ad sciendum, non tamen omnem quam adhibere poterat & ratione difficultatis rei, & status sui, tenebatur: adhuc ignorantia erit vincibilis, & proinde cum peccato, quia talis ignorantia non tollit voluntarium. Quando autem quis diligentiam sufficientem dicendus adhibuisse, hoc alterius & prolixæ disputationis est. Nobis sufficit illud fundamentum subuertisse, quo supposebatur ab aduersario solam intentionem bonam sufficientem, ne quis peccet faciendo, quod facere non oportuit. *Ad Confess. l. Respond.* eam esse fallam. Quin etiam falli in ijs quæ pertinent ad mores, & præcepta Decalogi, potest esse Mortale, si quis fallatur propter ignorantiam rerum, quas sub M. tenebatur scire, vt tenentur iudices ea, quæ ad officium eorum spectant, & graue continent præiudicium, vt in nostro casu: cumque omnis error voluntarius quarumcunque rerum, semper sit peccatum ex communiore & veriore sententia, contra Durandum; sequitur, quo error periculosior fuerit & maioris detrimenti, hoc futurum peccatum erroris grauius, hic autem detrimenti est maximi, quia fouet superstitionem, tentat Deum, & proximo grauisimam infert iniuriam. *Ad 2. Respond.* Iudices qui tali arbitrio libero & pleno vtuntur, non iudices esse, sed tyrannos, vt pote quibus in corde illud:

D. Gr. li. 2. q. 74. art. 5. & 7. Thon. 2. q. 76. art. 3. v. 7.

Vide D. The. & i. Medin. 2. q. 74. art. 5. & 7. qu. 76. art. 2. Scho. in 2. d. 22. Valen. 1. q. 2. q. punct. 6. & q. 5.

Bar. M. in. 1. 2. q. 94. art. 8.

Videam. et. Vitor. in Rel. de 10. dijs. n. 9. V. q. 2. li. 6. in Conc. Trid. ca. 18. Sor. in 4. d. 5. art. 2. q. 10. 2. dubio. 10. Vale. sup. pum. 1. Angl. in 2. d. 22. q. 2. art. 2.

Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas:

Et qui iubent potius, quam cognoscunt; ideoque regnant potius, quam iudicant. Vlline vnquam ab illo homine vel à lege facta hæc tam laxa concessio, vt ipsi liceat solo vacare dolo; cæterum, se ponere ius, æquitatem, & rationem; proprium vero sequi appetitum, & sic quodcumque placuerit in iudicio statuere? Deus bone, quod talia iudicia deciderunt? hancne licentiam tribui ab hominibus Christianis? qui ius & æquitatem remouet, nonne iustitiam tollit; quæ omnis vel benigna æquitate, vel rigido iure fulcitur; æquum bonumque; naturalis est iuris; hoc tollis, si ab æquo bonoque & iure simul iudicem permittis abire. Non hominis, sed Dei iudicia iudices iudicare Rex ille Israël; vere dicebat; hominis est arbitrium sequi rationis, quæ nos à belluis discriminat, & ratiocinatione præcedente imperare humanis affectibus, qui quod contra legis præscriptum sæpe nituntur; ideo iudices nolebat humanum sequi iudicium, sed diuinum: quia iudicandi leges acceperant à Deo Iudæi, ideo qui secundum illas iudicabat, memorerat se Dei iudicare iudiciū. Aduersarij ne hominis quidem iudicium amplectuntur, sed belluarum: hominis est rationem nunquam semouere, belluarum est appetitum sequi, qui ergo iudici, semota ratione, proprio duci appetitu, permittunt; nonne bestiam, non hominem iudicatorio tribunali imponunt? Non, non, qui legibus contemptis iudicat, à Deo iudicabitur. Princeps es, & legis condendæ habes auctoritatem? iustis quas tulisti legibus, pare; non metu pœnæ, quam præfixisti (hanc nemo à te exposcet) sed metu legis diuinæ, metu legis naturæ, amore honestatis & decoris, &

A laudis. Nullus est Princeps, qui Dei lege aut iure naturæ absoluat; aut hoc ius, hanc æquitatem possit, sine peccato transgredi iudicando. Principe iudices inferiores, supremi quidem illi & qui Principis immediate gerunt vicem, dum contra legis mentem non tendant; possunt verborum proprietatem extensione, vel restrictione labefactare alij his inferiores, & à quibus ordinaria solet appellatio, saltem in ciuilibus esse, illi verbis etiam legis astringuntur: si contra ea iudicant, peccare censendi, ex communi Theolog. sententia *b.* Notari digna sunt illa D. Augustini; *Inest temporibus legibus, quamquam de ijs homines iudicent, cum eas instituerunt; cum tamen fuerint instituta & firmata, non licebit iudicibus de eis iudicare, sed secundum easdem c.* D. Gregor. etiam scribit, à iudicibus iura diuina humanaque reuoluenda, & cum reuoluerint, secundum id quod illis constitutum est, iudicandum *d.*; & addit exemplum Moysis, qui querelas populi semper ad Domini tabernaculum ingressus referebat, & iuxta quod Dominus imperabat iudicia proponebat. *Nimirum (ait) nos instituens, vt non ex corde nostro, sed ex præcepto diuino sententiam proferamus.* Hoc tenebantur sequi præcepto Dei iudices Israelis, qui iudicare iubentur, iuxta legem eis à Deo per Moysen datam *e.*, immo & Regi ipsi eadem necessitas incumberebat *f.* Sane apud Romanos testatur Afconius solitos iudices iusiurandum in leges præstare, quod illas solemnem formula præretur. Nihil autem perniciosius, nihil periculosius semper iudicatum, quam si affectui indulgere iudex permittatur appetitus vero semotus à ratione, nihilo passione & affectu melior est. Absit ergo à Deū. sentimentum mentibus, absit à Christianis subellijs, talis arbitrij ple-

6 D. Tho. 1. 2. q. 69. Med. 22. q. 6. ar. 5. & ib. Bân & Aragon & Sor. Itē Caiet. in sum. verb. Iudex Nauar. Man. ca. 25. n. 5. & 13. cl. de vera religio ne c. 31. dca. sum. moper. 11. q. 3. e Deuter. 17. v. 10. sp. cap. 17. v. 19.

nitudo, qualis in 2. confirmatione proponeretur *Ad 3. Conf. Respond.* Præstare sagas centum nocentes absolui, quam ut per talem probationem innocens vna mulier condemnatur, vel periclitetur, præstare eas ab leui sine iudicis peccato, qui licita omnia expertus; quam cum peccato & superstitione veritatē deprehendere, & crimen punire: Quid tibi (O iudex) proderit si provinciam criminolis liberaris. animæ tuæ dispendium facias? quid tibi prodest bene consulere alijs, si tibi per peccatum male consuleris? At illa deterior fiet dimissa; tibi non nocebit, sed sibi, consequetur illam Nemesis sua. De scrupulis quod additur, dicerem lubens, *Trepidauerunt ubi non erat timor.* Eximatur semel hic error ex eorum mentibus: errornea conscientia cessabit. doceantur timere superstitionem, doceantur quæ graue peccatum sit Deum tentare. Doceantur mortale peccatum esse, non obedire Ecclesiæ, quæ vniuersim prohibuit vulgares purgationes. Non puto me hac in re falli. vnam ex causis cur canonicis & ciuilibus medijs veritatem non assequantur, præcipuam esse credo, quod huic superstitiosa probationi confidant; cæteris, hoc est iustitiæ & Deo, diffidant, & ideo eas obeunt negligentius. Nonne hoc meretur decipi & illud?

Nauarr.
sup. n. 15.
n. si. ve. 6.
ec. mor
taliter.

Vlt. argumentum, petitur ex verbis D. Bernardi, in *Cant. cant. ser. 66. in fin.* ex cuius narratione colligunt, hunc morem miraculosum, & apud veterem Ecclesiam in more positum. *Sed Respond.* verba D. Bernardi hoc non probare, & D. Bernard. post Longobardorum & Barbarorum in Italiam & Gallias irruptiones ac imperia diu vixisse, nempe post annum 1100. vt antiquior illi auctoritas quærenda fuerit in re, quam ante Bernardum Stephanus Papa, &

A tempore Bernardi Lucius 3. & mox post Bernardum Honorius 3. damnarent. Sed S. Bernard. hanc consuetudinem probat, nec laudat, nec Ecclesiasticum morem, sed quorundam tantum priuatorum fuisse docet: notandum quoque illos hæreticos, de quibus loquitur, fuisse Apostolicos, & pauperes de Lugduno, & de Barulo dictos, verba Bernardi hæc sunt; *Probatum est, mori magis eligunt, quam conuerti. Plerumque fideles intellectu manibus aliquos ex eis ad medium traxerunt. Quæsiu fides, cum de quibus suspecti videbantur, omnia prorsus suo more negarent, examinati iudicio aquæ, mendaces inuenti sunt. Cumq; iam negare non possent, quippe deprehensi aqua eos non recipiente arripito, vt dicitur freno dentibus, tam misere quam libere impietatem non confessi, sed profesti sunt, palam pietatem astruentis, & pro ea mortem subire parati. Nec minus parati inferre, qui adstabant. Itaque irruens in eos populus, notos hæreticos suos ipsius perfidia martyres dedit. Approbamus Zelum sed factum non suademus.]* Hæc ille, ex quibus patet hoc vulgi factum fuisse, & abs Bernardo illud factum non approbari. *Quomodo approbaret Canonum & peritus & obseruantissimus? Si dicas Bernardum loqui duntaxat, de præcipiti nece illis illata, & hanc damnare, non iudicium aquæ. Resp. D. Bernardum necessario de vtroq; intelligendum. Nam si examen illud licitum erat, etiam licita mors ex illo subsecuta. Nā post culpam ita deprehensā solebant statim supplicio tradi. Deinde B. Bernardus nō approbat illud examen, sed solummodo narrat quid vulgo factum; quando adhuc in causa hæresis vigeat hæc probatio de facto. Principib. dissimulantib. nec satis promptis ad parendum Canonicis decretis; quæ proxi barbarie plerique ignorabant. Respondi argumentis scriptoris illius Catho-*

lici,

lici, & excepti hastas eius amentas: nunc vicissim, communis & vera sententia tela torquebo.

SECTIO III.

Proponitur & probatur vera sententia Negatiua.

GI de ijs qui ignari sunt prohibitionis Canonum: de alijs sit Conclus. *Pescant iudices, qui gnari prohibitionis Pontificia, proba*

haec aqua frigida in malefij crimine videntur. In conclusione hac suppono prohibitam esse probam; quod probatur a nobis supra a. Nec valet solutio aduersarij, non esse mentem Canonum de hoc crimine loqui. Vis enim negatiua indefinita prohibitionis, est vniuersalis, ideoque praecipua negatiua semper, vbiq; & omnes ligant: vt docent quotquot Decalogum explicant, ideo qui dicit, *Non licere vt proba aqua frigida*, intelligendus est, de purgatione cuiuslibet criminis per talem probam. Neque haecenus, quod sciam vllus, hanc limitationem canonem illorum somnauit; vt de purgatione leuium tantum criminum loquerentur, nec modernus iste scriptor tantae adhuc est auctoritatis, vt eius interpretatio contra receptam haecenus sententiam sit admittenda, cum nec vera sit. Nam canones illi de furto, immo & homicidio loquuntur, quod graue crimen est. *Concl. communis est, vt superius probauimus.*

Probatur primo. *Quia peccatum est factum, vel concupitum contra legem aeternam, vt ait D. Augustinus b, siue vt ait D. Ambrosius, c, Peccatum est legis diuinae prauaricatio, & caelestium inobediencia*

A *mandatorum.* Inter caetera autem legis diuinae siue aeternae mandata est, vt oues pastorem suum audiant, & Ecclesiae capiti obediant: constatque Catholicis omnibus: ad hoc visibile caput Ecclesiae, pertinere decisionem rerum fidei; & eorum, quae a fide dependent. Horum ex numero est iudicare, quid religionis virtuti repugnet, quid non; siue quid superstitiosum sit, quid non sit.

B Cum itaque Pontifex Romanus, visibile caput Ecclesiae (fremant haeretici, vt lubet) declararit probam seu purgationem aquae frigidae superstitiosam esse; illi non credere, & contrarium contendere; est non audire Ecclesiam, & proinde peccare, dignumque se praebere, vt habeatur, sicut Ethnicus & publicanus; & proinde est incidere in caelestium prauaricationem mandatorum. Si dicas, Stephanum Papam meminisse tantum feruentis aquae, & non frigidae. Urgebo, eandem frigidae & feruentis esse rationem; quia generaliter ibi subdit pro ratione. *Quod Sanctorum patrum documento sanctum non est, superstitiosa adinuentio non est praesumendum.* Igitur Stephano Papae idcirco haec probationes superstitiosae, quia non repertae in canonicis, non sanctae sanctorum patrum documento: sed ab hominibus vulgo praesumptae. Promant aduersarij vnum vnius patris documentum hanc probationem approbans; & videbuntur non penitus auctoritate veterum destituti. Solus Iuo videtur quodam casu ferrum candens probasse: sed aduersarij, ferri candentis probationem aequae atque ego improbant: & Iuonis rationem supra Sectione contutauit.

C Praeterea Pontifex alios e aquae frigidae & feruentis simul mentionem faciens, vtramque vocat, *popularem inuentionem, vtramque dicit factam, fa-*

D *mentum, vtramque dicit factam, fa-*

E *mentum, vtramque dicit factam, fa-*

d. c. consu
luti 2. q.
4.

e. c. Men
nan. in fi
ne 2. q. 5.

ERICANT

a. l. c. p. re
ced. in rel
pon. ad 2.
arg.

K
H. 2. c. 6.
Pauli. D.
Th. 2. q.
7. ar. 6.
Schol. in
2. d. 55.
De Para
diso c. 8.

fe, ex tua
in de
purgat, ca
no,
g cap. sen-
entiam
sanguinis
de cleric.
vel mo-
nach.

bricante inuidia. (h. diabolo hominum salutem inuidente) vtramque aequaliter detestatur. Aqua etiam huius frigidae purgationem Lucius III. vocat, s. peregrinum iudicium (nempe altenum ab Ecclesiae moribus.) & declarat inuaidum. Sed & Innocenc. 3. iudicauit eandem esse aquae frigidae, aquae feruentis, & ferri candentis prohibitionem g. Est ergo summorum PP. iudicio haec proba, inuaidia, plebeia inuentio, peregrinum iudicium, fabricatio inuidia, superstitiosa adinuentio, desitit a patrum documenta. Canonibus improbata. Quaedam adfert aduersarius, a num. 156. vt probet diuersam esse rationem aliarum probationum, quae prohibita. 1. (ait) illae subibantur sponte & vltro oblatione: haec a iudice iniungitur. Hoc ipse vidit non esse verum; nam ex d. cap. Memnam. & c. vlt. de purgat. vulg. patet etiam solitas iniungi a iudice alias; & exempla superius allata docent etiam aquae probam sponte susceptam. Ideo dicit 2. aduersionem naturalibus remedijs posse per daemones impediri: & ideo hanc probam esse incertam. Quasi vero non possit etiam, vel ipse sustentare in aquis maleficam, vel aliquid ei supponere quod sustentet. 3. adfert ex malleo maleficar. quod si duellum alicubi potuit permitti, multo magis posse probam ferri candentis: item etiam si peccent duellatores, iudices tamen excusari posse. R. spond. haec omnia iam ostensum euidenter esse falsa, vltimo dicit experientia huic fauere probationi (quod nec semper verum, & etiam olim illis alijs fauebat) & propter Sacram. Baptismi hanc aquae esse praerogatiuam, quod est gratis conijcere. & somnare vigilantem, & declinare post Scribonium. Confes. haec probatio, quia Diuinatoria fors est superstitiosa; sed huiusmodi probatio est quaedam

A species fortis est diuinatoriae, vt docui sect. praeced. ergo est superstitiosa, Maior est omnium Doctorum, & certa quia diuinatio est vna species superstitutionis. Minor probatur, ratione D. Thomae, quia ordinantur ad iudicanda occulta Dei scientiae & iudicio reueruata, praesupponit enim contraria sententia, nisi per aquam frigidam non posse crimina deprehendi: At si aliter quam per vulgares purgationes, inuestigari nequeant. Stephanus V. Papa b definit relinquenda illi, qui solus nouit corda filiorum hominum. Et sane temerarium est, laicos iudices occulta peccata scrutari velle, de quibus nec Ecclesiae licet iudicare, sed ei tantum, qui corda & renes scrutatur. Hanc confirmationem cum 5. loco insinuasset aduersarius, cap. 2. certe cap. 3. suo loco non dissoluit, non enim de secretis illis prouidentiae diuinae, & maiestatis gloriae Dei agitur in argumento; sed tantum de peccatis, quae via licita, omnibus tentatis, iudex aequiuit deprehendere. Sed videtur eam velle solueri m. 173. dicendo, diuersam esse rationem priuatorum sic occulta inquiringum, & iudicum, nam iudices faciunt, vt vicarij Dei, & ex officio, priuati ex mera curiositate. Haec responsio evertitur, eo quod canones diserte etiam de iudicibus loquantur, idque tam quoad magistratus, quam quoad priuatos prohibent, d. cap. consulisti. d. cap. tuarum. d. cap. Memnam. d. cap. vlt. & sane aequalis vbiq. est superstitio, & Dei tentatio, & in magistratu haec sunt minus ferenda, minus excusatione digna. Confirmat 2. haec probatio; Iure Canonico vulgares omnes purgationes sunt improbae, vt patet ex dd. canonicis & communiter Canonistae sentiunt; sed aquae frigidae proba est vulgaris probatio; vt patet, quia non est

canonica,

2. 1. quae
95. art. 8
ad 3.

b d. c. con
suluisti.

canonica, neque legalis, ergo est prohibita. Dicent forte, eam esse miraculosam. Sed tunc contra eos procederet argum. sequens.

L 2. *Probatur concl.* Tentatio Dei est peccatum repugnans religioni & primo præcepto Decalogi; sed qui vitur huiusmodi probatione, tentat Deum, ergo hæc probatio est peccatum repugnans religioni. Mai. probatur, ex communi sententia DD. Minor vero probatur auctoritate Honorij Pontifici, qui vulgari purgatione ferri candentis dicit Deum tentari, & quod ille devna specie asseruit, de cæteris quoque vulgaribus probationibus communis DD. schola intellexit, eadē enim in omnibus est ratio, quia vel potest illud delictum aliter deprehendi, & tunc nulla adest necessitas; & ideo miraculum petitur à DEO citra necessitatem, quæ est aperta DEI tentatio: vel si non potest sciri alijs medijs illud peccatum, tunc iudex est iniustus, qui de quibus iudicare non potest, eo quod diuino throno sunt referuata, iudicium vsurpat. Sed, si bene consideres sententiam contra sentientis scriptoris; semper hic adest Dei tentatio. Etenim vult iudicem non deuenire ad hanc probam, nisi habeat sufficientia indicia ad torturam; nec ad alium finem, quam torture hæc probam tuetur. *vide quæ de hac re dixi præced. scđio. in princ.* Conatur hoc crimen tentationis Dei eundem, quia signa & miracula sæpe legimus in S.S. petita, ab Abrahamo, eius seruo, Cedeone, cæteris: *Resp.* cum Alexandr. de Hales, hæc non facta ad imitationem posterorum, sed in significationem & figuram futuri, iuxta illud Apostoli, 1. Corin. 10. vers. 11. *omnia hæc in figura contingebant illis.* Quod si figuram non recognoscas; dico, speciali Spi-

A ritus sancti instinctu vel iussione seu reuclatione ea fecisse; nec aliter licere à Deo signum petere, iuxta D. Thom. aut magna & euidenti vtilitate, vel necessitate id exigente, v.g. ad gentis aliquis conuersionem certo inde subsecuturam; vt Apostoli & alij Sancti fecerunt. In nostro vero casu, quia Deus satis multa dedit media legitima veritatis explorandæ, necessitas ista cessat: vt supponit Stephanus Pontifex. Quod attinet ad Achaz: ille per Esaiam reprehensus fuit, eo quod Dei signum oblatum respuerit, ne Deum honore hoc afficeret: quod, quid ad rem quæso?

B 3. *Probatur conclusio*, quia hic non est miraculosa Dei operatio censenda, sed pactum Magicum cum dæmone, ergo illicitum iussione sua ad hoc cooperari. Probatur antecedens, quia hoc promiscue contingit ad projectionem in aquam, quam faciunt iudices Catholici, & hæretici, vt constat? quia maxime hæc proba viget inter hæreticos; sed hæretici non faciunt vera miracula. Si dicas hoc ad confirmationem fidei ipsorum non fieri, *Resp.* nulla illos vnquam facere ad confirmationem fidei, tã ordinaria vero & continua eos facere, ad aliam rem probandam, id nūquam auditum, nec credibile. 2. probatur, Deus per nullos facit miracula sine necessitate: hic non esse necessitatem idoneam, ostensum est. 3. vera miracula Deus alijs miraculis numquam eneruat, quia veritas nequit impugnare veritatem. Ergo si fagas non demergi foret verum miraculum, numquam hoc alijs miraculis euerteretur. Sed legimus aliquando per miraculum hanc immerfabilem Magorum vim sustulisse, adeo vt defacto sage aquis demersæ & absorptæ fuerint. Ergo illa vis immerfabilis non est miraculosa. Quod subsumpsi, id pro-

D. Tho. d. art. 8. ad 3. & summissæ & Nauar. Pe. rus An. chard. in 1. ca. vlt. & Binsfel. 1. q. 1. Ale. xand. de Hal. par. 3. 1. 4. 5. men. Valen. 2. d. dif. 6. q. 4. prin. 1. Turrecte. na. ad 2. q. 1. in prin. 1. 3. & ca. 6. fuluisti. ad. q. nu. 1. & 3. d. 2. 2. q. 178. art. 1.

batur ex Histor miraculorum quam Cæsarius collegit; vbi libro nono. narrat, maleficos quosdam, qui, freti maleficijs, supra flumen ambulabant, proiecta in flumen sacra Eucharistia, statim demersos fuisse. Si dicas illud, nec in iudicio, nec à iudicibus actum: Inferre possum, igitur hæc virtus immersibilitatis non est à Deo tributa maleficis, pro signo certo criminis comprobanti. Nam hi vere malefici fuere, & tamè demersi sunt, vi sacri panis Eucharistici. Ergo miraculose demersi, miraculo posteriore destructum prius miraculū foret, etiamsi coram iudicibus eorum iussu id actum fuisset. Nam vis miraculi non restringitur ad iudicium presentiam. Vrgeo quarto, miracula Dei numquam fallunt, sed sunt certissima & infallibilia: hæc proba fallit aliquando. Respond. f. hoc fieri fraude & dolo carnificis, vel quia non bene abuertit iudices, & fidem non habent, nec satis confidunt Deo; quod tamen erat necessarium ad miraculi patrationem. Sed contra, si sit saga (secundum vos) mergi non potest vi humana adhibita: quia nullæ vires humanæ Angelis bonis ministerialibus possunt resistere: Et tamen, numero trigesimo primo. falsi estis eā, quæ malefica erat, vi à carnifice demersam: tibi ergo ipsi respondeas. Item Godelmannus ex litteris cuiusdam Nobilis Borusij, sex sagas diuersis vicibus, cum vere constaret esse reas, in aquam gelidam colligatis artibus proiectas, submersas fuisse scribit g: & de pluribus hoc idem affirmat Ioann. Althusius. a Confirmat sagas aquis submergi posse & solere Dabrauius Episcop. Olomucensis, libro octauo. Histor. Bohem. agens de Vratislao Rege; Idem Vratislaus Gerardo Præsuli ac fratri suo auxilio fuit in abolendis tollendisque magorum portentis, artibusque maleficis,

A quas tunc multi viri mulieresque nimis licenter exercebant, mentes hominum fascino turbantes, boumque & pecudum lac, segetemque alienam pellicientes atque ipsa interdum elementa demonum violentia concutientes, per qua irrudens vulgus à sincera in Deum fide euertebatur. Nec tamen aliter Gerardo malis obuiam ire, quam per censuram Ecclesiasticam licebat: eam illi pluris, quam plumbeum gladium aestimabant. Ergo non ferrum tantum, sed ignem quoque & aquam Vratislaus malis admonuit, aliosque securi feriri, alios flammis exuri, sagas nonnullas aquis submersis. Atque hæc animaduersione in auctores amplius centum distracta, reliquos delinquentem vetitam, damnatamque metu similis coegit.

Audit submersas aquis sagas Bohemix, vbi tum miraculi vis, quam prætentendunt, Effugium vnum video, ad inquisitionem à Deo subueniri, non ad simplicium, quasi non illa ad hoc dirigatur, quasi diploma de illa his nostris aquarijs vllum sit peculiare. Quod etiam additur: de iudicium parua seu modica fide; plane impertinens est, illa enim dictis scripturæ locis exigitur fiducia in miraculis, quæ ad fidei confirmationem edenda erant, non quæ ad iudicium inquisitiones, & notitiam pertinebant. Matth. 17. vers. 20. Marc. 9. vers. 23 & 24. Quod autem de Scauræ filijs auctor. 19. Adfertur, id vel eodem referendum, vel ad rem nihil omnino facit. 4. probatur hic pactam interuenire, quia cum naturali hoc vi contingat, nec miraculosa Dei operatione; restat fieri ex vi pacti cum demone; non quidem expliciti vel expressi, tale enim iudicibus nullum nunc puto intercedere (neque aliud probant, quæ multis dicit auctor ille, libri sui cap. 3. à numero 91. & quod dicit esse pactum implicitum cum DEO, id iam probatum

a Nu. 12.2

g lib. 3. de
lamiis c. 4
q. 35.
a Admo-
nit ad Iu-
dicem.

tum

tum est esse explicitam Dei tentationem. Sed dicimus cum primo aliquo iudice pactum explicitum intercessisse dæmoni, ut dæmon ad tale signum proderet occultum & latens crimen; nempe ut, quæ sagæ essent, eas sustineret, ne mergerentur: postea (ut contingit in omnibus huiusmodi rebus) alij iudices hoc edocti, vi illius primi pacti, idem obtinuerunt, atque ita iam, etiam ignari, ex pacto implicito operantur. Pactum hoc vero, implicitam intercedere patet, quia superstitiones omnes nituntur pacto implicito, ut docet Beat. August. b (& cum eo omnes Theologi.) Lege D Augustin. loco illo & seqq. cc. & deprehendes hic, & superstitionem, & pactum implicitum versari: quia effectus nec est causæ naturali adæquatus; nec talis, ut à DEO debeat merito per miraculum expectari. Cum ipsis sagis non intercedere quoad hoc vllum dæmonis pactum non male sentit, nec inualide probat ille scriptor numero nonagesimo septimo. Nam illo exemplo quod ibi narrat clarissime id cernitur, referam eius verbis: *Quemadmodum hac adhuc ætate in præfectura Linn nri, Diocæses inferioris Colonienfis, accidisse dicitur, quod vetula quadam videns duas mulieres, ut aqua tentatas non subsedisse, ipsa ad præfectum loci accurrens, & interpellans, eosque tam ipsum quam ceteros ministros iustitiæ præfentes permouet, volens ac accerrime instans, ut & ipsa aqua tentaretur: se licet apud populum suspecta admodum sit de hac malisiali hæresi, iam tamen innocentiam suam per hoc coram populo testatam facere, indignamque hoc suspitione publice se eximere, velle. Annuit importune efflagranti præfectus & ceteri: sed hanc in aquam proiectam evidentiùs supernatasse, neque ut demergeret, vel fundum peteret (quamuis id studiose*

A suo motu super aquas tentans) efficere vlla ratione potuisse dicitur. Extracta, ecquid carnifex suorum membrorum ipsa esset, interrogatur: potuisse insimilatam hoc effugisse periculum, donec producto accusatore, necessitas adesset huic tentamini. Tandem confluentibus iudicij contra eandem compluribus, ipsa ante torturam quærentibus respondit amasum suum sibi suasisse, ut hoc aqua periculum susciperet: se illa non liberaturum. & in ipsis aquis, famam vitamque eius adseruaturum esse. Hac confessione sponte prolata incineranda eadem fuisset, nisi se ipsam in carcere pridie suspendio suffocasset.

B Cernitis in hoc exemplo, tacitum pactum operatum in tribus mulierculis, & quoad tertiam præualuit pacto expresso cum tertio inito, quia volebat dæmon hanc rogo tradi, vel saltem necari, moraliter certus impœnitentem obituram. Iudices autem isti non sunt secuti scriptoris illius sententiam, quia non sufficientia habentes indicia, ad lolas mulierculæ importunas preces, ad hanc purgationem processerunt; atque ideo ex duplici capite grauius peccarunt. Primo quod vti illicita probatione. Secundo quod præcipitanter ea vti. Sed hinc colligo scriptorem ab alijs iudicibus; qui similiter praxi illa vtuntur dissentire, dum ipse vult, præcedere ante probam debere indicia ad torturam sufficientia: illi vero putant, à proba cum aliqua diffamatione posse incipi. Qua in re fortassis loquuntur magis consentaneæ praxi ordinariæ illi, sed reprobata, s. probatur hoc pactum, ex moribus Diaboli conatur ille Dei miracula effingere, habere conatur suos martyres; qui sunt hæretici, & inter hos sagge: ideo sicut Deus plerisque suis Martyrib. miraculose concessit; ut aquis mergi

non possent, in verâ fidei confirmationem: sic diabolus præstigiolo miraculo conatur persuadere hominibus etiâ suos Martyres esse immerfâbiles: & hoc pacto duo consequi conatur. 1. vt illa Christi miracula falsa reputentur. vt saltem ipse æqualem cum Deo potestatem habere videatur: & præterea confirmetur in pertinacia pseudomartyres sui, quibus sic persuadet se eos seruaturum in igne, sicut seruauit in aquis. Confirm. hæc ratio, quia si aliqua saga sic iniecta in aquis vere poeniteret & animo eiuraret, statim mergere-tur: quia pactum cessaret.

4. *Probat*ur, nostra concl. Non obedire in spiritualibus (cuiusmodi est id de quo agimus) Pontifici maximo, est non obedire Deo, iuxta illud: *Qui vos audit, me audit, qui vos spernit, me spernit.* Sed non obedire voci & iussioni Dei, est graue peccatum: ergo vti hac proba est grauitate peccare, cum Pontifex eam prohibuerit, vt probatum initio huius sectionis. min. probatur verbis Samuëlis, *nunquid vult Dominus holocausta & victimas* (quæst. d. numquid magis gaudet Deus cæde & supplicio nocentium: nam & hi vocantur à prophetis hostiæ & victimæ, vt docui alio loco) & non potius, vt obediat voci Domini? (vt non tendatis, ô iudices, contra Dei prohibitionem) *Melior est enim obedientia quam victima: & auscultare magis, quam offerre adipem arietum.* Suauior est Deo odor obedientiæ, & humilis sensus vestri submissio, quam odor adustarum ex vetitis probationibus lamiarum, puras manus vestras & mentes amat Deus submissas præceptis vicarij sui; non rogos, non pyras, nõ missas miserarum contra canonû præcepta examinarum, dånatarumq;.) *quoniam quasi peccatum est ariolandi,*

N

.Reg.
2. v. 22.

A *repugnare, & quasi scelus idolatriæ nolle acquirere.*] Quid accommodatius ad probandum, hanc probam canonico iure veritam, ad ariolationem fortis diuinatoriæ, & manganicam diuinationem pertinere? Non dicimus illic Samuelem de sagis, aut hac probatione locutum, non ita desipimus: sed dicimus hoc ab eo probatum; inobedientiam, quæ fit prætextu alterius boni, Deo ingratam & ariolationi similem esse, hinc inferimus, cum hæc sit inobediētia valde similis illi Saulis, inobediētia, vt ostendit idem quod illa mereri nomen, & in eandem classem reduci. Addimus hoc argumentum ab aduersario visum, sed non depulsum, lege quæ scripsit, à *numer. 123. vsque ad 127.* & videbis me verum dicere. Quæ vero mox sequuntur de dæmonum potestate in corporibus deferendis & limilibus, ad rem nihil pertinent. Nam conari negare, vim dæmonum in corporibus mouendis, vel in eleuandis, & sustinendis in aqua, id sane foret in philosophiam, quod solæcimus in Priscianum, egimus de his, *lib. 2.* vbi etiam docuimus, vera per Satanam edi miracula non posse; & hæc eadem omnia D. Binsfeld. breuiter, sed solide docuerat, ideo contra illum, qui hic miraculum nullum agnoscit (vt nec ego) rota illa disputatio & λογολογία, à *num. 128. vsque 149.* & quæ porro subduntur; à Deo talem potestatem eludendi iudices dæmoni nõ permitti, ea plane non probantur satis. Cogit me aduersarius hic extra chorum non nihil, vt eum subsequar. Multis enim conatur hic suadere, dæmonem hoc in aquæ elemento non posse: quia dæmon est ex elemento aëris compactus, non aquæ: sed facilius in inuicem operatur & possunt, quæ sunt ex eodem elemento compacta: ergo facilius

dæmon

dæmon operatur in aere, quam in aqua, ergo non quia potest, corpora sustinere in aere, ideo potest in aqua. *Respond.* hoc tantum probare posset, quod difficilius faciat in aqua. Sed neque hoc probat. nam maior argumenti, dæmonem esse compactum ex corpore aëreo; est erronea, vel saltem prorsus temeraria, & ideo moneo scriptorem, vt retractet, & legat quæ Scholastici ea de re, vel quæ ex illis & ex PP. optime Molina, & valentia *a.* Nec ad rem pertinent, quibus luse agit, vt ostendat dæmones in aqua nihil miraculi hæctenus ostendisse. Non enim sequitur, alias nõ fecerunt: ergo nec tunc poterant, nec nunc possunt. Et quod dicit, Priscos martyres idcirco diuina virtute supernatales; idiam nos docuimus sententiã nostram roborare. Sed neque est verũ, nullos Martyres Christi submersione necari potuisse. Legat Suriũ, legat Baroniũ Martyrolog. & Annales, inueniet complures aquis suffocatos, nolo immorari: quia hoc est, *τοξάπηγον.*

¶ Probatur concl. quia Iudex sine causa sufficiente, & prægnante recedens à communi sententia iuris interpretum. perperam iudicat *b.* & proinde peccat, vt & Doctõr consulens sine idoneo fundamento contra illam *c.* His addimus Corollaria quæ sequuntur ex prædictis, primum iudicem qui hac proba fuerit vsus, posse conueniri actione vt possunt, iniuste aliquem carceri mancipari *d. 2.* Si, cũ non adsint alia sufficientia indicia ad torturã, propter adimiculum huius probationis vulgaris reũ subdat torturæ iudex, peccabit, & tenebitur actione iniuriarum, vt supra, etiam si reus in tortura non fateatur, quia iniuriã fecit indebite torquendo, vi indicij à iure improbat *e.* Quod si reus tormentorũ vi confitetur; confessio erit nulla, quia vi extorta: & iudi-

A cium ex ea subsecutum nullum, & sententia irrita *f.* Et per consequens iudex talem supplicio mortis afficiens: homicidij reus est, coram Deo, quia occidit quem non habebat ius occidendi. Notandum tamen confessario, vt diligenter personam iudicis consideret. Nam si casu aliquo fieret, vt laboraret ignorantia inuincibili (quod vix puto posse hodie contingere) immunis esset à peccato in foro poli: si laboraret vincibili, pro magnitudine & probabilitate ignorantie decresceret peccatum. Hanc puto & veram & securam de hac aqua frigida purgatione sententiam.

QVÆSTIO VI.

De quibusdam alijs vulgaribus probis.

C VAEDAM est probatio per pondera & lancem, nam in eadem Germania appendit sagas, & aiunt eas vltra certum pondus (nempe librarum 14. vel 15.) deprimerenon posse quantumuis sint proceræ vel obesæ, hoc etiam Reckius damnat, *lib. de proba aqua frigida à num. 41.* Ego idem de illo dicendum puto, quod de alijs vulgaribus purgationibus, nempe niti pacto dæmontaco, supersticiosum esse, & cum Dei tentatione coniunctum. Canonibus expresse non prohibetur, quia est inuentum plane recens.

D 2. Est quoddam sortis seu purgationis genus per crucem, de quo fit mentio in Constituit. Caroli Magni, vbi iubentur litigantes, *cruce, aut si uro*, & *suste*, decertare, & in Capitulari, vbi habes, *campo vel cruce contendat.* Ex his locis crucem fuisse genus armorum quidam volunt. Ego non assentior, sed puto fuisse genus purgationis per sortes, quibus se ad crucem aliquam ei manus imponens, vel eam amplectens,

sequitur
Biosf. sup
& dicam
de hac re
lib. seq.

gl. 3. fol.
62.

quis expurgabat. Sane illis locis cruce, campus hoc est duellum opponitur, & in testamēto Caroli Magni apud Nauclerum. *si accusator contendere voluerit de ipso periurio stent ad crucem.*] Cruce, ergo, contendere, non aliud, quam ad crucem stare. Stare, vero ad crucem, quid sit nescio. nisi id quod dixi. Crucis iudicium etiam Frisones superstitiose exercebāt, vt docet lex eorum 14. *sortes tales esse debent, duo tali de virga præcisi, quos tenos vocant: quorum vnus signo crucis innotatur, alius purus dimittitur, & lana munda inuoluit, super altare seu reliquias mittuntur; & presbyter si adfuerit, vel si presbyter deest puer quilibet, vnum de ipsis sortibus de altari tollere debet, & interim Deus exorandus, si illi septem qui de homicidio commisso iurauerunt, verum iurassent, euidenti signo ostendat. Si illum qui cruce signatus est sustulit, tunc vnusquisq; illorum septem faciat suam sortem, id est, tenū, de virga, & signet signo suo, vt eū tam ille, quam ceteri qui circumstant, cognoscere possint, & obuoluantur lana munda, & altari seu reliquijs imponantur, & presbyter si adfuerit, si vero non, vt superius puer innocens, vnumquemque illorum sigillatim de altari tollat, & ei qui sortem suam esse cognouerit rogat, cuius sorte uextremā esse contigerit, ille homicidij compositionem persoluere tenetur, ceteris, quorum sortes prius leuatae sunt, absolutis.] Si ritus etiam communis Francis fuit, certare cruce, non foret aliud, quam sic iudicio crucis contendere; & stare ad crucem,*

A foret, conuenire cum aduersario; vt stent ambo crucis iudicio, quod forte verius.

3. Huc pertinet sortio illa quatuor Constantinopolitani imperij candidatorum, Alexio Murgzipho superato; quam, Bonifacius Comes Montisferati, Balduinus Flandriæ Comes, Ericus S. Pauli, & Dandulus Dux Venetorū, pacti; vt in aede Apostolorum, pro numero candidatorum, quatuor calices ordine collocarentur: quorum vnus solus hostiam sacram contineret, ceteris vacuis; eosque totidem Sacerdotibus traderent, vt ad cuiusque Principis nomen vnum tollerent, & eis redderent; imperium vero illi deferretur, cui calix obrigisset Christi Domini corpus & sanguinem continens. Sed merito post illis pactio ista displicuit, & ius designandi quem vellet, communibus iustitij in Dandulum contulerunt, narrat Nicetas, in fine *Annal.*

4. Huc pertinent quidā olim, qui res aliquas abiecerē, vt ex earum recuperatione cognoscerēt, sibi delicta sua dimissa à Deo, hoc enim est Deum tentare; nec licet, nisi habita reuelatione ad hoc faciendum: quod credendum de S. Attilano Zamorensi, de quo Marinus Siculus, lib. 5. *rer. Hispan.* & de S. Arnulpho ex Lotharingiæ Principe, Eremita, & Metensi Episcopo, de quo Fulgofus, l. 6.

capite 9.

HAEC DE CVNCTIS MAGIAE GENERIBUS dicta, & terminus sunt Tomi Secundi.

INDEX